7
7-G
5

7
4 M
19

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

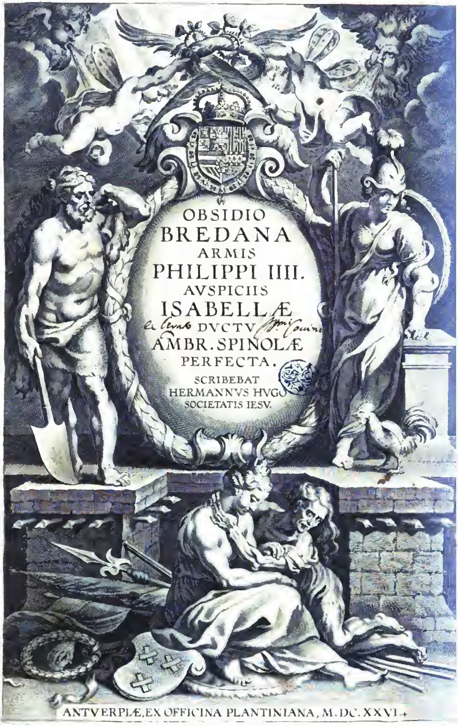
572.28.

80
F
35

80
B
23

Digitized by Google

Digitized by Google

OBSIDIO
BREDANA
ARMIS
PHILIPPI IIII.
AVSPICIIS
ISABELLÆ
DVCTV
AMBR. SPINOLÆ
PERFECTA.
SCRIBEBAT
HERMANNVS HVGO
SOCIETATIS IESV.
ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA, M.DC.XXVI.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Google

ISABELLAE

CLARAE EVGENIAE

HISPANIARVM

INFANTI

HEROINAE FORTISSIMAE,

VICTRICI,

MATRI PATRIAE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EXIMIAE Regum animæ, excelſæque illæ mentes, ISABELLA SERENISSIMA, etſi res maximas abs ſe geſtas, conſuetudine quadam perpetuæ Maieſtatis, obliuiſci ſoleant; non inuitè tamen ad earum memoriam auditione ſubin-

de reuocantur. Eâ cogitatione auſus ſum belli Tui Bredani recentem admirandámque Victoriam CELSITVDINI TVAE memorare ſcribendo; vel eò lubentiùs, quòd, etſi Tua ea ſit, præcipuè tamen ſit DEI, Arbitri Pacis Bellíque. Ita ſentire Te, ſcio; quæ cùm Bredam veniſſes, non priùs Tibi feſtorum ignium hilaria, quàm DEO Victoriæ Auctori, Sacrum fieri permiſiſti.

Tacitus de Agrippinâ.

MVNIA quidem DVCIS GESSISTI, INGENS ANIMI, non dicam, FEMINA, ſed Heroina: atque vt Ambroſij in Te (quæ ille in victricem viduam Debboram) verba conferam;

Ambroſius libro de Viduis.

VIDVA POPVLOS REGIS, VIDVA DVCIS EXERCITVM, VIDVA DVCES ELIGIS, VIDVA BELLA DISPONIS. quæ omnia etſi inſolita maximáque in Te fuêre; tantæ tamen molis Victoria ſupra Tuas, imò ſupra hominum omnium vires fuit. Vtar publico noſtro hoſtiúmque Teſtimonio. Mauritius Arauſij Princeps, vir rarâ militiæ pruden-

tiâ,

tiâ, Ambroſij Spinolæ Ductoris Tui fortiſſimi conatus, initiò, quaſi Giganteos irridebat. Ordines fœderati, ærarium omne effundebant, vt in certiſſimam obſidij ſolutionem vtiliſſimè expenſum. Hollandiæ plebs Comœdiis, Mimíſque, cœptam circumuallationem proſcindebat. Socij Fœderatíque, nullo perdendæ operæ metu, auxilia ſubmittebant. Exteri Principes tam parum Bredæ metuebant, quàm Hiſpaniæ Rex ipſe, extremâ etiam obſidione ſperabat. Noſtrorum multi (quod augurabantur) depoſitis æris magni pignoribus, malè euenturum bellum contendebant. Famæ denique nuntiíſque poſt Victoriam dimiſſis, apud multos negata fides eſt. Fortè & Poſteritas admirabunda dubitabit; niſi quæ præſens vidi, ſcripſero, dum viuis, dum viuunt, qui vidêre quæ ſcribo. Sed illud nimirum è ſacro bellatricis Poëtriæ carmine præfandum eſt, ad faciendam fidem:

De Caelo dimicatvm est contra eos. *Iudicum 5. cap.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

De Cælo profectò; nam hominum ſtratagemata eſſe non poſſunt, ſed vnius Archiſtrategi D E I, quotquot hoc bello portenta præſidiáque ſunt viſa: AEſtatem atque Autumnum caſtris noſtris fuiſſe ſalubrem, hoſtibus peſtilentem. Hiemem ferè ſine niuibus gelúque tranſire; tum demum gelare ac ningere, cùm nos circumuallationem propè abſoluiſſemus, hoſtis verò ſuppetias nauigiis ſubmittere conaretur. Cùm auxilia hoſtium mari apportarentur, æſtum de more non concitari, ventum ſubitò in contrarium verti, claſſem conflictari, naufragia fieri, militem mori ſimul & appelli. Seditionem nullam in caſtris noſtris, aut diuturnâ obſidij aſperitate, aut exili rarâque ſtipendiorum numeratione, aut annonæ ſæuitiâ, efflagrare. Portenta haud dubiè, ſed debita ſcilicet Pietati Tuæ, I S A B E L L A Princeps Religioſiſſima, vel Pij belli cauſâ. Orbis vidit quæ ſcribo, nec beneficio nec iniuriâ laceſſitus, ſed fidem incorruptam

abſque

abſque odio & ſtudio profeſſus; (& verò blandiri publicè, nec locus nec gratia eſt) quamquam laudari Te, etiam dum viuis, omnes ſine obtrectatione permittunt. Adeò Virtus Tua ſupra inuidiam eſt atque calumniam, vt eam immortalitatis gloria non. ſequatur (vt poſt mortem ceteros) verùm etiam præcurrat. Vnus mihi grauior eſt metus, vt facta dictis exæquem. Sed quem vmquam SCRIPTOREM ET AVCTOREM RERVM, PAR GLORIA CONSECVTA EST? *Saluſtius.* Pictoribus non modò venia, at laus etiam datur, ſi viuas imagines coloribus mortuis aliquatenus aſſequantur. Mihi certè amplius aliquid à CELSITVDINE TVA ſperare licebit, quæ fortitudine, felicitatéque rerum geſtarum, non tantùm exilem meam, ſed excellentiſſimam quoque Scriptorum omnium eloquentiam ſuperaſti. Patiêre igitur, pro inſigni raràque Modeſtiâ Tuâ, vnico Te Victorinæ elogio, velut anguſto

Virtu-

Virtutum Tuarum compendio, appellari

Trebellius Pollio de xxx Tyrannis.

MATREM CASTRORUM.

Qualem Te olim Poſteritas, nunc ego præſentem venerabor,

ISABELLA HEROINA FORTISSIMA,

Clientium tuorum minimus

Hermannus Hugo
Societatis IESV.

OBSI-

Digitized by Google

OBSIDIO BREDANA.

VRBIS Bredæ obſidionem res multæ ſupra præteritorum bellorum memoriam magnitudine ſuâ celebrarunt. Inprimis maximarum ſuppetiarum auxilia vndequaque ab hoſte euocata, quaſi non de vrbis vnius ſalute, ſed Imperij totius ſummâ fuiſſet dimicatum. Adeò famam ſtudia auxêre exterorum, ipſaque æmulatione creuit Victoriæ nomen. Deinde admiranda inauditaque circumuallationis inſtitutæ magnitudo, circuitu valli duplicis aduerſus internum externumq; hoſtem, qualem vix yllæ retrò Hiſtoriæ litteris commendatum reliquêre. Ad hæc multitudo incredibilis [a] turrium, [b] caſtellorum, [c] aggerum, aliarumque id genus munitionum, quæ & ſæuiſſimo anni tempore, & breuiſſimo ſpatio pro tantâ magnitudine, fuêre perfectæ. Prætereà ſumma commeatus ſupportandi difficultas, itinere longo, hiberno ac terreſtri, vndecim menſium ſpatio ſuperata; cùm ob ſumptuoſas curruum vecturas Prouinciis volentibus imperatas, pagorumque ac municipiorum vaſtitatem, graue mercium omnium pretium eſſet, neque militi niſi rara dimidiataque ſtipendia ſoluerentur. Denique peculiare quoddam præſidium Numinis, rebus noſtris perpetuò patrocinantis, turbantiſque conatus hoſtiles; perinde atque nobis propitium, illis iratum infeſtumque ſemper extitiſſet. Cuius quidem cæleſtis auxilij argumenta, tot tamque certa toto hoc Bredano bello eluxêre; vt quamuis longè maxima fuerint Ducum ſtudia vigilantiaque, nihil tamen haud dubiè iis omnibus curis effeciſſent,

Quæ res celebrarint obſidionem Bredanam.

1. Auxilia maxima euocata, exterorumq; æmulatio.

2. Admiranda magnitudo duplicis circumuallationis.

3. Multitudo incredibilis operum.

[a] Redoutes.
[b] Fortz.
[c] Batteries.

4. Difficultas ſupportandi è longinquo commeatus, cum ſummâ annonæ caritate.

5. Singulare Dei præſidium, ac ferè portentoſum.

 abſque

abſque ope eximiâ ſummi illius Imperatoris Dei. Atque hæc ferè ea ſunt, quæ Belli huius famam orbe toto circumtulerunt.

Vrbis Bredæ circuitus quantus.

Breda quando & vnde ad Naſſauios.

Breda alioqui oppidum non maximum, circuitu mœnium continet paſſuum millia non ampliùs quatuor, vt horæ ferè ſpatio circuiri in orbem poſſit. Naſſauiis primùm obuenit anno M. CCC. IIII. dote Ioannæ Polanæ; quæ cùm Bredæ eſſet heres, Engelberto Comiti Naſſauio nupſit. Eam vrbem anno M. D. LXVII. Albanus Dux (fugiente ob perduellionem Guilielmo Naſſauio) Hiſpaniæ Regi vindicauit. Decennio pòſt ad Naſſauios rediit anno M. D. LXXVII. Hollacô Comite ad deditionem cogente. Tum iterùm anno M. D. LXXXI. à Barone Hautepennio per vim aſtumque capta, Regi paruit per annos IX. donec Arangerius anno M. D. XC. per fraudem vectoriæ nauis (quâ ſeptuaginta milites tecti, vt olim Græci equo Troiano) Arcem Vrbémque, iubente Mauritio Naſſauio, Arauſij Principe, occupauit.

Breda quando & quoties capta ac recepta.

Bredæ ſitus.

Vrbs extremis ferè Brabantiæ finibus, Hollandiam Merkâ flumine attingit. Vicinis oppidis aliquot municipiiſque haud magno interuallo coronatur. Iacet amœniſſimâ terræ regione, qualem plurimi Ducum militúmque Europâ totâ vidiſſe negabant: vt non iniuriâ Mauritius Bredam, ſua Tempe appellaret. Ager vndequaque frugum pabulíq; lætus. Prata omnia virgultis perpetuis cincta, riui creberrimi diſtinguebant, veluti limite genuino. Ordines arborum vel ad regulam, vel in quincuncem diſpoſiti, itinerum paſſim domorúmque latera viriditate inumbrabant. Haud procul erant quaternæ ſiluæ, pinibus vna, ternæ quercubus conſitæ.

Amœnitas agri Bredani.

Duo Bredæ flumina.

Aa flumen muros circumluit.

Fluminibus duobus Aâ & Merkâ interluitur, alteróque duorum inſuper circumuenitur. Aa flumen riuis campeſtribus auctum, Vrbis mœnia circumfluit; oſtióque retinetur, ne ſiccas deſtituat mœnium foſſas, dum Merkæ fluminis aquæ (quibus ſe intra Vrbem permiſcet) per æſtum deceſſere;

ceſſere; ſimul molam frumentariam verſat lento in Vrbem illapſu. Locus,quo inuicem ſeſe fluuij miſcent, à Merkæ in Aa influxu, amborum corruptum retinuit nomen, *Merkendael*, quaſi Merkæ in Aa. Merka aggeribus lateritiis duobus abs Aâ in ipſis mœnium foſſis diſcluſus, Vrbem interlabitur,naturâ multas in partes diuiſus, latiórque paulatim in Hollandicas aquas, haud procul Dordraco ſeſe effundit. Æſtibus quotidie geminis concitatur, exæſtuátque obiectis catarrhactis in ſuburbanum agrum, quoties libitum eſt oppidanis.

Origo nominis Merkendael.

Flumen Merka vrbĕ interlabitur.

Ab Aâ, Vrbi olim Bredaa, Brabantis nomen conditum aiunt; quibus *breed* latum ſignificat, quaſi Aa fluuij latè ſeſe explicantis alueum exprimere voluiſſent. Vrbis medio edita turris eſt, altitudine pedum CCC. LXII. vnde liber in vicina oppida patet deſpectus, opportuna ſignificationibus è longinquo faciendis accipiendíſque. Domus cenſentur ferè ad mille ducentas. Figura oppido triquetra,niſi Arx mœnibus inædificata, leniter vno latere protruderetur. Hæc mœnibus,aggeribus,pontibus, armamentario, geminóque aquæ circumductu munita, ambitu complectitur paſſus ampliùs mille. Xyſtis prætereà,porticibus, columnis, ambulationibus,hortóque tam amœno eſt inſtructa, vt fortior an elegantior ſit, difficilè iudicetur. Mœnia Vrbis perpetuo quercuum ordine conſita,non lateritio ſed ceſpitum aggeſtu ſtructa,portis lateritiis tribus ad ternos Vrbis angulos (præter eam quâ ex Arce itur) aditum præbent. Mœnium Arcíſque interiacentis latera ſuſtentant munimenta omnino XV. in quibus diſpoſita tormenta, molæque nonnullæ frumentariæ,quæ velis ventóque concitantur. Colles duo in mœnibus, è quibus longiùs machinæ ſuas pilas permittunt. Sub his ad pedem mœnium in ipſis foſſis munitiunculæ humiliores duæ, qualis alibi tertia, cui ſupernè collis impoſitus non fuit. Hæ ſunt quædam veluti receptacula, ad quæ ſubterraneis portis aditur, eminéntque ex aquis altitudine

Breda vnde nomen acceperit.

Turris in Vrbis medio quanta altitudinis.

Quot in Vrbe domus.

Qua Vrbis figura.

Arx qualis.

Mœnia qualia.

Munimenta Boluers XV.

Colles Italis Caualheri, *Belgis* Catten *vocantur.*

dine pedum quatuor. Infernè circùm pedem mœnium ſeps ſpinea, inciſis inflexíſque ramis, atque in latitudinem intertextis, quæ iaculatoribus mœnibúſque munimentum præbet. Foſſæ inæquali latitudine patent; quando plurimùm, paſſibus CL. cùm minimùm, paſſibus LXX. In foſſis abſciſſæ è terrâ moles XIV. triangulari formâ cuſpidum inſtar, è medio fluminis circumlabentis eminent; quarum ternæ, impoſitis portarum pontibus, muro mœnium coniunguntur: binæ item aggeribus retentæ ad diuidendas in foſsâ duorum fluminum aquas. Tertia, ponticulo ex Arce impoſito, continetur Arcis muro. Foſſarum ripam extimam, lorica altitudine pedum quinque circumuenit, extrorſum leniter decliuis ad tutelam iaculatorum: (*contraſcerpam* appellant.) Huic loricæ intercedunt quinque munitiones magnæ, quaternis Vrbis Arcíſque portis, longiſſimo item mœnium lateri præſtructæ, foſſíſque circumciſæ, latitudine paſſuum XXX. His omnibus munitionibus latera recta longitudine pedum CCX. latitudine CL. Maxima quæ Arci obiacet, longa eſt paſſibus CCXL. lata CC. Frons omnibus in angulos curuata more bidentis; hinc Cornutorum eis operum nomen. Sudes acuminatæ eminent vndequaque ad tardandum aſcenſum, ſi qui in muros connitantur. Trans foſſas externarum munitionum receptaculum præiacet ſeptum murulo in cubitum curuato ad tegendos iaculatores, (Mediam Lunam dicunt) foſsâ alterâ cinctum. Ab hac foſsâ, intercapedine paſſuum aliquot, lorica procliuis (qualis Vrbem totam circumdat) externas has munitiones quoque cingit. In id receptaculum militi aditus ex fronte operum Cornutorum, ponticulo trans foſſam ſtrato.

Latitudo foſſarum.

Moles, Rauelins XIV.

Quæ qualiaq; munimenta Vrbis externa.

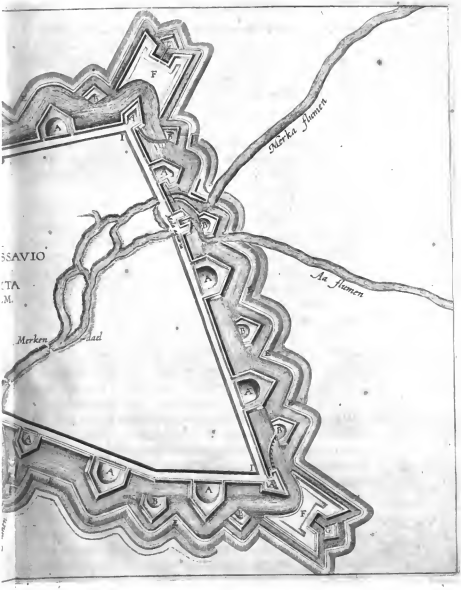
Opera facta ad tutelam externarum munitionũ.

Omnia autem hæc Vrbis munimenta interna externáque, tam aptè ſunt inter ſe diſpoſita, itaque inuicem reſpondent, vt alia aliis editiora, alia altitudine paria, inuicem ex alto lateribúſque tueantur; atq; ex vltimis ad vicina (ſi quando eſſet vſus) defenſoribus ſit receptus. Denique ſuburbanum

Ordo aptus operum omnium inter ſe ad mutuam tutelam.

Digitized by Google

BREDA
VT A MAVRITIO NASS
RECENS
OPERIBVS MVNIT
ANTE OBSIDIONEM.
Arx
Merka flumen
A. Munimenta ſeu Boluers.
B. Moles ſeu Rauelins.
C. Colles ſeu Caualliers Catten.
D. Receptacula in foſsis mœnium.
E. Lorica ſeu contreſcerpe.
F. Munitiones cornutæ.
G. Receptacula brachio munita.
H. Insula ſuburbana murulo loricata.
I. Portæ Vrbis et Arcis.

Digitized by Google

Digitized by Google

num ſolum eo eſt ingenio ſitúque, vt aut perpetuis æſtuariis, aut ſuperfuſis ſubitò ſtagnis, latè ſit inacceſſum. Inſula præterea ſuburbana contra Arcem abſciſſa ad expediendum nauium curſum, cingitur circumuallatione muri mediocriter alti. Ad hanc formam Mauritius muros inſtitui, munimenta, moles, vallos, loricas, foſſáſque fieri, à biennio mandauerat. Cùm verò ipſius oppidi ſitus opportunitáſque ad quoddam quaſi militaris diſciplinæ gymnaſium in eo excitandum, ſuapte naturâ cultúque inuitaret, eam Vrbem, tamquam optimam militiæ palęſtram ceteris in exemplum propoſitam eſſe, Ordines fœderatarum Prouinciarum cupiebant; exteri plerique exiſtimabant. Huc ergo iuuentus præcipua Gallica, Anglica, Germanicáque ad condiſcendas belli artes conueniebat. Huc Mauritius (quoties de munitionum accuratis abſolutíſque operibus ſermo incidiſſet) militiæ peritos remittere, tamquam ad exemplar, conſuêrat. Huc Emanuelis Portugalli filium ſibi ex ſorore nepotem, peditum cohorti præfectum, vnà cum cohorte miſerat. Huc vtrumque filium ſuum nothum, quorum alter quoque cohortem ducebat, ablegarat.

Suburbanũ Bredæ ſolum quo ingenio.

Breda militiæ palæſtra, & exemplar quoddã abſolutiſſimæ munitionis.

Vrbi adminiſtrandæ præfectus erat Iuſtinus Naſſauius, Mauritij frater nothus, vir longo experientiæ vſu præſtans, qui oppugnationem ſuſtinere conſilio, obſidionem parſimoniâ tolerare poſſet. Præturam gerebat Ioannes Aertſenius VVermontij Dominus, vir animo non minùs conſtanti, quàm iudicio acri ad annonæ diſpenſationem moderandam, temperandáſque ſeditiones, & conſilia in ſubitis ac deſperatis rebus ſuggerenda. Præſidio Vrbi diſponi ſolitæ vulgò peditum cohortes XVI. Arci prætereà vna. Equitum quinque. vniuerſim milites MDC. Sed recèns audito rumore belli, adiunctæ erant cohortes pedeſtres octonæ. Ciuium verò qui arma capeſſere poſſent, numerati MDCCC. quibus Aertſenius, Tribuni vrbani auctoritate imperabat. Militi annona in hiemem prouiſa, ſiliginis menſuræ octies mille

Bredæ Præfectus Iuſtinus Naſſauius.

Prætor ſeu Droſſardus Ioannes Aertſenius.

Quantum vulgò Bredæ præſidium, quantoque numero recèns auctũ.

Quot ciues armis idonei.

Ciuibus Tribunus datus Aertſenius.

Quanta militibus promiſſa annona, quanta imperata ciuibus.

ducentæ: auenæ bis mille octingentæ: caſei pondo tria millia ſexcenta; totidémque aſelli ſiccati. Ciuibus (priuſquam ad obſidendam Vrbem cum exercitu veniremus) duodecim menſium frumentum vt conuectum haberent, viritim fuerat imperatum; nihil vt neceſſe eſſet de militare annonâ eos delibare.

Quæ res Spinolam excitarint ad tentandam Bredam.

Ad hanc Vrbem expugnandam, cùm multa Marchionis Ambroſij Spinolæ animum impellerent, tum multa etiam contrà reuocabant. Incitabat inprimis loci opportunitas, cùm ad cohibendas crebras hoſtilis equitatus in Brabantiam excurſiones, quas inde commodiſſimè quoquouerſus inſtituebant, tum etiam ad nauigationem omnem inter vicina Bredæ confiniáque Hollandiæ ac Zelandiæ oppida impediendam; quod, propinquis locis aliquot occupatis, haud magno negotio fieri poſſe exiſtimatur, incredibili hoſtium damno. Alliciebant prætereà commoditates multæ, ad hanc Vrbem potiùs quàm aliam attentandam; ſolum nempe ſuburbanum, ducendis foſſis, agendis vineis atque aggeribus, faciendíſque operibus aut ad impreſſionem aut ad circumuallationem opportunum: flumen ad aquandum vtile, facile intercluſu; quo facto, obſeſſi commeatu penitus prohiberentur. Vicinæ ad lignandum ſiluæ, vberrimi ad pabulandum campi. Illud denique occurrebat; Bredâ captâ, Bergozomium, aliaq; propinqua loca faciliùs recuperari poſſe.

Quæ res incommoda ad Bredam occupandam.

Contrà verò deterrebat Vrbis & manu & naturâ tam munitæ robur: ſed præcipuè, ſumma ſupportandi è longinquo commeatus difficultas; cùm aut hoſtes magno circuitu eſſent vitandi, aut vrbes noſtræ omnes longis terreſtribus itineribus abeſſent, aut ipſæ annonâ ſuâ indigerent; nec à tergo facultas eſſet fluminis, quod nauigari onerariis poſſet ad cibaria ſupportanda. Breda autem, è propinquo, quaſi hoſtilium vrbium theatro quodam, media includeretur. Relinquebatur, vt maximo carrorum numero, longinquis impeditíſque per hiemem itineribus, frumentum cibariá-

que

que nobis ſubueherentur; quod nec ſine duplicatis militum copiis,nec ſine grauiſſimo periculo fieri poſſe conſtabat.

Status Belgij quis, cùm Spinola Bellum cœpit.

Hic Belgij rerúmque noſtrarum hoc tempore ſtatus erat. Philippus IV. Hiſpaniæ Rex inducias denuò cum fœderatis Ordinibus pangi vetuerat, ſentiens caſtrenſem illam pacem bello eſſe nocentiorem. Archidux Iſabella Clara Eugenia Hiſpaniarum Infans, Alberti Principis Optimi, vitâ functi, coniux, exercitum, quem in Belgis Rex florentiſſimum habebat, otio ignauiáque languere, ducebat ignominioſum. Nondum vindicatum erat Bergozomium; quo poſt obſidionem retento, hoſtes gloriabantur. Pacata bellis interquieſcebat Germania. Mansfeldici nothi vires noménque propè iacebant extincta. Integra cum Galliæ Angliæque Regibus fœdera pacis conſtabant. Cum ſolis coniuratarum Prouinciarum perduellibus iuſtæ intercedebant inimicitiæ. In hos bellum conuerti placuit non dominandi libidine, ſed Religionis reponendæ ſtudio, rerúmque recuperandarum.

Spinola, conſiliis celatis, paulò poſt Idus Iulias anni M. DC. XXIV. Bruxellâ profectus, cùm ipſo anni tempore ad bellum vocaretur, ſegete iam maturâ, copias mouit. Ita verò rem belli omnem integram ſibi reliquerat, vt etiamſi Bredam oppugnare apud animum ſuum decreuiſſet, tamen ſi id confieri difficilè poſſe deprehendiſſet, (præſidio fortè maiore, vt accidit, ab hoſtibus immiſſo) ipſe, ex quolibet quo conſtitiſſet loco, expeditionem aliam quamcumque (vti ex vſu bonóque præſens iudicaſſet) ſuſcipere poſſet; armis pro arbitrio, in quam vellet partem, conuerſis.

Spinola quo conſilio expeditionem ſuſceperit.

Copiæ tripartitò ductæ.

Copiæ conſultò, ad fallendum hoſtem, tres in partes diuiſæ; itérque à propoſito diuerſum, alia in loca conſtitutum. Spinola ex itinere per Aſperum Collem tendens (vbi auguſtum illud Matris Virginis templum, tot prodigiis per orbem nobile) ritè obitis Chriſtianæ Religionis myſteriis, votíſque pro exercitu ad Aram Marianam conceptis, aliâ pedites; equites aliâ Ludouicus Velaſcius Comes Salazarius equitum

Spinola in Aſpricollenſem Virginem religio.

equitum Magiſter circumduxit. Ioannes Brauius Antuerpienſi arci præfectus exercitum (quem Gonſaluus de Corduâ Legati auctoritate adminiſtrarat) accerſitum è Markiâ miſſus,eodem quo conuenerat tempore locoque,haud procul Turnhautano municipio,ſuperioribus eum copiis iunxit. Hîc obiter à Spinolâ recenſitus exercitus, minorq; opinione repertus,cùm fusè euntes numerum vero ampliorem effeciſſent. Cetera miles lectiſſimus,qui virtute paucitatem expleret. Erant Legiones omnino XV. conſtantes manipulis CXCVIII. equitum cohortes XXXIX. capitum anguſtè ad octodecim millia.

Exercitus opinione minor repertus.

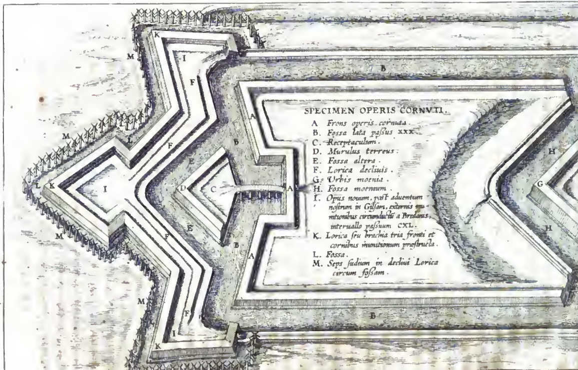
Spinola exercitus initiò quantus.

Iuſtinus Naſſauius præſidium auget peditum cohortibus XX.

Iuſtinus Naſſauius, conſiliorum noſtrorum ignarus ſed prouidus,quàm ſtatim huc veniſſe Spinolam audiuerat, cohortes peditum quinque è propinquo Sualüenſis agri tractu Bredam accerſit, aliáſque deinde XV. ex Hollandiâ ad Sualüam recèns appulſas (in quibus Prætoriæ duæ Mauritij & Henrici Principum fratrum, Primipilíque multi) cum ipſis Tribunis Hauteriuio Gallo, Morgano Anglo, & Loquerenio Hollando. Poſtridie verò quàm propiùs acceſſiſſe Spinolam ab eo fuit intellectum, dimiſſæ Gertrudibergam equitum turmæ tres, Comitum Culenburgici & Styrum, Præfectíque Villebonij Galli, ne ſcilicet equorum nimium eſſet pro anguſtâ pabulatione, quando equeſtres cohortes duæ,cum pedeſtribus XLV. Vrbi abundè eſſent ad tutelam. Tribunis, qui recèns aduenerant, per mœnia externáſque munitiones,ſuæ ſingulis attributæ ſtationes. Hauteriuio, qui Gallos VVallonéſque ducebat, ad portam Ginekenſem; Morgano Anglorum Præfecto, ad Siluæducenſem; Loquerenio, cui Belgæ Scotíque parebant, ad Antuerpienſem,cuſtodiæ obuenerunt. Hi ſtatim ingenti celeritate, ſingulis externarum munitionum cornibus,loricas ſingulas;earum ſinui ſeu fronti mediæ, brachium in cubitum curuatum præſtruxère, inſtar tridentis: depreſsâ circumquaque foſsâ, cuius ripam lorica ſeu contraſcerpa obibat, denſaque ſeps ſudium

Iuſtinus Naſſauius equitatum minuit cohortibus tribus.

Noua Bredanorum extra muros opera.

SPECIMEN OPERIS CORNVTI.
A Frons operis cornuta.
B. Foſsa lata paſsus XXX.
C. Receptaculum.
D. Murulus terreus.
E. Foſsa altera.
F. Lorica decliuis.
G. Urbis moenia.
H. Foſsa moenium.
I. Opus nouum, poſt aduentum noſtrum in Gilſam, externis munitionibus circumductū a Bredanis, interuallo paſsuum CXL.
K. Lorica ſeu brachia tria fronti et cornibus munitionum praeſtructa.
L. Foſsa.
M. Seps ſudium in decliui Lorica circum foſsam.
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M

C

nola, quid geri deinde ex re bonóque eſſe exiſtimaret.

Noua cum Henrico Comite Bergio conſilia communicantur.

Spinola, conſiliis cum Henrico Comite Bergio ſummo Geldriæ Præfecto (qui cum altero exercitu ad Rhenum in æſtiuis erat) communicatis, optionem Franciſcum Loſanum ad eum cum literis mittit, rogatum quid in rem fore cenſeret; ſimul Carolum à Burgundiâ Baronem VVackenium Gandauenſis vrbis Prætorem equitum Præfectum, ab caſtris ad Paulum Bernardum Fontainum, VVallonicæ legionis Tribunum, Prouinciæque Flandriæ copiis præpoſitum, ablegat; qui cum eo de Caſantæ (inſulæ haud procul Sluſâ ſitæ) occupatione tractaret. Ab his diu ſecum, deinde etiam coram Archiduce diſputatum; atque vti ſuum cuique arbitrium erat, ita ille rem facilem, hic difficilem affirmare; Fontainus diffidere, VVackenius euentum polliceri. Fontainus tamen ad exequendum offerre ſeſe, ſi modò mandatis ſcriptis (purgandi ſui causâ) iuberetur. Archidux in ſpem euentus pronior iuſſit, diemque expeditionis præſcripſit. Diſceſſit igitur eas ob res Brugam Fontainus. Submittitur poſt triduum VVackenius; ſed rebus iam omnibus comparatis, Archidux verita vt feliciter expeditio eueniret, abſtineri mandat.

Expeditio in Caſantam inſulam proponitur, moxque deſeritur.

Spinola Tribunos interrogat quid cenſeant de obſidendâ Bredâ.

Intereà Spinola concilium iterùm cum idoneis habet; Tribuniſque omnibus, Centurionibuſque nonnullis, ſeorſim ſingulis, ad ſe vocatis proponit, quid de Bredâ obſidendâ iudicarent, quando impreſſione tentandam nuper negaſſent. Hîc omnes denuò (vno militari Tribuno excepto) cauſſari obſidionis difficultates. Vrbem, niſi maximo interuallo, circumuallari non poſſe. Circumuallationis circuitum quatuor aut quinque ampliùs horarum itineris neceſſariò fore debere, ob demiſſa quàm plurima ruris ſuburbani loca, quæ partem ſint paluſtria atque æſtuariis inacceſſa, partem reſtagnent, cùm oppidani flumen oſtio morantur. Iam id tantum ſpatij, tot ſtationibus cuſtodiiſque explendum fore, vt ferè inter ſe contingant, aut Vrbem alioqui difficilè

Omnes obſidionem diſſuadent, vno excepto.

Cauſa ob quas reiecta obſidio.

interclufum iri. Militis verò facultatem deeſſe, qui tot in partes tribui poſſit. Ingentem prętereà frumenti numerum, vel hiemi tolerandæ, militibus in vrbe prouiſum; ciuibus viritim fuiſſe imperatum. Denique longi temporis laboríſque fore rem, vrbem rebus omnibus affluentem fatigare fame: præterquam quòd ſi maiore exercitu conflato ad ſoluendam obſidionem, à tergò hoſtis adueniret; ſine pugnâ etiam, carpendis tantummodò impediendíſve commeatibus noſtris, ad receptum nos cogi poſſemus, inopiâ maiore inediáque ſubacti. Adeò diuerſam quippe illorum noſtrámque eſſe conditionem, vt illi vndequaque propinquis fluminibus vrbibúſque, rerum omnium copiâ facilè eſſent abundaturi, cùm nullus propè ventus flare poſſit, qui non alicui ſubuectioni eſſet ſecundus, pro vario vrbium portuúmque ſitu. Bredæ enim proximè adiacent Seuenberga, Gertrudiberga, Heuſda, Ordinum fœderatorum oppida, interuallo horarum trium quattuórve; præter nonnulla municipia, haud multò remotiora, quæ mari aut fluminibus omnia alluuntur: Nos autem Bredanis ipſis citiùs ab re frumentariâ laboraturi eſſemus, ob longas duráſque annonæ ſupportationes, itinere terreſtri, quod vnum, & quidem periculoſum, in caſtra noſtra pateret; niſi hoſtis etiam id iter penitus intercluderet obſiderétque. Antuerpia certè, Mechlinia, Liráque (quæ propinquiora è noſtris Bredæ oppida) decem duodecímve horarum ſpatio; Siluaducis & Herentalia (quæ vrbes proximæ) horis omnino nouem Bredâ abſunt. Vnus aliquis Tribunorum animo diuerſus fuit, qui hiſce omnibus poſthabitis, vel eâ re Bredam tentandam cenſebat, quòd acerbius nullum vulnus Mauritio accidere poſſe dictitaret, cùm eam vrbem in oculis gereret; quâ amiſſâ, plurimum quoque apud omnes amiſſurus eſſet auctoritatis. Neque verò credibile eſſe, ita obſeſſos rationes omnes ſuas inſtituiſſe, vt nihil tanto in numero, breui eſſet defuturum, cuius inopiâ ad deditionem coacti impellerentur. Vrbem exter-

Iniquior nobis conditio ad Bredam obſidendam, atque Hollandis ad liberandam.

Ordinum fœderatorum oppida Bredæ proxima.

Regiæ vrbes à Bredâ remotæ.

Rationes ob quas Tribunorum vnus Bredam obſideri ſuadet.

næ

Silua Ducis
Creuecuerium
Heusda
Worcomium
Gorcomium
Turnhoutum
Commeatus per am-fractum.
Herentalia
Mechlinia
Lyra
Antuerpia
Via publici
Via ordinaria
Hooghstrata
Breda
Gertrudi-berga
Steenberga
Oudenboscha
Rosendalia
Bergozomum
Lillo
Thola
Numeri significant horas itinerum.
* Signum locorum hostilium.

Grobbendonckium (vti Bergius fieri optauerat) ad ſe euocatum, interrogat, quid de propoſitâ Grauiæ, Raueſteynij Geneppæque arcium obſidione cenſeret? Is tot ſimul expeditiones, non ita atque credebatur, faciles eſſe, apertè dictitabat; ſperari tamen à Comite Bergio, homine militiæ ſcientiſſimo, iiſque in locis verſato, & poſſe & debere.

Spinola exquirit ſententiam Antonij Baronis Grobbedonckij ſuper obſidione Grauiæ aliorumque locorum.

Diebus multis in hanc dubitationem conſumptis, exercitus Gilſenſi in pago languere animis cœpit. Flumen (quæ proxima caſtris aqua) duorum millium aberat. Putei qui pauci reperiebantur, aut æſtibus exareſcebant, aut vſu nimio exhauriebantur; aut extracta aqua adeò turbida erat, vt non niſi longo temporis ſpatio liqueſceret ſubſideretque. Multos igitur ſitis impatientia, maximis anni caloribus, adigebat ad inſalubris aquæ potum, vel è foſſis, vel è curruum orbitis hauſtum, quæ morbos efficiebat. Spinola incommodi admonitus, ne leuem aliquam auditionem pro re compertâ haberet (quò omnia ſibi eſſent exploratiora) Tribunos aliquot aduocatos interrogat, tantâne, vt monebatur, aquandi inopiâ miles laboraret. Illi aut vitium caſtrorum indicare veriti, (quòd auribus ſeruire mallent) aut ſuâ opulentiâ aliorum inopiam menſi, aquam ſuperare ſuis affirmant. Monitor, præſentibus Tribunis, à Marchione Spinolâ accitus, dum fidem indicio præſtare pergit, commodùm interuenit Ioannes Comes Naſſauius legionum duarum Germanicarum Tribunus, qui militum ſuorum calamitate narratâ, monentis dicta ſuſtentauit. Ac tum eorum, qui negauerant, vnus, clàm in aurem ingerit monitori, gratiam ei ſe indicij debere, quod facere ipſe timuiſſet. Spinola, re compertâ, puteos fodi paſſim imperauit, malóque remedium inuentum fuit. Quadraginta panum millia eâ cæli intemperie fuêre in Gilſenſibus caſtris corrupta. Simul eo ferè tempore duarum legionum Italicarum tuguria fortuito incendio deflagrarunt. quibus omnibus incommodis cùm nulla ad eum diem ſtipendia eſſent numerata, & graue mercibus pretium eſſet,

Gilſa pagus caſtris idoneus ob aquæ inopiam.

Intolerabilis militum ſitis.

Rei veritas deprehenditur.

Spinola puteos fodi imperat.

Noua caſtrorum damna.

Fuga militum caſtigata.

Quorundam in Spinolam obtrectatio.

Hoſtium in Regem & Spinolam ſcommata.

* Le bouha Eſpagnol.

Mauritij in Spinolam tectus aculeatus.

eſſet, militiam fugâ multi deſerebant. Quod exemplum veritus Spinola ne ad plures pertineret, ſeueritate remedium quæſiuit, retractoſque ex fugâ deſertores quatuor, ſorte experiri fecit, quem vnum è quaternis alea capitis condemnaret. Intereà in caſtris multorum liberæ audiri voces: Agendi tempus conſultando tranſmitti; militem, exiſtimationem, prolatando dilatandóque perdi. Petulantiùs autem ab hoſte multa in Regem Hiſpaniæ Spinolámque ignominioſè facta. Apud Hollandos, à Mimis ludi præbiti in morem Atellanæ, quos * Hiſpanicam Bombomachiam appellarunt. Sparſa item per vulgi manus ridicula Regis imago Bredàm laternulâ quærentis, aſtante ſibi Spinolâ, qui vtrâque manu ſcalpebat caput, dentato carmine ſubſcripto. Mauritius rerum omnium (vt ſibi videbatur) ſecurus, Hagæque in otio quaſi per contemptum degens, falsè dixiſſe fertur: Spinolam Gelæ (vbi vecordes amentiâ liberantur) ſatiùs quàm Gilſæ fuiſſe conceſſurum. Sed hæc ſpreta exoleuere, neque iræ confeſſione agnita ſunt.

Ioannes Comes Naſſauius ſubſidio mittitur Henrico Bergio.

Conrardus Aubermontius locorum peritus Comiti Naſſauio additur.

Marchio Beluederius Hyacinthus Velaſcius cum reliquo equitatu Naſſauium ſubſequitur.

Spinola, conſilio oppugnandæ Grauiæ ab Archiduce Iſabellâ probato, miſſo cum mandatis Ioanne Medicæo, Henricum Comitem Bergium cum exercitu, quem ad Rhenum habebat, ad Grauiam contendere iubet, pollicitus, petitas ab eo copias ſe ad certum diem eſſe ſubmiſſurum. Simul ab caſtris ſuis ſubſidio mittit Comitem Ioannem Naſſauium (qui oblatum recèns à Republicâ Venetâ copiarum ſuarum imperium repudiarat) cum peditum millibus v. equitum cohortibus IV. additis tormentis maioribus tribus, ſcaphis XIIX. reliquoque impedimentorum apparatu. Ioan. Conrardum Aubermontium equeſtris turmæ Præfectum, ob locorum gnaritatem, Siluaducis, vbi reſtiterat, comitari imperat. Altero die Hyacinthum Velaſcium Marchionem Beluederium cum reliquo decem cohortium equitatu, ad mille omnino equitum, ſubmittit, datis mandatis, vt Grauienſi agro, longè lateque, pecus omne abigeret, locoſque quibus caſtra

deinde

deinde à Comite Bergio locarentur, eius ad arbitrium tueretur. Comes Bergius ad Grauiam proficiſcens, celerrimè Mondelbergam arcem, Cliuos vrbem arcemque, & Geneppam vrbem ex itinere adortus, vi deditionéq; capit, pręſidiáque imponit. Adeò autē monentis Ducis auctoritas Cliuenſibus profuit ad militem à rapinâ deterrendum, vt nec vnius delatum fuerit nomen, qui furto quippiam abſtuliſſe compertus ſit ex domibus copioſiſſimâ ſupellectili inſtructis, è quarum feneſtris tectíſve reſtantem arcem verberari imperarat. Quam rem cùm poſteà Cliuenſis Conſul ipſe celebraret; Mauritius Naſſauius, & tantam militis innocentiam, & ſummam Ducis virtutem, non ſecùs ac Scauri cuiuſdam integritatem, intactas etiam arborum fruges à militari licentiâ vindicantis, fuit admiratus. Mouckam pagum Moſæ imminentem commeatui opportunum, vallo munitioneque ab latere aduerſo firmat, ibidemque caſtrametatur. Inde ad Batenburgum & Raueſteynium explorandum, hoſtiúmque opinionem fallendam, cum XV. equitum turmis, iaculatoribus CCC. diſcedit.

Bergius Mondelbergam Cliuos & Geneppam vrbem capit.

Bergiani militis innocentia.

Bergius Mouckēſi pago ad Moſam caſtra metatur.

Raueſteynium Bergius explorat.

Marchio Beluederius magno pecoris numero potitus, abacto quidquid ab Grauiâ Raueſteynium vſque armentorum erat, & ad Siluamducis miſſo, multum latè terroris immiſit. Henricus Bergius, Batenburgo Raueſteynióque exploratis, Ioannem Naſſauium & Conrardum Aubermontium ad ſe accerſit. Hunc cum mandatis ſignificatum Marchioni Spinolæ mittit, non ita facilè atque crediderat Raueſteynium expugnari poſſe, ſed Grauiam (ſi Spinola iuberet) Raueſteynio prætermiſſo, tentaturum ſe eſſe; ſperare, maioribus aliquantò copiis miſſis obtineri poſſe. Ioannem Naſſauium, altero Moſæ latere, haud procul Grauiâ, locare caſtra iubet, ipſe Mouckæ tantiſper reſtiturus, dum Spinola quid fieri placeret, indicaſſet; ſignificat autem, Moſam intereà ſe ponte conſtraturum, ad exercitum traiiciendum, iungendúmque, ſi vſus foret.

Marchio Beluederius plurimum pecoris Grauiâ abigit.

Comes Bergius de Raueſteynio expugnando diffidit, & Spinolæ indicat.

Ioannes Naſſauius caſtra aduerſo Moſæ latere locat.

Bergius Moſam ponte conſternit.

Inſolens cæli tempeſtas.

In id tempus horrenda adeò noctis vnius tempeſtas incidit, imbre, vento, fulmine, tonitru diutiſſimè ſæuientibus, vt confundi elementa, cælum ipſum miſceri terræ videretur. Denſiſſimæ tenebræ, perpetuus ignium intermicantium fulgor, mugitus continens tonitruorum, imber non guttatim lapſus, ſed fluminis inſtar, ventorum turbines violenti. Omnia denique ad terrorem vltimæ calamitatis. Eâ nocte, Henricus Fredericus Naſſauius, Henrici Bergij caſtra nondum munita, toto exercitu inuadere deſtinarat, niſi tempeſtas conſilio auertiſſet. Triduo pòſt, Grauienſi milite prodire iuſſo, maioribus iterùm copiis Bergiana caſtra laceſſitum venit: ſed cùm neque Grauienſes in tempore adeſſent, neque Bergius ſua caſtra munitionibus nuda reliquiſſet, exiguâ velitatione lis omnis dirempta eſt. Ioannes Naſſauius, vti præſcriptum erat, caſtra ſua haud procul Grauiâ ponit, locum tam idoneum nactus, vt flumine à dextris, à fronte & ſiniſtris riuo è flumine ducto cingerentur. Foſſam tamen à fronte lateribúſque eo interuallo præduxit, quod caſtris & aquis intercedebat aduerſus hoſtium traiectum. Pro caſtrorum fronte ſiluæ erant inſidiis opportunæ. Proximè vrbem colles leni faſtigio aſſurgentes, quos equeſtribus cuſtodiis interdiu occupatos, noctu inſidiarum metu Naſſauius deſerere cogebatur. Hinc paruulorum equeſtrium præliorum occaſio quotidie erat, cùm manè pro tumulis per noctem ab hoſte inſeſſis, noſtri ad eum ſubmouendum dimicarent. Stakenbrouckius vrbi Grauienſi præfectus, ad terrendos noſtros, per noctem machinato aduenientis exercitus ſtrepitu, quaſi in caſtra irrupturus, bellicum canere iuſſit; poſtridiéque à Naſſauio in colloquio (cuius copiam Præfectus fieri impetrarat) interrogatus, ecquid ſomnum ſibi militibúſque tanto ſcilicet ſignorum ſtrepitu obturbaſſet? Reſpondit, ſe verò mirari ampliùs, ecquid ille eas vrbes armis repetitum veniſſet, quarum hereditatem iure fortè aliquando eſſet aditurus. Cui contrà Naſſauius: eam ſe hereditatem (quòd caduca

Henrici Naſſauij conſilium tempeſtate impeditum.

Idoneus caſtris locus à Ioanne Naſſauio lectus.

Grauienſis Præfecti manus terror.

Acutum Comitis Naſſauij reſponſum.

duca eſſet) in præſentiâ prætermittere, ſed ambire ſuam Grauiæ præfecturam. Quo audito Præfectus; Ad eam ergo aſſerendam, inquit, domum redeo. & cum dicto diſceſſit, moxque ex vrbe iaculari in Naſſauij caſtra cœpit, ſicut ambitus pœnas exacturus.

Sub hæc, ab Henrico Bergio Gilſam redierat Aubermontius: cuius reſponſo audito, mirari Spinola, quâ causâ Bergius tantas ſuo ipſius conſilio (cuius ſe principem erat profeſſus) difficultates obijceret. Sed quoniàm tamen, quod fuerat ab eo de Raueſteynio propoſitum, metu euentus retractaret, cuperétque (ſi iuberetur) ad Grauiam proficiſci, id faceret iuſſu ſuo, eoq; celerrimè contenderet. His cum mandatis Franciſcum Medinam, addito Aubermontio, ad Henricum Bergium denuò remittit. Intereà Gilſam ipſe duodecim turribus humilioribus terræ aggeſtu ſubſtructis omni ex parte circumuenit, ne quà hoſtis in caſtra eruptionem improuisò facere poſſet.

Spinola Bergij excuſationem de Raueſteynio factam miratur.

Spinola Gilſenſia caſtra XII. turribus ſeu reductis circumuenit.

Eâ re animaduerſâ, Bredani, rati obſidendæ vrbis conſilium à nobis depoſitum eſſe, ſupellectilem omnem, quam in vicina oppida obſidionis metu compulerant, belli iam ſecuri, nauigiis referri mandabant; neque cibariis in longius ſpatium prouidebant, ſed exiſtimantes ſe eâ quoque annonâ abundaturos quam in hiemem compararant, centum ipſos boues recèns in vrbem importatos, naueſq; duas caſeis onuſtas (cùm emere recuſaſſent) educi denuò permisêre. Agreſtes prætereà omnes, eorumque vxores ac liberos, qui priùs in vrbem confugerant, quoſque vt mures, ſoroféſque frumenti egredi iuſſerant, ad conſulendum annonæ (ſi obſidio accidiſſet) iterùm ex agris, quos noſtri populabantur, refugos mœnibus accepêre, non exiguo cibariorum damno, vtpote homines ſtomacho ventréque capace.

Bredani decepti ſupellectilem exportatam denuò referunt.

Bredani ſecuri multos bello inidoneos murum admittunt, magno annonæ damno.

Illud prætereà eâ Spinolæ caſtrametatione effectum eſt, vt neque quid ſeriò moliremur, neq; quid fingeremus, Mauritius intelligere poſſet, Grauiámne ſcilicet, an Bredam, an ſimul

Spinola caſtrametatio Mauritium ambiguum tenet.

ſimul vtramque,an aliam vrbem aliquam aggredi eſſet conſtitutum. eâque re ita varius agitabatur,vt (cùm neque præſidium vrbe alterâ ad alterius opem deducere auderet,neque ad vtramque liberandam ſatis ſuppeteret copiarum) neutri tantiſper prouidere poſſet. Tandem ex Hagenſi ſuo viridario ad Henricum Fredericum Naſſauium fratrem in caſtra ad Neomagum profectus, Bommeliam tormenta multa magnóſque belli apparatus inuehi,vicinóſque Siluæducenſibus locos muniri iuſſit. Quamuis autem multis belli adminiſtratio longiùs duci ſine fructu videretur,illud tamen morâ ipsâ obtinebamus,vt hoſti, cùm iam Autumnus præcipitaret,nihil idonei temporis ſupereſſet ad bellum aliâ in parte conflandum, nobis iam in quamcumque occaſionem paratis.

Mauritius in caſtra ad fratrem tendit, Bommeliamq; munit.

Vtilitas ex obſidendi morâ.

Eius apparatus famâ (quo Grauiam tentare velle videbamur) in vulgus elatâ, Dux Boullionius Gallus, qui quod Bredæ bellum expectauerat, ad Grauiam tranſlatum eſſe credebat, eò,fortunæ experiundæ profectus, reditu deinde (cùm Bredam obſediſſemus) fertur fuiſſe interclufus. Henricus Bergius,Grauiæ ſitu naturâque cognitis, auditis etiam ſententiis accolarum, contrà omnia deprehendit, atq; quorum indicio fretus,Spinolam excitarat. Apertè videbat,vix trimeſtri ſpatio id bellum confici poſſe, intereáque ob altiſſimas quæ deiectæ circùm vrbem erant valles (in quibus caſtra fuiſſent collocanda) hibernis aquis certò ſe ſubmotum iri. Affirmabant agreſtes, ceteríque qui naturam loci norant,exeunte vere oppugnationem inſtitui debuiſſe, vertenteque æſtate confici ſperare potuiſſe. Exeunte autumno loca omnia latè reſtagnare,fieríque inacceſſa. Commodùm aduenerant id temporis à Spinolâ miſſi Medina atque Aubermontius, qui mandata Comiti Bergio perferebant de Grauiâ,vti receperat, obſidendâ. Spinolam quidem miratum deRaueſteynij deſperatâ victoriâ fuiſſe, quando tam certam eius obtinendæ ſpem feciſſet. Si tamen id fieri non poſſet,

Dux Boullionius Bredâ diſcedit, ſtudio experiundi belli Grauienſis.

Henricus Bergius alia omnia, Grauiâ cognitâ, deprehendit, quàm à cognitoribus didicerat.

Mandata Spinola, Bergio relata.

poſſet,iubere ad Grauiam quamprimùm aggrederetur. Comes Bergius iam lapſus quoque Grauiæ ſubigendæ ſpe, vtrumq; ad ſe miſſum admonet,de eâ obtinendâ ſe id temporis deſperare. Geneppâ arce, ſi Spinola permitteret, breuî ſperare ſe eſſe potiturum; quâ expugnatâ,Grauiam aliàs facilè conſequi poſſit. Illi attoniti, interrogare quid id demum rei ſit? Intelligere ſe non poſſe, ecquî Grauia tantillo interuallo,quo neque præſidij,neque commeatus, neq; temporis conditio vlla iniquior interueniſſet,tantò iam facta eſſet munitior,vt nullo modo capi eius ipſius ſententiâ poſſet? Orare ſe,Spinolæ nomine,vti animos nõ demitteret, vniúſque vrbis victoriam ſperaret,qui tot ſimul aliarum expugnationem propoſuiſſet. Multa ad hæc Comes reſpondere; hebdomadarum ferè trium iam tempus lapſum, quo res omnis initio expediri debuiſſet. Hoſtem intereà Gallicis Anglicíſque ſubſidiis copias confirmaſſe ad Neomagum, neque procul abeſſe. Si Spinola ipſe, exercitus ſui parte ſubmiſſâ,accedere propiùs vellet,periculum ſe facturum.

Comes Bergius Legatis à Marchione miſſis affirmat de obtinendâ Grauiâ ſe deſperare.

Reſponſa Legatorum.

Comitis Bergij excuſatio.

Hæc atque id genus plura, cùm ſariùs ducerent qui miſſi fuerant,non niſi ſcriptis mandatis renuntiare, litteras ab eo » ad Spinolam auferunt, quarum hæc ſumma erat: Satis pa» tere,quâ fide ſtudióq; ad propoſitas abs ſe res fuiſſet aggreſ» ſus,quando Mondelbergam arcem, Cliuos eiúſque arcem, » & Geneppæ vrbem eo ſolo conſilio ad deditionem ſubegiſ» ſet, abſque quibus exercitum ſuum ſuſtentare non valuiſſet. » Eius quidem ſententiæ auctorem ſe fuiſſe, ſed obſequentiâ » Spinolæ,quem diuerſum agitari,atq; animi pendere de Bre» dâ obſeruaſſet. Credidiſſe,quæ propoſuiſſet, confici potuiſ» ſe; ſed falſum hominum duorum indiciis,quibus plus nimio » priùs tribuiſſet, quàm ipſe exploraſſet. Conſilium patroci» nio non egere;inſolens non eſſe, pro viſis audita,à ſpeculato» ribus narrari,ita maximos ſæpè duces fuiſſe deceptos. Affir» mare ſe denuò, eam obſidionem id temporis inſtitui nullo » modo poſſe,quòd improuiſa multa iam contrà euentura de-

Henrici Bergij literæ quibus ſe Spinolæ purgat.

prehendiſſet;factũrum tamen imperata, nullúmque pericu- «
lum recuſaturum, modò mandatis ſcriptis Spinola iuberet, «
iiſque eum ſimul Regi purgaret,ſi(vti futurum ipſe iam pręſentiebat) res infeliciter eueniſſet. «

Spinola conſilium de Breda obſidione retentandá.

Spinola, his litteris acceptis, depoſitâ Grauiæ potiundæ ſpe, totus animo in dilatam Bredæ obſidionem inſiſtens, Comite Naſſauio & Marchione Beluederio, cum ſummiſſis copiis, reliquiſq; aliarum legionum aliquot, quarum ad Bredam partes erant, in caſtra reuocatis; Henricum Bergium à Geneppenſis arcis oppugnatione abſtinere, hoſtíque vicino inuigilare, & propinquis Geldriæ oppidis prouidere, neq; mouere ſe, niſi mouente hoſte, mouentem iiſdem veſtigiis inſequi iubet. Ab caſtris Franciſcum Medinam ad Archiducem Iſabellam legat, qui depoſita nuper Bredenſis obſidionis conſilia ei denuò amplectenda proponat. Illa memor difficultatum, quæ maximæ tum fuerant aduerſus obſidionem allatæ, animi pendens, rem longè arduiſſimam probat, fiſa virtute felicitatéque Spinolæ ductoris ſui.

Henricus Bergius iubetur Geldriæ prouidere.

Bergius Spinolæ morem gerens, tantâ ſe cautelâ à propinquo hoſte recepit, vt Mauritius nec maximo xx. millium exercitu exiguas eius quatuor millium peditum, & mille octingentorum equitum copias, collatis ſignis inuadere fuerit auſus. Comes Ioannes Naſſauius, ne ſuum redeuntis agmen ab hoſtium circumuenientium copiis carpi aut lacerari poſſet, triplici inſtructâ acie explicatum, quaſi prælium initurus ducebat.

Comes Ioannes Naſſauius copias ad Bredam circumſpectè reducit.

Iam menſis & ſuprà dubitando dilatandóque effluxerat, tot fruſtrà nuntiis inuicem miſſis. Multi Spinolæ laudibus publicè obtrectantes, aiebant, rem belli malè ab eo adminiſtratam eſſe: domi opus fuiſſe conſulto, facto in caſtris. Nonnulli alteram Bergozomienſis receptus ignominiam cum riſu inter pocula celebrabant, Mauritium ſcilicet ipſi ſuper menſâ debellaturi. Alij Henrici Bergij fidem in ſuſpicionem vocabant. Quidam denique in hiberna redeundum,

Quorumdam in Spinolam criminatio.

oppor-

opportunitatibus omnibus iam per moram corruptis, dictitabant. Spinola, cùm ad eum diem neque vineas egiſſet, neque æneas machinas vrbi admouiſſet, neque præcónis proclamatione legem vllam ſtatiuorum caſtrorum publicaſſet (quorum vnicum ſaltem priùs fieri oportuiſſet, quàm poſita fuiſſe obſidio, militari lege cenſeri deberet) hucuſque licere ſibi dicere cum Cæſare Rubiconem tranſituro exiſtimauit: Etiamnum regredi poſſumus. criminatorúmque omnium dicta factis fortibus refutauit. Ne autem aut Henrici Bergij fides, aut fama ſua laboraret, eius litteras publico de negotio ſcriptas, duobus ſcribundo adſtantibus conceptas, Archiduci mittendas, earúmque exemplum publicandum duxit; ratus nullo veriore atque ipſius Comitis Bergij teſtimonio, ſe illúmque purgari poſſe.

Spinola Henrici Bergij fidem, vulgatis ipſiuſmet litteris, tuetur.

Militum ergo cenſu priùs inſtituto, quàm ſtipendia numerarentur (quod totâ deinde obſidione perpetuum ferè tenuit) ne quæſtui miles eſſet, falſúſque numerus deferretur, miſſo ab caſtris ad Iſabellam Comite Henynio Tribuno, copias nouas deſcribi ad ſex millia VVallonum quadringentos; arma commercari, reliquum belli apparatum comparari, veteranos præſidio deductos, ſubſtitutis tyronibus, in caſtra ſummitti procurat. Sublatâ deinde omni domum reditionis ſpe, nullo nouo conſilio habito definit, Bredam proficiſcendum.

Cenſus habitus, nouæque copiæ ſcriptæ.

Comes Henynius ad nouas copias obtinendas miſſus.

Quintò Kalend. Septemb. Franciſcum Medinam cum cohortibus equitum x. peditibus ad millia iv. primâ noctis vigiliâ nouis caſtris locum antecapere præmittit. Ginekam deſignat proximum Bredæ pagum: quid, quóve pacto agi placeat, monet. Heydam (qui aduerſus Ginekæ obiacet, vltra vrbem pagus) Paulus Ballionius Italicæ legionis Tribunus eodem tempore occupat, inſtructus legionibus ſuâ & Scoticâ Comitis Argueillij, manipulíſque xiv. diuerſarum legionum, & bonâ equitum manu, paucíſque tormentis.

Ginekâ pagus à Fran. Medinâ occupatus.

Heyda pagus à Paulo Ballione inſeſſus.

Ita duo ſimul vrbis latera, quæ ad obſidionem inſtituendam,

Bredanis inopinantibus obſidio inchoata, ſuſceptáque hinc inde velitationes.

dam, maximè neceſſaria erant, noctevnâ obtenta. Bredanis accolíſque priùs noſtrorum aduentus viſus, quàm famâ perlatus. Quem vbi peracto ſub lucem itinere cognouerunt, Bredani ſeptenis tormentis die toto iaculari, ſuburbanas domos emiſſo milite tueri, agreſtes diffugere, milites hinc inde paruis prœliis dimicare, damno vtrimque paruo; niſi ridendos ſeſe Bredani iaculatores propinaſſent, qui tam certò tormentorum ſuorum pilas contorquebant, vt occiſo proximè vrbem molitore, equitum etiam ſuorum excubantium cohortem ex ſtatione, ad vrbem propiùs, periculi metu, cogerent redire.

Spinola cum exercitu proximè Bredam veniens, è turri templi Ginekenſis caſtrametationem deſignat, vrbémque cognoſcit.

Ginekenſi pago prima munitiones fieri cœpta.

Quæ Heydenſi pago loca munita.

Spinola, primâ luce, Gilsâ cum reliquo exercitu mouet, Ginekámque ſub meridiem inuectus, conſcenſâ primùm templi turre, locũ caſtris idoneum ex alto deſcribit. Riuum paruulum (quo corticum mola verſabatur) Medina inſederat. Hunc iacto primùm vallo, deinde munitione maiore, occupari mandat, turriculis ternis ſecundùm viam & caſtello factis, iaculatoribúſque qui præſidio eſſent, poſt ſepes & virgulta occultatis. Pontem quoque, qui Merkæ haud procul Ginekenſi templo incumbit, cuſtodit. Ioannem Medicæum Heydam circummittit ad idoneum caſtris locum deligendum. Is oſtia omnia, quibus campeſtres aquæ aut retinentur, aut in Merkam elabuntur, maiorem item collem, quem à Cuniculis appellant, occupanda oſtendit.

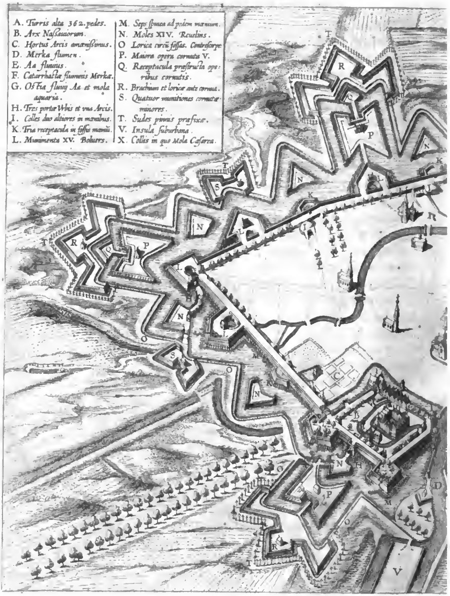
Ballionius XII. onerarias hoſti eripit.

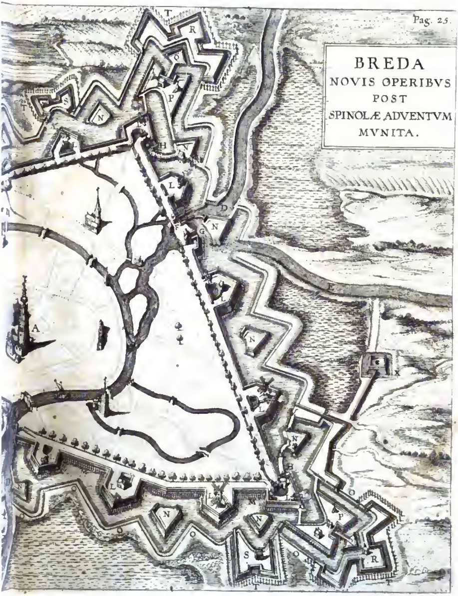
Primo hoc obſidionis die, Paulus Ballionius duodecim onerarias Bredam deuectas, multo commeatu ſupellectilíque familiari onuſtas, lintribus deprehendit, deprehenſáſque excepit: augurio Victoriæ ferè certo, cùm tot onerariarum præda auſpicium faceret illius vrbis recipiendæ, quæ olim onerariæ dolo Regi fuerat per fraudem erepta. Vectores, exſcenſu in aduerſam ripam facto, priùs diffugêre, quàm capi à noſtris poſſent. Præda militi nautíſque ceſſit.

Bredani ſe tuentur vi atque incendio.

Eo die Bredani ſuburbanas Ginekenſis vici domos, vi armíſq; ſuſtentarunt, ſed noctu deſertas ſpoliatáſq; ad XXX. incendêre.

Digitized by Google

A. Turris alta 362. pedes.
B. Arx Naſſauiorum.
C. Hortus Arcis amœniſſimus.
D. Merka flumen.
E. Aa fluuius.
F. Catarrhactæ fluminis Merkæ.
G. Oſtia fluuij Aa et mola aquaria.
H. Tres portæ Vrbis et vna Arcis.
I. Colles duo altiores in mœnibus.
K. Tria receptacula in foſſis mœniũ.
L. Munimenta XV. Bolwers.
M. Sepes ſpinea ad pedem mœnium.
N. Moles XIV. Reuelins.
O Lorica circũ foſſas. Contreſcarpe
P. Maiora opera cornuta V.
Q. Receptacula præſtructa operibus cornutis.
R. Brachium et loricæ ante cornua.
S. Quatuor munitiones cornutæ minores.
T. Sudes pinnis præfixæ.
V. Insula ſuburbana.
X. Colles in quo Mola Cæſarea.

Digitized by Google

Digitized by Google

cendêre. Poſtridie Aertſenius Tribunus vrbanus, octonis ciuium cohortibus ſtipatus, ſiluam Mauritij, quæ mœnibus ſuberat (Belcktomboſch vocant) excîdit, ne noſtri ſcilicet nemoris latebris tecti, propinquis arci munitionibus improuisò imminerent. Ea ligna in auctione venum iêre.

Silua Bredæ proxima à ciuibus exciſa.

Sequentibus diebus leues aliquot velitatiunculæ, hinc inde erumpentibus Bredanis, ſuſceptæ, oblatúmque ab iis incendium horreis nonnullis villiſque ſuburbanis. Tum domus ciuium omnes auctoritate publicâ luſtratæ, initúſque frumenti numerus, Mauritióque, vt ſciret, indicatus. Molam deinde (quam Cæſaris appellabant) Hagenſi viâ fruſtatim deſtructam in vrbem referri placuit; collémque, in quo mola ſteterat, muniri. Cornutas item munitiunculas quaternas fieri ad tutelam quatuor munimentorum, quæ mœnium muros ſuſtentabant. Bredam tot ſimul operibus firmatam, placuit hac tabellâ ſpectandam exhibere.

Loca quædam ſuburbana à Bredanis incendio deſtructa.

Frumenti numerus Bredæ initus.

Bredani munitiunculas nouas externis operibus adijciunt.

Subinde Hagenſes domus multæ, excitato à Bredanis incendio, deflagrarunt. Intereà pagis duobus, Ginekâ & Heydâ, obiter à noſtro milite communitis, paucos poſt dies Teteringam & Hagam, aduerſos inuicem pagos, ex altero vtroque vrbis latere firmandos Spinola mandat. Teteringa Baroni Ballanconio legionis Burgundicæ Tribuno: Haga Iſenburgico Comiti Germanicæ legionis Chiliarchæ obuenit: ſuæ ſingulis legiones datæ cum cohortibus variarum nationum, iuſtóque equitatu. Huius autem generis munitiones ferè inſtitutæ ſunt. Muro terreo foſſaque caſtra ſingula (præter Ginekenſia) circumciſa. Murus in altitudinem erat pedum octonûm, craſſus pedes XI. interne ſuppedaneo ſcamno pedum III. circumducto ad vſum iaculatorum: depreſſa extrorſus foſſa in pedes VII. latitudine pedum X. fundo contracto in pedes IV. Heydenſis pagus, quòd longiùs pertineret, geminis caſtris ſub vnius Ballionij imperio eſt diuiſus. Collem à Cuniculis appellatum, ipſe præſidio tenuit. Haud procul eo colle pontem Merkæ inſtrauit, ſcaphis ſubiectis, quæ

Domus ſuburbanæ à Bredanis exuſtæ.

Teteringa & Haga pagi aduerſi à Spinolâ occupati.

Teteringa Baroni Ballanconio, Haga Comiti Iſenburgico occupanda tuendáque data.

Quomodo caſtra ſingula communita, & quanta magnitudinis muro.

Pons Merkæ fluuio inſtratus ex aduerſo collis Cuniculorũ.

quæ tabulatum ſuſtinerent. Scaphæ anchoris ex prorâ puppíque vtrimque deſtinatæ ſunt, ne æſtu mouerentur. Loricæ è ceſpite ad vtramque ripam ponti pro frontibus præſtructæ. Trabes pedales ad perpendiculum directæ, dimenſæ ad altitudinem fluminis, fiſtucis in fundum adactæ infra ſupráque pontem. Vectoriæ nuper captæ ſupra pontem anchoris religatæ, ne quâ parte hoſtis per vim nauibus flumen tranſire conaretur. Extimam Heydenſis pagi partem (vbi maiora aquæductuum oſtia) Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Tribuno legatus, munitionibus aliquot muríſque circumuenit.

Sepi lignea ponti præfixa.

Heydenſis pagus binis caſtris diuiſus, extremus Carolus Roma præpoſitus.

Tum demum vrbis circumuallatio adminiſtrari quaternis ſimul partibus cœpit, murulo terreo ex pago in pagum, ex caſtello in caſtellum perducto, turribúſque ac munitionibus aliis interiectis, interuallo ſubinde paſſuum quadringentorum aut ſexçentorum, præter, propter, vt natura ſitus viarúmque exigebat, quibus obſtructis, eruptiones erant impediendæ. A ſuis ſinguli caſtris ad vicina caſtra procedebant. Ab Ginekâ, Hagam verſus, Marchio Campolattarius; Teteringam verſus, Ioannes Comes Naſſauius, opera promouebant. Hîc caſtra fuêre Spinolæ, contenta vallo paſſuum ſeptem millium, ſed interrupto, quòd à tergo præcipua equitatus ſtatio eſſet. Ballionij caſtra ſpatium obtinebant paſſuum octies mille quingentorum. Ballanconij fuêre cincta partem vallo paſſuum ter mille ducentorum, partem Nigro, quem vocant, aggere, longo paſſus bis mille quadringentos. Iſenburgici claudebantur vallo perpetuo paſſuum nouem millium quingentorum. Sic vt primæ huius circumuallationis circulus exterior continuerit paſſuum millia triginta ſexcentos. Interior contra vrbem ductus, externo diſtabat plerumque paſſibus ducentis, quod interuallum erat viarum à caſtris in caſtra, complectebaturque ambitu, ſpatium horarum ferè v. Habebat autem vterque in altitudinem pedes non ampliùs v. craſſus infernè pedes VII. inde à ſuppedaneo

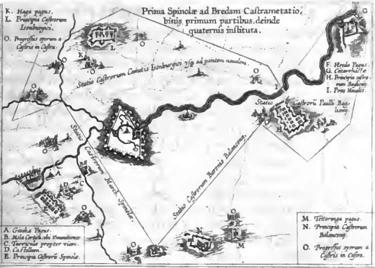
Circumuallatio ſimul vndequaque inſtituta.

Qua ratione circumuallatio facta.

Quantum ſpatij ſingula caſtra occuparint.

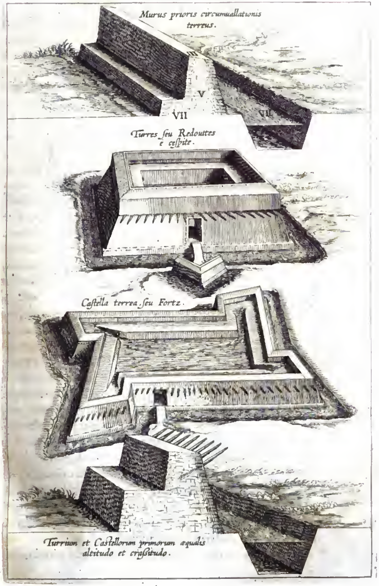
Primæ circumuallationis circuitus quantus.

Muri vtriuſque vallo æquales.

Prima Spinolæ ad Bredam Caſtrametatio,
binis primum partibus, deinde
quaternis inſtituta.
K. Haga pagus.
L. Principia Caſtrorum Isenburgici.
O. Progreſſus operum a Caſtris in Caſtra.
F. Heyda Pagus.
G. Cátarrhá'ta
H. Principia caſtrorum Baglionij.
I. Pons Naualis.
Statio Caſtrorum Comitis Isenburgici vſq ad pontem naualem.
Statio Caſtrorũ Paulli Baglionij.
Statio Caſtrorum March. Spinolæ.
Statio Caſtrorum Baronis Balanconij.
A. Ginek'a Pagus.
C. Turricula propter viam.
D. Caſtellum.
E. Principia Caſtrorũ Spinolæ.
M. Tetteringa pagus.
N. Principia Caſtrorum Balanconij.
O. Progreſſus operum a Caſtris in Caſtra.

Prima Bredæ circumuallatio circulo duplici leuioris operæ facta.
Haga
Heyda
Tetteringa

E 2

Murus prioris circumuallationis terreus.
V
VII
VII
Turres ſeu Redouttes e ceſpite.
Caſtella terrea ſeu Fortz.
Turrium et Caſtellorum primorum æqualis altitudo et craſsitudo.

quotidie, Tribunos Centurionéſque hortari, appellare Fabrûm præfectos: atque vt animo cupienti nihil ſatis feſtinatur, iubere, vt defeſſis integri ſuccederent, ne nocturno quidem tempore à labore intermiſſo. Quâ diligentiâ factum, vt valli duo tantæ amplitudinis, tot turres, tot caſtella, nec maiore quàm decem & ſeptem dierum ſpatio, nec multo milite ferè perficerentur. Magno autem erant ad celeritatem incitamento, & ingentes Nobilitatis præcipuæ conuentus ad condiſcendas belli artes vndequaq; facti, & non paucorum Principum exemplum, qui inter gregarios, belli huius magnitudine excitati, ſtipendia faciebant, & glebas ſuis ipſi manibus circumcidebant, faſceſque portabant. Altera præterea longè maxima laboris huius vtilitas ad militum inopiam leuandam præcipuè manauit, quâ vnâ ferè exercitus, ne diffluerct, conſeruatus eſt. Nam cùm rara ſtipendia, eaque non niſi dimidiata procederent, caritas autem magna eſſet annonæ; quotidie militibus, qui operam ſuam pretio locabant, pretium operæ, repræſentatione ſoluebatur. Atque vt noua deinde opera perpetuo obſidionis tempore facienda locata ſunt, ita militi ſemper quęſtui ſuus labor fuit. Nonnulli mendicato viuere, quàm eo laboris lucro inopiam adiuuare maluerunt: quod inſtitutum multis vanitas, paucis ſapientia viſum eſt; pauperem incolumi dignitate mendicare & eſurire malle, quàm honeſto labore vitam ſuſtentare. Quamquam res duæ id temporis laborem inopiámq; eorum vehementer ſubleuabant: caſtrorum inprimis conditio melior, atque illa Gilſenſis pagi; nam hîc flumen riuíque ad potum, agri maturi, horrea demeſſo frumēto plena: cęli deinde conſpirantis perpetua temperies, quamdiu ferè miles lignis cędendis, virgultorum faſcibus faciendis, ſarmentis comportandis, ceſpitibus circumcidendis, vallo munitionibúſq; ſubſtruendis exercebatur. Quibus rebus factum, vt militis noſtri valetudo morbis nullis tentaretur, cùm è diuerſo hoſtium multos grauis autumni peſtilentia febréſque affligarent.

Celeritas in faciendis operibus adhibita.

Operum faciendorum quæſta militum ſubleuata inopia.

Improbata quorumdam militum ſententia.

Melior poſteriorum atque Gilſenſium caſtrorum conditio.

Miles noſter ſanus dum hoſtis morbis conflictatur.

Hoſtes

Hoſtes intereà, prouidendo conſulendóque, tueri ſe quoque conabantur. Ac duo quidem memoratu digna ſub id tempus decreuêre. Primum, vt Aertſenius Tribunus vrbanus, quoties comitia bellica haberentur, dicendæ in concilio ſententiæ, inter ceteros Tribunos ius haberet, quò firmiùs nempe militum ciuiumque vires inuicem necterentur. Alterum, vt ſinguli iuramento adacti, quantum haberent pecuniæ, ad Senatum deferrent, eamque Quæſtoribus, Ordinum fœderatorum auctoritate creatis, mutuam darent, ad operum ſumptus militumque ſtipendia perſoluenda, quando ærario anguſtè erat prouiſum. Ne quis falleret recuſaretque, præiuêre iuſiurandum vrbi Præfectus, Tribuni, Prætor, Senatores, Centurionéſque militares atque vrbani. Tum plebs auctoritate victa, haud grauatè ſecuta eſt. Collatum æris in publicum, ad centum quinquaginta millia ſcutorum; quo pecuniæ capite, militi hebdomadatim ſua ſtipendia numerata, operúmque expenſæ perſolutæ. Inſuper nummis quibuſdam exoletis publico ſigno prænotatis, pretium vetus arrogatum, nonnullis etiam auctum, quò conflatum pecuniæ caput creſceret æſtimatione. Simul poteſtas facta ex horreo publico vendendi caſei atque aſelli ſiccati, butyro ſcilicet & carne iam deficiente. Sed ciues, ne quid militi deeſſet, emptione abſtinuêre. Spinola intelligens, tot ſimul operibus tanto interuallo circuitúque perficiendis ac tuendis, ſimul ſupportando è longinquo commeatu, exiguas ſe copias habere, planè vt vno tempore & materiari, & frumentari, & tantas munitiones fieri ſeruaríque neceſſe eſſet; præcipuè verò quòd certis rumoribus adferretur, Mansfeldicum nothum per confinia denuò perrupturum, ad intermiſſa nuper latrocinia exercenda, auocandúmque ab obſidione exercitum Regis Hiſpani; manipulos xxv. Germanorum liberos, nullius legioni accenſos, conſtantes ſingulos capitibus ccc. ſcribi curat. Simul Godefridum Bergium Grimbergæ Baronem (deinde Comitem) ad Archiducem Iſabellam

Duo hoſtium inuenta ad tolerandam tutiùs obſidionem.

Aertſenius bellico concilio adlegitur.

Bredani coguntur iurati opes ſuas profiteri.

Ab Optimatibus iuſiurandum dictum.

Quanta in publicum collata ſumma.

E publico horreo annona vendita.

Spinola pro obſidionis magnitudine, audito Mansfeldici nothi aduentu, nouas copias cogit.

Godefridus Grimbergæ Baro Legatus ad Bauariæ Ducem & Comitem Tillium mittitur.

bellam ab caſtris (in quibus equeſtrem cohortẽ ducebat) dimiſit, vt inde ad Excellmum Comitem Ioannem Tillium, deinde ad Sereniſſ. Bauariæ Ducem, pro legione vna eorum ſacramento abſoluta, Hiſp. Regi auctoranda, proficiſceretur. Is autem non minore ſucceſſu quàm celeritate effecit, vt legiones duæ offerrentur. Simul peditum Centuriones x. in equeſtrem præfecturam promotos, ad totidem cohortes equitum ęre ſuo ſcribẽdas armandáſque, in prouincias, delectus causâ, cum conquiſiroribus ablegat. Mauritius Geneppam vrbem iam vltrò à noſtris, educto pręſidio, deſertã; Mondelbergam prætereà Cliuoſq; deditione recepit. Hoc ille negotio diſtentus, demoliendáq; Cliuenſium murorum parte, liberum nobis muniendi perficiendíq; caſtra tempus reliquit. Huius deinde ad Bredam aduentu rumoribus perlato, noſtri Heydenſis pagi campos, reclufis riuorum omnium oſtiis, latè ſtagno ſuperfundunt, quâ parte introrupturus faciliùs credebatur. Henricus Bergius (ſubmiſſo à Spinolâ ad accelerãdum Loſſano) Mauritium, vti iubebatur, breuiſſimis itineribus, etſi minimis copiis, per infeſta Campiniæ loca eſt ſubſecutus. Eâ famâ arrectus Comes Brionius Gallus, qui Bredâ (vbi militabat) per nos in Galliam diſcedendi poteſtatem impetrarat, ſpe nouâ vidẽdæ Bredanæ pugnæ, Spinolæ beneficium commeandi remiſit. Equeſtre præſidium ſub id rempus Bergozomio egreſſum, cùm prædam aliquam, equóſq; ac vectores commeatui decerpſiſſet, noſtrorum immiſsâ maiore manu, fugatum eſt, prędáq; recuperata. Ab caſtris noſtris Seuenbergam miles inuicem miſſus bono carrorum numero, ad cibaria excipienda. Quòd verò ea vrbs libera ac neutrarum partium eſſet, ne quid per militarem licentiam detrimenti caperet, aut miles vllus incolæ iniuriam faceret, Spinola, allegaro Theodoro Schott, qui de caſtrenſibus cõtrouerſiis omnibus, priuaris publiciſque, conſtituebat, aut ſi quod eſſet admiſſum facinus, aut ſi de ſpoliis controuerſia, idem ſummi Iudicis auctoritate decernebat, Senatum iuſſit mercium om-

Mauritius recipiendis Mondelbergâ, Geneppâ, Cliuis diſtinetur.

Henricus Bergius Mauritium ſubſequitur.

Brionius Gallus Bredæ manere decreuit ſpe futuræ cum Mauritio & Spinolâ pugnæ.

Præda abacta & recuperata.

Annona à Seuenbergenſibus petita.

Ne iniuria Seuenbergenſibus fieret, vnà cum milite miſſus rerum capitalium Iudex.

nium pretia æſtimare, ſolutionem abs ſe præſtitum iri pollicitus: cùm autem pro carrorum numero, annonæ copia longè ſuperaret, eiuſque vecturam vrbi Spinola imperaſſet, Ordines autem fœderati abs Senatu metuente conſulti, contrà vetuiſſent, ciues bonam æris ſummam emendo frumento obtulêre; ſed eam Spinola repudiauit, affirmans, frumento in caſtris apportato ſe egere, nòn alibi emendo, aut eorum ære.

Cùm Ordines fœderati vetuiſſent vecturam, Spinola pecuniam a Seuenberganis oblatam repudiauit.

Ad id oppidum, cùm duo Sacerdotes Societatis IESV, ex iis qui in caſtris operam militum ſaluti procurandæ nauabant, vnà cum eo agmine ad temperãdam calonum rapacitatem, propulſandáſque iniurias eſſent profecti, & magno Seuenberganis ciuibus vſui fuêre, & irritatæ quorumdam audaciæ Verbi-præconem cum vxore familiaque nequidquam pericula deprecantem eripuêre. Quod admirati, qui de Sacerdotibus iis aſperiora ſemper crediderant, vulgauerántque; interrogabant, Ex quo tandem atri illi, albi adeò effecti eſſent.

Iniuria militares operâ Patrum Societatis IESV propulſata à ciuibus Seuenberganis.

Miniſter Seuenbergenſis cum familiâ ab iiſdem Sacerdotibus aſſertus contra militum minas.

Per eos dies Bruxellam venerat VVladiſlaus Sigiſmundus Poloniæ & Sueciæ Princeps, Iſabellæ Archiducis viſendæ causâ, à quâ Regio ſumptu magnificentiâque fuerat acceptus. Is militiæ non minùs amans, quàm peritus, multis etiam nobiliſſimis victoriis clarus, cùm obſidionis luſtrandæ cupiditate teneretur (obuiàm ſibi cum ingenti equitatu Antuerpiam miſſo Magiſtro Equitum Comite Salazario) in Bredana caſtra extremo Septembri perductus eſt.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps Bruxellà in caſtra Bredana venit.

Spinola, præmiſſis equis aliquot ephippiatis, omni ferè Nobilitate ſtipatus, ad horas duas ab caſtris progreſſus, aduentantem multis gratulationibus, ſummáque voluntatis ſignificatione accepit. Domi tabernaculum paratum erat, in quo cùm nihil ad ſplendorem Regiámque Maieſtatem deſideraretur, plus tamen erat apparatus militaris, quàm munditiæ cultúſque vrbani. Huc cùm Princeps ſub noctem introduceretur, tormentis omnibus ſemel, iterùm, tertiùm exploſis, ſigníſque canentibus, Lunam Solis aſpectu diſcluſam, lumen omne ſubito terræ interiectu laborantem deſtituit.

Spinola VVladiſlao Principi it obuiàm.

Splendor quo in caſtris acceptus.

Luna defectus.

Porten-

Portento (ſi liceat augurari) Principem illum armis exercitatiſſimum aliquando Ottomanicæ Lunæ fore domitorem. Breda antehac nullo fuerat tormento percuſſa, ſed neque tot ſimul ictibus grauiùs eſt læſa, cùm lætitiam, non ſtragem edere, iaculatoribus noſtris eſſet imperatum, pilæque complures trans vrbem innoxiæ adiicerentur. Quamquam plus lucri etiam quàm damni eâ iaculatione obſeſſi fecêre, cùm pendendis vectigalibus omnibus fuêre poſt id temporis, de more, liberati. Altero die Princeps, præſidia pleraque à Spinolâ circumductus, obſeſſorum globis, qui densè, vbi confertam vidêre turbam, iaculabantur, ſalutatus eſt. Poſtridie ad reliqua caſtra perſpicienda ſolus cum Spinolâ equitauit, reliquis remanere iuſſis, vt periculo caueretur.

Prima noſtra in vrbē iaculatio feſta magis quàm infeſta.

Poloniæ Princeps obit caſtra.

Eo ipſo tempore Galli adoleſcentes octo, domi Nobiles, dum Bredâ per nos clàm euadere ad Mauritij caſtra moliuntur, in paludibus fuêre deprehenſi, habiti nō hoſtium ſed hoſpitum more liberaliter atque vrbanè. Spinola illuſtrioreseorum (in quibus Marchio Griniolius, Vicecomes Serrius vnà cum fratre, & Baro Blinuillius, præclarâ indole iuuenes) menſæ conuiuas adhibuit, ac deinde cùm (quod orabant) negaſſet, ſuæ conſuetudinis eſſe quemquam per caſtra ſua ad hoſtilem exercitum dimittere, optionem iis dedit aut in Galliam, aut Bredam vnde venerant, redeundi. Quod poſtremum cùm elegiſſent, ne ad ſuſcipiendos quàm ad tolerandos obſidionis labores, promptiores fuiſſe viderentur, rhedâ Spinolæ domum vecti, Bredam ducente buccinatore remiſſi ſunt.

Galli Nobiles octo perfugæ à noſtris capti.

Gallos captos Spinola conuiuas habet.

Optio Gallis data redeundi Bredam aut in Galliam.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps, operibus, quæ ad eum diem plenè perfecta non erant, perſpectis, aleam iactam eſſe à duobus maximis belli Ducibus, Spinolâ atque Mauritio, dixiſſe fertur, actúmque de alterutrius exiſtimatione. Spinola redeuntem extra caſtra comitatus, ſalutationúmque officiis perfunctus, Comiti Salazario ducendum Antuerpiam vſque commiſit.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps caſtris diſcedens, ſapienter de obſidionis euentu auguratur.

Baro Beauuoixius Mauritio locum præripere mittitur.

Pridie eius diei Baro Beauuoixius Burgundicæ legionis Tribunus cum peditibus MC. equitibus D. præmiſſus locum faciundę munitioni propè Ooſterhautum antecapere, quem magno noſtrorum incommodo hoſtis inſidere potuiſſet. Ex

Beauuoixius Spinolam de Mauritij aduentu monet.

eo loco poſtridie cùm ſigna hoſtium canere audiuiſſet, antemiſſis qui cognoſcerent, Spinolam admonuit de aduentu. Perlatum fuerat indicio exploratorum, Mauritium Gertrudibergæ cum exercitu exſcendiſſe. De nouâ eius profectio-

Ignota nobis primùm Mauritij conſilia. Suſpicio quorundam de Mauritij molitione.

ne, aliquamdiu nihil percunctationibus reperiri potuerat. Oudenboſcam & Roſendaliam multi eum occupaturum exiſtimabant. Hi loca illa præripienda monebant, ne vllum poſt nos hoſtem haberemus; veriti alioqui vt cibaria nobis commodè ſupportari poſſent, liberâque pabulatione prohiberemur, ſi ea priùs hoſtis occupaſſet. Spinola nihil huic rei

Spinola ſolers reſponſum.

præuertendum duxit, ſatis gnarus, neque illis ea loca, ad inſidias, admodum eſſe poſſe opportuna; neque commeatibus noſtris adeò infeſta, quando inde longioribus aliquantò itineribus ad vitanda eorum caſtra, circumducerentur. Forе tum nempe receptum illis interuallo tanto periculoſum,

Mauritius Medæ in pago caſtrametatur.

nobis vitabundis profectionem non intutam. Haud multò pòſt intellectum, Medæ (qui pagus itinere horarum duarum à Bredâ abeſt) exercitum Mauritij conſediſſe. Nimirum id aduentui ſuo tempus captare viſus eſt opportunè, quando omnis ferè noſter eques, Poloniæ Principem comitatus, abeſſet: quò admirabilius multis viſum, id temporis à Mau-

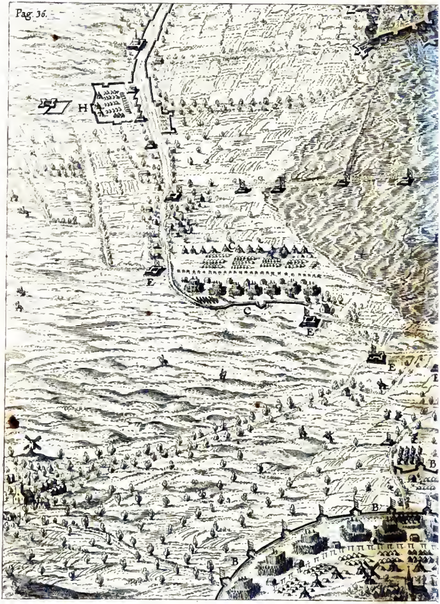
Spinola Mauritio obuiàm tendit.

ritio nihil in tam debiles copias noſtras fuiſſe tentatum. Spinola quod ſatis eſſe viſum eſt militum, munitionibus præſidio circum vrbem relicto, Franciſcum Medinam, Legati loco reſtare iuſſum, Ginekenſibus caſtris præfecit. Ipſe antemiſſis metatoribus, qui locum nouis caſtris idoneum deligerēt,

Spinola caſtra ſua caſtris Mauritianis opponit.

ſtipatus peditum millibus VII. equitum cohortibus XXX. haud procul Ooſterhauto, ter mille paſſuum ſpatio, contra hoſtem caſtra metatus eſt. Nimirum in vnâ occurrendi celeritate, huiuſq; tam idonei loci præceptione, obſidionis vniuerſæ

Digitized by Google

Digitized by Google

A. *Breda*.
B. *Caſtra Mauritij in pago Medæ*.
C. *Castra noua Spinolæ*.
D. *Niger agger*.
E. *Noua Castella Spinolæ*.
F. *Stagna ingentia arte facta*.
G. *Statio Balionij et Caroli Romæ*
H. *Statio Baronis Balanconij*.

uerſæ ſumma vertebatur. Nam profectò ſi aut Spinola vel diem vnum cunctando perdidiſſet, aut Mauritius feſtinando tantumdem præuertiſſet, tantilli temporis beneficio Breda poterat conſeruari. Quippe Teteringam inter & Hagam, ampliſſima terræ ſtagniq́ue patebant ſpatia, quâ curribus ad vſq; ſtagnum; trans ſtagnum, lenunculis annona non multo negotio poterat in vrbem importari, ſi ea loca à Mauritio fuiſſent prærepta. Poterat autem id fieri non difficulter, cùm ad id tempus nihil admodum munitionum inter ipſius caſtra & vrbem (præter turriculas quatuor Nigro aggeri impoſitas) intereſſet. Sed Spinola iam multo milite vias aditúſque omnes inter eum aggerem & Mauritiana caſtra obtinebat, Mauritiúmque præuenerat, ſpe omni penetrandi ſublatâ. Tantum in bellis valet celeritas prudentiáque Imperatorum.

Euentus obſidionis pendet ab vnâ celeritate & loci præceptione.

Spinola Mauritio aditum intercludit.

Hîc ingens myriceti planities, quâ aciem latè explicare poſſet, ſi pugna incidiſſet. Hanc equeſtribus cuſtodiis, per tumulos diuerſos diſtributis, obtineri fecit, equitatu reliquo pro fronte caſtrorum remotiùs diſpoſito. A tergo vallus naturalis eminebat Bredam inter & myricetum. Huic imponit tormenta ſeptem, peditatúmq; poſt eum locat, virgultis pratorum riuorúmque ſuccifis, & foſſis celeritate maximâ completis. Ab dextero latere caſtellum maius, quod Baro Beauuoixius iam ferè perfecerat, Burgundionibus relinquit tuendum. Erat ei caſtello figura quadrata, angulis in latus vnum prouolantibus, eâ magnitudine, vt tormenta imponi poſſent; muris firmitas aduerſus ictus machinarum. longitudo pedum CXX. craſſitudo XXVIII. altitudo XV. Sudes oblongæ vndequaque eminebant, ad tardandum aſcenſum. Interiùs in ipſo muro ambulatio erat & gradus vnus contra loricam, quæ alta pedes V. craſſa X. foſſa exteriùs circumducta, depreſſa in altitudinem pedum X. labris patentibus pedes XXII. ſolo imo pedes XII. ſic vt à ſolo foſſæ ad ſummum murum altitudo eſſet pedum XXV.

Locus aptus inſtruendæ aciei à Spinolá lectus.

Quæ forma caſtelli maioris, quæ firmitas.

Spinola Mauritium biduo expectat acie paratâ.

Caſtris ita,vt dictum eſt,diſpoſitis, acie per biduum inſtructâ,Spinola Mauritium expectauit,vt ſi vellet prælio decernere, poteſtas non deeſſet. Nonnemo audiens fortè agitari in colloquio Spinolæ,Reliquâſne copias,deſertis ad Bredam caſtris,in Mauritium ducere præſtaret,nec ne; etſi ſententiam non rogatus, cenſuit; Mauritium non modò non expectandum,ſed caſtris etiam ab vrbe deductis, omnem in eum multitudinem conuertendam eſſe, eóque omnibus copiis contendendum. Is conſilij ſui principem laudabat Parmenſem Ducem,heroëm tot olim victoriis clarum. Spinola, de Parmenſi Duce honorificè præfatus, hominem illum parum cauti conſilij auctorem futurum fuiſſe oſtendit. Haud longè eum videri ab Æſopi Apologo abiiſſe,pro certâ obſidione, incertam pugnæ aleam commendando. Id demum fore,canis inſtar,demiſſo bolo,eius vmbram in flumine conſectari,& vtrumque amittere. Non ita ſe eſſe ſuas exercitúſque fortunas in dubium deuocaturum: hoſtis eſſe, ſi luberet,inferre bellum; ſuum autem,oblatum defendere.

Cuiuſdam conſilium non probatū.

Facetè Spinola multi conſultoris conſilium refutat.

Haud multò pòſt quidam Tormentario officio præfectus Spinolam interrogat,Quídni Mauritij caſtra, nullis admodum munitionibus firmata,tormentis ſex ſeptémve diſploſis, vltrò iret laceſſitum? Cui Spinola reſpondit: Non pati ſuam dignitatem, vt leuiùs hoſti inſultaret, quàm honeſtiùs ſe reciperet: oſtentatione non aſſueuiſſe, ſed prudentiâ militari: Imperatoris eſſe non minùs conſilio,quàm gladio viribuſque dimicare.

Alterius ſententia à Spinolâ reprobata.

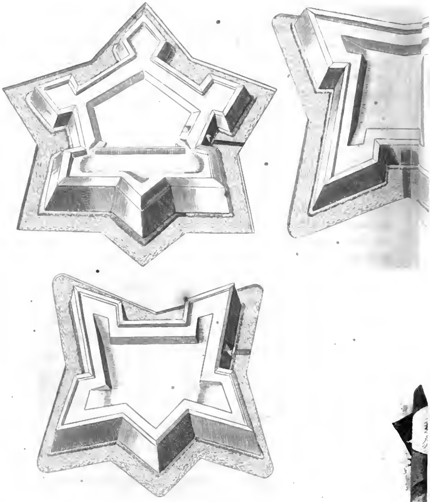
Dignum Spinolâ reſponſum.

Mauritius, caſtris Medæ poſitis,iis ſe continuit, neque ſui vmquam poteſtatem fecit,neque ſuos longiùs ab caſtris ire permiſit. Quo animaduerſo, Spinola, eiuſdem ferè magnitudinis caſtella v.eidem Baroni Beauuoixio, Ioanni Comiti Naſſauio,Philippo Comiti Fuggero, facienda mandat, ab latere ſiniſtro,Heydam vſque; ad omnem Mauritio tranſitum auferendum. Quod ſpatium ingens planè ac magnum, perpetuis inter caſtella muris expletum, primæ illi ſubitariæ circum-

Mauritius Spinola celeritate præuentus conſilio deſiſtit.

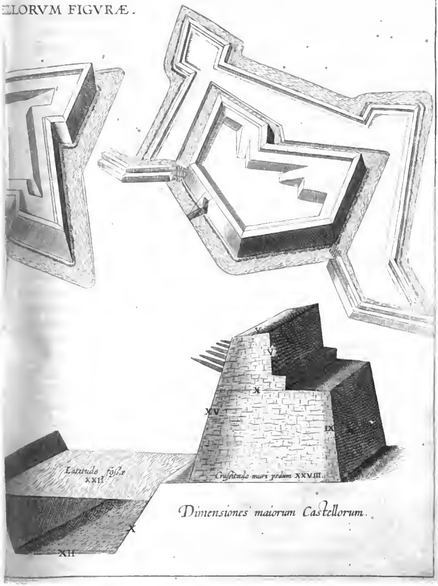
Spinola caſtella v. facienda curat, ne quà Mauritius perrumperet.

VARIÆ MAIORVM CASTE

Digitized by Google

ELLORVM FIGVRÆ.

Dimenſiones maiorum Caſtellorum.

Digitized by Google

Varia caſtellorum forma, ſed æqualis omnibus firmitas.

circumuallationi deinde fuit adiunctum. His autem caſtellis omnibus, figura, pro vario ſitu, fuit quoque diuerſa, ſed æqualis firmitas atq; altitudo cum priore illo Beauuoixiano.

Mauritius operas noſtras nullis eruptionibus fatigat.

Mauritius noſtros hiſce operibus intentos, nullis vnquam diurnis nocturníſve eruptionibus eſt adortus. Tyrones Anglos (quos ſubſidio aduocârat) multos per eos dies fugâ amiſit. Buccinator quidam Gallus per occaſionem rei perditæ in caſtra noſtra ad Ioannem Comitem Naſſauium miſſus, Gallicæ Nobilitatis nomine, propiùs eum Mauritij caſtris inuitauit, experiundæ cum iis fortunæ causâ. Comes poſtridie ad certam horam adfuturum ſe tribus cum ſociis promiſit, gladio ſclopíſque duobus inſtructum, cetera inermem. Poſtridie, vti conuenerat, ad dictam horam vnà cum Centurione Steenhuſio, & Pro-præfectis duobus duorum equeſtrium Præfectorum, Grobbendonckij iunioris atque Botbergij, ſub caſtris hoſtium conſtitit. Prodière ex hoſtium caſtris equites quaterni, aliis eminus ad ſexdecim ſubſecutis, trecentis hoſtium ſpectantibus è principiis caſtrorum, quos inter Princeps ipſe Mauritius fuiſſe fertur. Erat inter quaternos adoleſcens Briautæus, illius filius, quem olím ſingulari certamine cæſum Grobbendonckij iunioris pater, amiſſo Lackerbetio Pro-præfecto ſuo, ſuperarat. Is in paternæ necis vltionem educatus, miſſo nuper ad Spinolam tubicine, poteſtatem ſibi fieri flagitarat, experiundæ pugnæ cum filio patrij, vt vocabat, percuſſoris; quaſi ſerò alioqui periturus: quam cùm ei Spinola recuſaſſet (filio Baronis Grobbendonckij, ne euaderet, cuſtodito) Briautęus occaſionem vltrò quærebat, iuuenis animo ferox. Comes Naſſauius aduerſarium quempiam in certamine nactus, cùm plumbeam eius glandem anticâ ephippij parte excepiſſet, ceruicem ei fiſtulæ flamma aduſſit. Briautæus manu vocéque audax; Me, me, inquit, pete quiſquis es: en Briautæum: hic dies, hic dies, paternæ cædis culpam expiabit. Quæ cùm dixiſſet, equo calcaribus incenſo, Grobbendonckij iunioris Pro-præfe-ctum

Gallica iuuentutis ad pugnandum ardor.

Ioannis Naſſauij Comitis promptitudo ad occurrendum.

Tres Naſſauio in pugnâ ſocij.

Briautæus qui pugnam popoſcerat, prodit.

Briautæus prouocat, primuſq; traiectus cadit.

ctum ſclopo nequidquam laceſſens, ipſe eius glande traiectus, ephippij capulo ſemimortuâ manu prehenſo, mox ad terram exanguis delabitur: ita duorum Grobbendonckiorum, patris & filij, laceſſita virtus, Briautæos duos, patrem & filium, ſuperauit. Deinde Steenhuſio Centurione, alteróque ex hoſtibus ſauciato, accurrunt ſubſidio ſexdecim à caſtris hoſtilibus progreſſi. Noſtri paulatim ſe recipientes, dum anguſtiùs equitando inuicem premunt, eorum vnus Naſſauium prætervectus, habenas ei, capulo gladij ſui implexas, è manibus extorquet, & gladium ipſe habenis retentum vaginâque eductum amittit. Ita duos ſcilicet inſolens caſus periculo improuiſo obiecit. Sed Naſſauij equus, ardens alioqui atque inquietus, attoniti inſtar reſtitit, Dominoque tempus attollendi freni conceſſit. Alter, relicto gladio, diſcrimini ſe ſubduxit. Cornicularius noſter, qui ſpectatum venerat, Briautæum (hoſtis interuentu) ſpoliare prohibitus, ſpirantis adhuc caput gladio ſauciat, conſcenſoque equo reliquos conſectatur. Paucos poſt dies cùm equeſtres cuſtodiæ noſtræ ſub hoſtium caſtris in conſpectu ſtarent, Boutteuillius Gallus præſidio equitum quinque, eas ſtatione ſubmotum venit. Baro Beauuoixius comitum aliquot numero ſtipatus, fortè ambulabundus, interuenit, cuſtodiiſq; ſuſtentatis, hóſtem retrò repulit in vicinum nemus. Hinc Boutteuillius pauliſper progreſſus, iactitans identidem nomen ſuum, noſtros ad ſingulare certamen, fiduciâ vicini receptus, ferreíque thoracis quo ſub penulâ tegebatur, inuitat. Acceptâ à noſtris conditione, rogatus ab nemore diſcedere longiùs, cùm loco non moueret, iaculatoris cuiuſdam noſtri pilâ ſub renibus vulneratus, ſclopum quem manu tenebat, dolore vulneris dimittens, aufugit.

Improuiſum Naſſauio periculum equi beneficio auerſum.

Præco Briautæum adhuc ſpirantem orco dimittit. Hoc habet.

Boutteuillij & Beauuoixij velitatio pro cuſtodiis.

Boutteuillius ſaucius diſcedit.

Intereà dum otia in Mauritij caſtris agi videntur, neque ignem munitionibus noſtris inferre, neque opera impedire, neque eruptionibus laceſſere eorum quiſquam conatur, ipſe, conſiliis ſtudio celatis, quòd dolus poſceret interualla, nec tutum,

Mauritius lapſus perrumpendi ſpe, Antuerpienſem arcẽ adoriri clàm ſtatuit.

tum, ſubitò res ſummas aggredi, Antuerpienſem arcem clàm noctu tentare inſtituit. Id quod ita adminiſtrauit. Cognouiſſe putatur paucos milites ſeruandæ arci præſidio fuiſſe relictos, præter eos, qui ætatis aut morbi causâ, vacatione vtebantur. Arx digna illi operæ huius pretio viſa, lucrumque Bredano damno maius. Igitur Bergozomij & Roſendaliæ in caſtris ſuis diligentiâ tantâ ſuos omnes, appoſitis cuſtodiis, intra muros continuit, vt nec indicio minimo, aut Antuerpiam, aut in caſtra noſtra, molitio maxima fuerit perlata. Brouchemio Bergozomij Prætori, equeſtris turmæ præfecto, Medam ad ſe euocato, mandata expeditionis ſumma. Is pedites mille, equites ducentos (vt vulgatum) omneque genus inſtrumenta curribus impoſita, iis quibus dictum eſt locis, deducit. Militi è caſtris & Roſendaliâ egredienti, Bergozomium; Bergozomio abeunti, in caſtra eundum eſſe perſuadetur. Vbi longiùs aliquantò ab vrbe municipióque ventum, puniceos cæruleoſque baltheos (quibus Ordinum miles aſſueuit) omnes demi, rubroſque (quales Regiorum ſunt militum) indui iubet, ne Regias copias mentiti, pro hoſtibus, de balthei colore cogniti, agreſtium delatione proderentur. Rogati ab obuiis qui eſſent; reſpondere docentur, Antuerpiam commeatus causâ ſe proficiſci; quò noſtros nempe, id temporis, commeaturos, rumoribus fuerat iactatum. Carrorum vela Burgundis crucibus (more noſtro) ſignata, fraudem adiuuêre. Ad arcem ipſam perueniunt nubilæ noctis tenebris tecti, colonis omnibus deceptis. Iam palos ternos quaternóſve perfractâ ſepe euulſerant, pontem nonnulli inſcenderant. Ventus in aduerſam partem conuerſus fragorem omnem, equorum hinnitum, curruúmque ſtrepitum, ex arce exaudiri prohibebat. Eò audaciùs illi ſcaphas in foſſas dimittere, ſcalas muris admouere, forcipes, malleos, vectes, reliquumque inſtrumentum affabrè ad ſuffringendas clauſtrorum ſeras, portaſque cardinibus extrudendas factum, expedire. Dum proximè muros hæc

Arx id temporis paruo munere cuſtodita.

Brouchemio expeditio mandata.

Inſignis hoſtium aſtus.

Fraus hiſtoriâ digna.

Hoſtium audacia & euentus.

Tempeſtas hoſti ſecũda.

Excubitor inſidias animaduertit, datq; ſignū.

aguntur, Andreas Cea veteranus, cui noctis illius vigiliæ obtigerant, attentiùs auſcultare, deinde etiam exaudito ſtrepitu, inſidias ſuſpicari, & ſignum dare fiſtulâ exploſâ. Ioannes

Præfectus arci ceteriq; in muros accurrunt.

Brauius arci Præfectus, ceterique vigilum, ex ſtatione in muros accurrere, & defenſionem parare; hoſtes eiuſdem venti

Tempeſtas mutata hoſtē turbat.

maiore tempeſtate (quâ priùs moderatâ tutiùs acceſſerant) ita impediebantur, vt neque iam lintres firmare, neque ſcalas

Hoſtis re infectâ diſcedit.

muro affigere, neque quidquam adminiſtrare poſſent. Relictis igitur per metum inſtrumentis, ſcaphis, ſcaliſque aliquot (cùm ſe ſentirent deprehenſos) celeriter diſceſſêre, Numinis haud dubiè interuentu reiecti. Ita quæ rebus noſtris grauiſſima ſanè accidiſſet, facilem exitum machinatio inuenit.

Andreas Cea ob arcē excubiis ritè obitis ſeruatam, præmio donatus.

Andreas Cea pro arcis ſeruatæ officio (liberaliùs quàm olim Capitolij cuſtodes) ab Archiduce Iſabellâ donatiuo x v. ſcutorum in menſes ſingulos; ab Antuerpienſi Senatu, inſigni veſte baltheoque ornatus eſt. Mauritius eâ ſpe falſus (quam

Mauritij de aduerſo expeditionis ſucceſſu dolor.

certiſſimam animo conceperat) ingenti doloris vulnere ictus, caſtris aliquamdiu otioſus mœrénſq; reſtitit, tuguriorum ſuorum plurimis per illius venti tempeſtatem proſtratis. Sed Friſiæ equitatus, eius quoque iuſſu accerſitus, Ger-

Nouum hoſtilis equitatus periculū.

trudibergam appulſus, in diſcrimen venit. Nam eadem illâ tempeſtate & aggeres & pons (quo equitatus traiiciendus erat) abrupti, omnibus eum ſociorum auxiliis interclusit, planè vt à nobis conſcindi facilè delerique poſſe nuntiaretur. Cuius rei admonitus Spinola, cùm dubitaſſet, inuaſurúſne maiore manu eos eſſet, nec ne; maluit in nocendo aliquid omittere, quàm cum aliquo ſuorum detrimento hoſti noce-

Marchionis Spinolæ in ſuſcipiendis expeditionibus moderatio.

re. Nam minima commoda non minimo ſectantes diſcrimine, ſimiles (cum Auguſto) cenſebat piſcantibus aureo hamo; cuius abrupti damnum nullâ capturâ penſari poſſet. Tandem Mauritius re nullâ ad Bredam geſtâ, poſt diem XXII.

Mauritius incenſis caſtris diſcedit.

quàm Medæ conſederat, vaſis conclamatis, incenſiſque caſtris, mœſtus, numquámque rediturus, diſceſſit. Fertur vix à ſuis deinde viſus; adeò nullum doloris ſolatium admittebat.

Spinola

Spinola viſis perpetuis incendiorum fumis, magnâ equitum manu ad hoſtium caſtra profectus, ea milite vacua deprehendit, extremo agmine iam ſe recipiente. Hîc, quolibet ſeſe bonum ſtrenuumque in ore Ducis probare cupiente, nonnulli hoſtem ad tutelam agminis reſtantem, ſtatione ſubmouerunt, dum plurium coacti recurſu, honeſtè ſeſe recepêre. Merces propolarum multúmque familiæ caſtrenſis inſtrumentum reperta, militibus prædæ ceſſêre. Ceterùm Receptus hic prudentiſſimè à Mauritio inſtitutus, tantum ei honoris attulit, quantum addiderat doloris expeditio infeliciter adornata. Cum Antigono cedente dicere iure poſſet, non fugiſſe, ſed retrò ſitam vtilitatem fuiſſe ſe perſecutum. Ita quippe diſcedens ſuæ ſuorúmque ſaluti conſuluerat, vt & Spinolæ impetum operibus factis retardaret, & ſui inſequendi præſentem adimeret facultatem. Ad extrema caſtra Svvalüenſis agger pertinebat, quà Seuenbergam eſt iter: huic pro fronte munitionem receptaculi loco impoſuerat. Lateri aggeris, foſſam benè altam præduxerat, ſuperſtructâ in longum loricâ ad tuendos diſcedentes. Huc ſe illi tutò referebant; hinc ſi qua maior reliquos oppreſſerat noſtrorum accurrentium vis, propugnabant; hinc ad repellendum procurrebant, vicinitate valli confiſi: nam erat id opus firmum adeò atque altum, vt non niſi ſcalis à latere, à fronte anguſtiſſimo itinere oppugnari poſſet: à tergo altera munitio aggeri impoſita loricam claudebat, quâ parte Heydenſis pagi agger interſciſſus erat, ne hac noſtri diſcedentium iter morarentur. Mauritius exercitum bipartitò deduxit. Ipſe Roſendaliam cum Erneſto Caſimiro Naſſauio contendit, locúmque vallo atque operibus firmauit. Henricus Fredericus Naſſauius Sprangam cum reliquâ copiarum parte occupatum miſſus eſt; quem factis quoque operibus communiuit. Spinola diebus aliquot poſt Mauritij diſceſſum conſumptis, ſatis & ad laudem & ad vtilitatem profectum arbitratus, in priſtina caſtra propiùs Bredam ſe recepit. Mauritius paucos dies

Noſtrorum in ſequendo hoſte feruor.

Præda in caſtris deſertis relicta.

Prudentiſſimè à Mauritio receptus inſtitutus.

Opera ab Mauritio ad receptum facta.

Receptus quâ ratione tutus.

Mauritius Roſendaliam exercitum ducit.

Henricus Naſſauius cum reliquo exercitu Sprangam tenet.

Spinola ad veterem ſtationem reuertit.

G 2 Roſen-

Mauritius Roſendaliæ ægrotare incipit.

Mauritius æger in Hollandiam redit.

Vana Mauritij ſpes.

Roſendaliæ moratus, cùm tentari eius valetudo cœpiſſet, ad exercitum non manere decreuit. Erneſto igitur Caſimiro Naſſauio eâ curâ pro ſe mandatâ, æger Hagam Comitis in Hollandiam refertur, tædiò aduerſarum rerum. Vbi cùm omnia agitanti, nihil proceſſiſſe ſibi cogitaret, nullumque exitum reperiret, paulatim contabuit, dolore in phthiſim, vt fertur, conuerſo. Quod vnum fortè euenire poterat, ſperabat ſcilicet, ſi bellum in hiemem produceretur (vt parum iam ſupererat Autumni) aut ſæuitiâ temporis obſidionem nos eſſe deſerturos, aut ob itinerum difficultates, vicinaq; caſtra ſua, commeatu nos interclusum iri. Ne tamen conſtantiâ felicitatéque noſtrâ falleretur, ad nouas copias conſcribendas, Mansfeldicum nothum in Hollandiam accerſit. Is Hagæ Barauorum cum eo collocutus, Roſendaliam deinde ad Erneſtum Caſimirum Naſſauium miſſus, poſtquam quæ ex vſu erant pertractaſſet, in Galliam Angliamque profectus, auxilia accerſitum iuit. Hanc nauigationem cùm hiemi ſubieciſſet, ac primò placidum ſoluenti eſſet mare, mox atro nubium globo effuſus imber, ſimul variis vndique procellis incerti fluctus conſpectum ademêre. Omne dehinc cælum, & mare omne in turbines ceſſit, qui naues in ſaxa aut vada rapuêre. Non adhærere anchoris, non exhaurire irrumpentes vndas poterant; ſarcinæ, arma præcipitantur, quò leuarentur aluei per latera natantes, ſuperurgente fluctu. Tandem auctâ cæli mariſque truculentiâ, naufragium fecit, ſubmerſis ſociorum plurimis, ipſe vix lintris paruuli beneficio ſeruatus, vt diu pro mortuo cenſeretur. Angliæ Rex peditum millia XIV. promiſit. Scriptæ à Mansfeldico cohortes aliquot Leodienſi tractu, & alibi; ſupplementa prætereà per Germaniam collecta ad peditum millia II. Ordines autem fœderati decreuêre exercitum veterem augere ingentibus copiis, equitum peditúmque Angliâ, Galliâ, Germaniâ euocatis.

Mansfeldicus nothus ab Mauritio vocatus, in Angliam Galliamq; miſſus auxiliorum cauſâ.

Fœda maris tempeſtas Mansfeldicum vexat.

Mansfeldicus naufragium facit.

Angliæ Rex copias Mansfeldico promittit.

Ordines fœderati augere exercitum decernunt.

Spinola hiſce hoſtium conſiliis circumſpectis, Archiducem

cem Iſabellam admonet, vti contra Mansfeldicum ab Cæſare quoque peditum equitúmque præſidia paria accerſat; à Bauaro autem Duce, aduerſus conatus Mansfeldianos, auxilia Principum Germaniæ fœderatorum. Prouinciis inſuper, ad tuendos fines, imperet peditum (quos Keurlingos ſeu Electitios vocant) millia XV. equitum (quos *Bandes d'Ordonnance* appellant) millia III. quibus copiis partem Prouinciæ, partem Regis Prouinciale ærarium ſtipendia numerare poſſent; peditibus quidem huius ſolo belli tempore, equitibus perpetuò deinceps, vt eorum munus eſſet, quoties bellum aliquod incideret, ſtatim in bello verſari, illatumque defendere, aut inferre. Archidux Iſabella auguſtâ quadam prouidentiâ omnia circumſpiciens, diurno nocturnóque conſultandi ſcribendíque labore, rerum ſummam velut è ſublimi adminiſtrabat, regebátque molem tantam. Duabus autem rebus efficiebat facillimè, quæ nemo alius conſequi potuiſſet, auctoritate nominis, & gratiâ. Auctoritate apud exteros, gratiâ apud ſuos. Auxilia igitur quæ Spinola rogabat, litteris ab Cæſare impetrauit. Ad Bauariæ Ducem Comitem Octauium Sforzam miſit. Promiſſa ab Cæſare peditum millia III. equitum millia II. & quingenti. A Bauaro equites M. peditum millia III. reliquum equitatum peditatúmq; Prouinciæ pro conſtituto numero, in tempore ſummisêre. Tum Spinola (in quo obſidionis totius cardo vertebatur) vni huic rei præcipuè ſtudere, vt tantis copiis, pro eâ quam præſentiebat belli diuturnitate, commeatus abundè tutóque ſupportaretur. Atque hanc in rem, cùm duabus rebus maximè opus eſſe intelligeret; inprimis carrorum facultate, quibus annonam ſubueheret; deinde perpetuo aliquo Duce, qui commeatum difficilioribus temporibus itineribúſque adminiſtraret; Henricum Bergium ducendo commeatui præfecit; retento in caſtris Ochoâ Gomezio Commiſſario, vt vocant, generali, quo hucuſque ad expediendos commeatus fuerat vſus, ſed nunc maximè ad excurſiones circum

Spinola de auxiliis aduerſus Mansfeldicum tempori aduocandis Iſabellam monet.

Stipendia copiis nouis ſoluendis promiſſa.

Archidux Iſabella, belli molem vniuerſam ſtudio adminiſtrat.

Auctoritate nominis apud exteros, amore apud ſuos Iſabella omnia obtinet.

Comes Octauius Sforza ad Ducem Bauariæ miſſus.

Cæſar & Bauarus auxilia pollicentur.

Duabus in rebus Spinolæ cura, procuratione carrorum ad vehendam annonam; prudentiâ Ducis ad expediendos ducendoſq; commeatus.

Commeatibus ducendis Comes Bergius præficitur.

circum Bredam circumque caſtra,cum reliquo equitatu faciendas induſtriâ eius indigebat. Comitem Henynium per cauſſam curandorum curruum, ad Brabantiæ Ordines miſit,vt iis primùm perſuaſis,ceteræ quoque Prouinciæ exemplo adducerentur. Henynius, ſingulos quibus ſuffragij ius erat adortus,facilè apud volentes obtinuit, vt vniuerſi deinde in Comitiis conſentirent; cùm æquè illi & præſentem neceſſitatem intelligerent, & publico conſultum exoptarent. Brabantis igitur adductis,Flandri,Hannonij, Arteſij, ceterique haud grauatè conſensêre,vt curruum vecturæ ſcriberentur.

Procurandis curribus Comes Henynius ad Brabantiæ Ordines mittitur. Brabantiæ exemplo, Prouinciæ ceteræ excitatæ.

Prouinciæ omnes conſentiunt in curruum vecturas.

Lyræ publicum annonæ horreum conſtitutum, & huc primùm comportari commeatus, inde in caſtra aduehi. Comiti Bergio equitatus pars maxima attributa,quæ commeatui præſidio eſſet; nam caſtra Bredana ferè poterant ipsâ iam munitione defendi. Huius ductoris nomen etſi hoſtibus metuendum eſſet, ipſe tamen re maluit quàm famâ eos ab irrumpendo deterrere. Quare hac ratione munus ſuum adminiſtrabat. Solemne illi erat,manè ante lucem, confuſum impedimentorum agmen explicare, deinde præmiſſis equitum turmis aliquot emiſſariis, proficiſci. Tormenta primis vltimiſque adiungere, ad ſignificandum hoſtis aduentum, cuius indicium ſonitu tanto longiſſimè perferretur, vt eo ſigno (quod conuenerat) miles ſcilicet colligeretur, eamque in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque viæ latus contra Roſendaliam & Langheſtratam (vbi hoſtilia caſtra) equitum alis diuiſis tegere; equitatui præſidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmen claudere; ſic itineri ſimul & prælio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione caueri, vt tutioribus itineribus ad fallendas inſidias contenderetur; viis ad faciliorem ſubuectionem inſtauratis. Si quod periculum nuntiaretur, ne alieno loco prælium committeret,diſpicere; eamque ob rem,aut idoneo reſiſtere,aut iniquo egredi,& carros pro vallo,ſi pugnandum foret,

Lyræ annonarium horreum poſitũ.

Comitis Bergij cura diligentiaq; in commeatu cautè ducendo.

Ordo ducendi commeatus

Cautio Henrici Bergij aduerſus hoſtiles inſidias.

foret, obiicere, iaculatoribus introrſum reductis. Quoties
procedendum erat, ſtatiuis ante omnes progredi, tum donec

Præſentia Ducis militem officij admonet.

vltimi ferè tranſiiſſent, ad ſpectandum accelerandúmq; re-
ſiſtere; poſt omnes iter agere, & primis deinde inter proce-
dendum præcurrere; poſt omnes denuò ſtatiuis inuehi. Ho-
ſpitia militi ante veſperam partiri; tum ſtatiua, lucente ad-
huc die, circumuehi. Agreſtes aduocare; de hoſte, de itine-

Artes impediendi hoſtiles dolos.

ribus cognoſcere; cuſtodias, vbi vſus erat, diſponere, pontes
occupare aut abrumpere, vt hoſti viam auferret. Milites fre-
natis equis, in ſtationibus, ſi opus eſſet, expeditos collocare:
alios in omnem partem dimittere ad excipiendos aliquos, ex
quibus de hoſtium inſidiis cognoſceret. Certos prætereà ha-

Speculatorum vſus.

bere ſpeculatores, qui conſilia molitioneſque omnes indica-
rent, in quos plurimum nummorum effundebat. Noctu ad-

Comitis Bergij vigilantia nocturna.

itus omnes excubitoribus tenere. Ne autem aſſiduitas con-
ſuetudine minueretur (quod diuturnitate accidere conſue-
uit) ipſe ſæpiùs ſtationes improuiſò obequitare, non tam diſ-
fidentiâ circitorum, quàm vti militibus exæquatus, cum du-
ctore volentibus labor eſſet. Iam agreſtium rebus non mi-

Diſciplina vt à Comite Bergio ſeruata.

nùs, quàm commeatui conſulebat. Milites ipſe, tamquam
incendiorum præfectus, de igne (quem in horreis accende-
rant) extinguendo admonere. Indiligentiores, quorum in-
curiâ incendium malè obrutum reſurrexerat, domoſq; cor-

Pœna in incautos & indiligentes.

ripuerat, ſub dio deinceps excubare facere, ære diruere, ſar-
ciendíque damni condemnare. Monere Aureliani more; de
prædâ hoſtis, non de lacrymis Prouincialium viuerent. A-
greſtibus aduerſus militarem licentiam iudices ferre, queri-
monias audire, compertos caſtigare. Quâ diſciplinâ obti-

Seruatæ diſciplinæ fructus.

nuit, vt coloni (à quibus maxima per pagos erat ſolitudo) è
templis turribúſque, in quæ vxores, liberos, rem familiarem,
frumenta depoſuerant, ea venum darent, quæ metu clauſa
compreſſaque tenebant, & agri cultoribus inanes ſine male-
ficio exercerentur. Tantâ cum quiete exercitum per Bra-
bantiæ pagos, cum ſingulari curâ frugum, agrorum, domo-

rum,hominum ducebat. Hoſtes verò tam accuratæ diſciplinæ opinione, ne ad carpendum quidem agmen ſe vſpiam oſtentarunt,planè vt quo honore Alexandrum Seuerum,ob modeſtiam, dum in Parthos duceret, habuêre Prouinciales, eo nomine Bergium Croatij appellarint Agreſtium deum.

Bergius à Croatis vocatus Agreſtium deus.

Hoc tanto Comitis Bergij ſtudio etſi feliciter quidem res omnis frumentaria expediretur, quoniam tamen ob equorum numerum in caſtris pabuli copia paulatim minuebatur,equíque ipſi ob laboris diuturnitatem macie corrumpebantur, cùm plerique conciſo ſtramine paleâque veſcerentur (quibus pabulum adaugere inopia ſubigebat) Spinola ad hunc modum vtrique incommodo prouidit. Ne reliquum pabuli equos in caſtris deficeret, equitatum qui commeantes ſtipabat,in hiberna ad viciniores vrbes municipiaque dimiſit; vbi ſe per interualla reficeret, dum annona carríque Lyræ appararentur. Atque vt ne eo quidem tempore, quo commeatum ad caſtra equi ſupportaſſent, caſtrenſe pabulum exhauriretur, caſtrorum illis ingreſſu interdixit, carris etiam iumentíſq; ſarcinariis (quàm ſtatim exinanita erant) ab caſtris dimiſſis. Hinc equi, cùm alibi copioſiore pabulatione vterentur,per tantillum quietis à macie defatigationéque recreabantur. Id vti tutiùs Spinola efficeret, munitionem omnino magnam Batlenſi in pago,trium à caſtris horarum ſpatio,ſubſtruxit, præſidiúmque impoſuit; adiunctâ equeſtri cohorte vnâ. Ad hoc vſque loci commeatum cum equite ſuo Comes Bergius deinde ſubuehebat. Hîc reſiſtebat, dum carri deonerati ex caſtris redirent. Huc vſque è caſtris cohortes equeſtres peditéſque alij occurrebant excipiebántque.

Spinola pabulo equiſq; recreandis ſtudet.

Pabulo caſtrenſi conſulit Spinola,interdicendo equis omnibus caſtrorum ingreſſu.

Equi commeantes per interualla in ſtatiua miſſi.

Itinera commeatus ducendo Spinola munit.

In omnem prætereà caſum quò tutiora itinera eſſent, Leurenſi in pago contra Roſendaliam, munitio ab Iſenburgico Comite facta, eo ferè loco, quo flumen interlabens tranſiri pontibus aut vado poſſet. Aliæ inſuper tres ab Henrico Bergio Lyram inter,Herentaliam & Turnhoutum,quatuor

Opera & munitiones ad tuendos commeatus variis locis facta.

tuor item Outturnhouti, intra quas qui commeabat miles, quietem noctu capiebat. Quod iter etſi longius multò eſſet altero quo per Hooghſtratam directò itur, tamen quia ab hoſtium caſtris, maioribus aberat ſpatiis, tutius certiúſque iudicatum fuit, maximè cùm arcibus hiſce duabus Hooghſtratanæ & Turnhoutanæ præſidia quoque mediocria eſſent relicta. Erant hac cautelâ ita tutæ viæ, vt agreſtes, Turnhouto præcipuè, nullo ferè pręſidio comitati, in caſtra ſecuri annonam carris ſupportarent; quam commeandi licentiam cùm hoſtes cognouiſſent, eos ſemel latrocinio adorti, carros aliquot, abactis equis vectoribuſque, haud procul Barlenſi pago ſpoliarunt.

Longius ac certius iter inſtitutum ad commeandum.

Agreſtes nimiâ fiduciâ vſi, ab hoſte ſpoliantur.

Mauritius res nouas in morbo meditatus, nondum depoſitâ intercipiendæ Antuerpienſis arcis ſpe, nocturnâ denuò expeditione ſuſceptâ, ad eam aggredi iterùm deſignauit. Stakenbrouckio Grauiæ Præfecto gerendam rem permittere placuit; ſed nihilo feliciùs priore conſilio conatus ſucceſſit. Nam tantus perpetuò cecidit imber, vt & fiſtularum omnis interierit vſus, ob pulueris nitrei madorem: & cùm nocturnos ignes in vrbis mœnibus eminùs hoſtis aſpexiſſet, ratus ſe proditum, tantâ ſubitò perturbatione retroceſſit, vt relictis per auia impedimentis, fugæ ſimilem fecerit profectionem. Credita intra muros fuiſſe coniuratio ciuium aliquot perditorum, qui nouarum rerum ſtudio hoſtem inuitaſſent. Triginta, quos loquendi petulantia ſuſpectos fecerat, ſolum vertere iuſſi; ſed mox veniâ donati, nonnulli manere permiſſi.

Altera Mauritij moleſtio in arcē Antuerpienſem.

Suſpicio proditionis in Antuerpienſi vrbe.

Pœna in ſuſpectos proditionis, & venia.

Mauritius quoque cùm nihilo amplius ſe poſſe in commeatus noſtros videret, caſtris licet bipartitò ad inſidias diuiſis; ad vexandos eos, qui commeatus adiuuiſſe ferebantur, omnis eius cura conuerſa eſt. Capti qui eius rei fuerant comperti, magnóque ære multati; neque iis parcitum, qui Ordinibus fœderatis erant vectigales, ceteris grauitate pœnæ perculſis. Inſuper molæ frumentariæ omnes, quoquo verſus, ſublatis ferramentis mutilatæ. Officinæ ceruiſiariæ panariæque,

Mauritij nouum conſilium ad prohibendam caſtris noſtris annonam.

Molæ, piſtrina, lebetes ceruiſiarij, corrupta ab hoſte ad incommodandum Spinolæ caſtris.

H

riæque, pertuſis lebetibus ac furnis, corruptæ. Agitatum quoque inter eos accepimus, eſſet ne ex vſu, Campiniæ loca paruis aut nullis præſidiis cuſtodita, (quæ commeatus noſtros adhuc ſuſtinebant) populari vaſtáque fieri. Quidam incendi oportuiſſe hoc ſpatio quaqua verſus cenſebant, quà noſtri adire poſſe commeatus causâ videbantur, ne propoſita nobis eſſent ad copiam cibariorum. Alij veriti ne viciſſim incuſtoditis eorum municipiis pagíſque ignem paſſim inferremus, eam ſententiam improbarunt.

De Campinia incendio dubitatum.

Incendiorum molitio metu talionis repreſſa.

Diuerſa igitur (vt ſolet rebus perditis) capeſſunt, Turnhouto, Hooghſtratâ, viciníſque pagis, quoſdam qui caſtra noſtra annonâ pabulóve adiuuerant, captos abduxêre. Spinola talione vſus, quoſcumque intellexit hoſti pabulum cibariáve ſubuexiſſe, inuicem capi, multaríque paſſim iuſſit. Horum multi conqueſtum cum eo per Legatos miſerunt, quaſi innocentiam ſuam probaturi. Ipſe eis reſpondit: Iam ſic præſentis belli rationem diuiſam eſſe, vt cùm hoſtes quocumque modo annonæ ſubuectionem impedirent, ipſe eam viciſſim prohibere niteretur; & ſi hoc ſibi remitti vellent, remitterent ipſi de noſtris intercipiendis; ſin id tenerent, ſe quoque illud retenturum.

Capti qui annonam Spinolæ iuuerant.

Talione in hoſtem à Spinolâ actum.

Reſponſum à Spinolâ deprecatoribus datum.

His exemplis pœníſque deterriti agreſtes ac mercatores, cùm nihil ferè niſi clanculùm apportare in caſtra noſtra auderent, magna per dies aliquot exſtitit panis, vini, ceruiſiæ, aliarúmque mercium caritas, quam Spinola ſtatuendis minoribus mercium precibus ſubleuare verebatur, metuens, quantum eâ re militi commodaſſet, ampliùs etiam infrequentiâ propolarum frumentariorúmque (qui compendio & pretiorum magnitudine alliciuntur) nociturum fuiſſe. Has ob res per eos dies, militum nonnulli (qui decorum poſt famem ducebant) cadauerum equinorum fruſta (miſerandum alimentum) in cibos partiebantur. Atque hac noſtrorum inediâ, & obſeſſorum mitior fames, & maior Mauritiani exercitus luxuria (quæ fluminum vrbiúmque vicinita-

Mercium caritas ex pœna terrore.

Remedij difficultas ob metum maioris mali.

Equina cadauera in Spinolæ caſtris edũtur.

Minor obſeſſorum atque obſidentium fames, maiorq́; luxuria caſtrorum Mauritianorum.

te

te ſuſtentabatur) expugnanda nobis fuit. Vrbi quippe id temporis ſupperebat annonæ abundè, pretio non magno; quod certum iuſtúmque mercibus ſingulis Senatus decreuerat, neque maius eo quo fuerant ante obſidionem æſtimatæ, ne obſeſſos ſe ciues militéſque ſentirent. Tritici menſura vendita florenis octo, ſiliginis quinque, panici quatuor; hordei tribus & dimidio, auenæ totidem. Saccus ſalis æſtimatus florenis quatuòr: aſelli ſiccati & caſei libra, treſſe; caſei viridis pondo, beſſe; olei cantharus, floreno & beſſe; olei è raporum ſeminibus preſſi cantharus, aſſibus octo; bubulæ libra, treſſe. Atque hac cibariorum vilitate mirum quantum obſeſſorum patientia fuerit ſuſtentata. In caſtra verò hoſtium, frumentum, vinum, pabulum ex omnibus portubus minimo comportabatur, quò adire noſtris omnino nõ licebat. Spinola vt ſuorum egeſtati remedium adferret, præter conſuetam Regij panis largitionem, ceruiſiam etiam ex publico dimenſam, militibus viritim quotidie diſtribuere inſtituit; quæ res vehementer eorum animos deuinxit, ſalutíque profuit. Archidux Iſabella aduerſus hiemis pluuias ventóſque, vigilibus (quibus ſub dio excubandum erat) togas villoſas ſexcentas, reliquis caligas, calceóſque ad millia ferè octona erogari fecit. Bredani, qui volentia de rebus noſtris lubenter accipiebant (cùm inflatiùs ſcilicet ad eos damna noſtra ſubinde nuntiis perferrentur) credebant, nihil annonæ quadraginta dierum ſpatio in caſtra noſtra perueniſſe: exercitus parte maximâ dilapsâ, multò minorem partem ſupereſſe, nec iam vires ſufficere cuiuſquam, neque ferre operum laborem poſſe: reliquos aut per inopiam, aut morbos, obſidionem deſerturos. Pleniora hæc atque vberiora Hollandi ſcribebant. Nonnemo latiùs etiam atque inflatiùs, vulgato Mercurio, publicauit. Obſeſſi igitur inopiam nobis exprobrantes, bubus ſubinde in ſuburbana prata eductis, annonæ facultates ſcilicet foris oſtentabant, domi tamen, cùm frumentum, ratione initâ, medio-

Senatus Bredani prudentia in pretijs mercium æſtimandis.

Leuia mercium pretia in caſtris hoſtilibus ob vicinos portus.

Spinolæ in militem noua largitio.

Iſabella Archiducis liberalitas in milites bello tolerando per hiemem vtilis.

Vana Bredanorum credulitas.

Falſi ſparſi rumores.

Obſeſſorum oſtentatio.

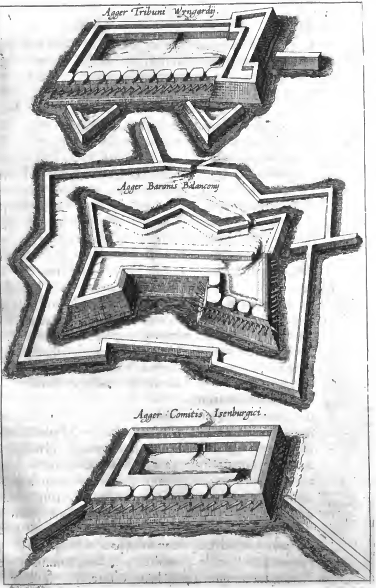
criter haberent, Senatus (ne celeriùs conſumerent quo diutiùs ſibi viuendum ſciebant) decreuit, ne quiſquam ceruiſiam coqueret, quæ ſupra ſcuti pretium in vaſa ſingula veniret. Ablatæ quoque clibanorum omnium vitreæ plumbeæque galeæ, vini aduſti factoribus, ne frumentum cauſticis officinis in vinum verteretur, atque ita paulò etiam longiùs tolerauêre parcendo. Sed oſtentatio digna caſtigatione viſa eſt. Spinola cùm videret, eos laxiùs (vbi quędam manu ſata erant) circum muros vagari, ad legendum ſi quid herbarum radicúmve reperiſſent, ne inultis ager carperetur, aut tabellionibus vallus pateret, quâ parte (ob circuitus magnitudinem) cuſtodiæ incautiùs diſpoſitæ cernebantur, turres minores aliquot, maioréſque munitiones, & aggeres ternos ad imponenda tormenta, tribus ſimul partibus proximè vrbem iaci fecit. Earum turrium munitionúmque latera, quà vrbem reſpiciebant, ad reſiſtendum pilis tormentorum, craſſum murum habebant pedes xxv. Aggeribus hæc forma erat. Maior in pago Ginekenſi, quem Marchio Campolattarius tuebatur, longus pedes clx. latus cxxv. muris cinctus à tergo & lateribus craſſitudine pedum xv. ſed latus vnum denſius, ambulatione & loricâ ſupernè erat inſtructum. Anguli punctim extantes frontem vtrimque finiebant. Feneſtræ in ſtruendo relictæ ix. verſus vrbem, ad mittenda totidem tormenta, amplitudine ſingulæ pedum ii. & medij, non directæ eæ, ſed extrorſum labris latè hiantibus diductæ. Internè ſubſtructio erat thori inſtar, è ceſpite ſarmentíſque aggeſta in pedes viii. lata xxxv. tabulis conſtrata ad expediendum mouendúmque celeriter tormenta. Poſt eam ſubſtructionem planities longa pedes cxxx. latitudine pedum l. Externè ſub feneſtris valli acuti eminebant: pro fronte receptaculum iaculatorum loricâ & ſepe cinctum, ad aggeris tutelam. Inde foſſa latitudine pedum xlviii. depreſſa in altitudinem pedum vii. labris à ſummo decliuibus ad imum vſque ſolum, quod patebat pedes xxxviii. Exte-

Senatus Bredan: parcimonia.

Spinola obſeſſorum oſtentationem arctiore circumuallatione repreſſit.

Qualia opera proximè vrbem à Spinolâ facta.

Aggerum forma.

Agger Tribuni Wyngardij.
Agger Baronis Balanconj
Agger Comitis Iſenburgici.

inuarent, aut priùs interficerent, quàm in vrbem relegarent. Spinola vxorem Antuerpienſis cuiuſdam opificis, ſuâ nuper poteſtate ex vrbe egreſſi, cum infantulo recepit; ceteris redire iuſſis. Sed poſteâ liberaliùs ſuæ legi indulſit, nullo perfugarum in oppidum repulſo, cùm rarò ſatis paucíque elaberentur. In agreſtes duos, qui noctis ſilentio annonam perferre conabantur, furcæ ſupplicio animaduertit, ſub vrbis ipſius aſpectum. Id vſu ſalubre, & miſericordiâ melius apparuit, ceteris in poſterum perterrefactis. Mauritius maiore numero cibaria obſeſſis ſupportare meditatus, cùm frumenti reliquæque annonæ vim magnam appuliſſet ad vicinarum vrbium portus, apparat onerarias octodecim omnino magnas, carinis planis, quibus deceſſum æſtus excipere poſſent; quæ ab æſtu derelictæ, nihil arenas timent, tutæque vadis ipſis inſidunt. His latera & proras vtrimque erecta atque edita facit ex denſo robore, ad vim omnem atq; contumeliam perferendam. Singulas ad hunc modum fabricatas armat baliſtis æneis ferreíſque quaternis aut ſenis; inſtruit pilis incendiariis multis; onerat deinde frumento vaſis incluſo, ingenti vi caſei, laridi, ac porcinæ. Ad hæc, omnes lectiſſimis iaculatoribus completæ. Bredanos eodem tempore monet, vti actuariis aliquot in eam rem armatis, ex oppido ad certum diem erumpant, eaſque concitent in pontem noſtrum. Bredani dicto audientes, adornant pontones XIV. quorum ſex, tormentis totidem armant, inſtruunt pilis ad incendia præparatis; deſignant imponendos nauigiis milites CCC. apparant ſexcentos qui terrâ propter flumen erumpāt. Eo cognito, Spinola, Heydenſi vico præſidiis maioribus firmato, aggerem abs ſe iactum (quà tranſeundum hoſti fuiſſet) præfixâ ex arboribus ſepe ingenti, communit. Alterum præterea ſudetum ſudibus maioribus inter ſe vinctis ducere inſtituit, longitudine paſſuum bis mille quadringentorum, inter quaternas munitiunculas, quas Nigro (vt vocant) aggeri ſuperſtruxerat; ne eo ſtagno, quod ad vrbem hieme totâ pertinebat,

Marchionis Spinolæ in deditios clementia.

Pœna in eos qui vrbi annonam inferebant.

Mauritij molitio ad annonam ſupportandam.

Nouum onerariarum genus.

Arma & annona onerarijs impoſita.

Bredani Mauritium iuuare ſtudent.

Spinola prouidet ne annona obſeſſis ſupportetur. Aggeres duos ſepibus munit.

bat,annonam hoſtes traiicere poſſent. Ea enim pratorum illorum natura erat, vt quoties ſe vis maris æſtu concitauiſſet (quod bis ſemper accidit XII. horarum ſpatio) ſtagnantibus ſimul campeſtribus aquis, aditum in vrbem lintribus planis facilè præberent, pedibus etiam, vado, poſt deceſſum æſtus, facto.

Numen Mauritianis conatibus aduerſum.

Sed ecce venti, qui primùm Mauritio ſecundi erant, incredibili felicitate noſtrâ, in contrarium verſi. Æſtus quoque præter morem vix aquas concitauit. Ita hoſtile conſilium vis iterùm diuina diremit. Eo temporis interuallo, quo naues annonâ militéque onuſtæ tempeſtatem operiebantur,

Annona hoſtilis aut direpta aut corrupta.

caſeorum, ſuillæque carnis numerus adeò militum direptione fuit deminutus, vt exiguum eius annonæ fuerit ad obſeſſos perventurum, etſi fortunâ naues penetraſſent. Paucis verò pòſt diebus frumentum, quod in vaſa compactum fuerat, pluuiâ nauticóque humore madidum, per ipſas vaſorum rimas effrondeſcere cœpit, poſtquam è nauibus expoſitum fuit. Ita damnis adiecta damna hoſtes perpetuò fecêre.

Longinquæ noſtræ pabulationes periculo obiectæ.

Subinde, cùm noſtri è caſtris longiùs lignatum pabulatúmque mitterentur (viciniore pabulo lignóque conſumptis) credebant hoſtes, militem noſtrum in pabulando & lignando diſperſum, equitatu ſuo facilè deleri poſſe. Obſeruare ergo diligentiùs pabulationes lignationéſque. Omnibus modis ſtudere huic rei, vt vtroque noſtri prohiberentur:

Pabulatio lignatioq; ab hoſte impediri cœpta.

facile id videri, quòd maiore equitatu valerent ipſi; quando eques noſter partem tuendis caſtris, partem ducendo commeatu, totus ferè diſtineretur. Neque intereſſe, an interficerent, an impedimentis exuerent; quibus amiſſis obſidio ſuſtentari non poſſet.

Damna accepta, ſed exigua.

Hinc accidebat quotidianis pabulationibus (id quod erat neceſſe) cùm raris diſiectiſque ex ædificiis pabulum conquireretur, vt impeditis locis diſperſos pabulatores ſubinde pauci circumuenirent: quæ res etſi non magnum, aliquod tamen calonum, iumentorum, vectorúmque detrimentum nobis adferebat.

Spinola cautio adtuendos pabulatores.

Spinola, ne tantillæ gloriolæ lætationem diu hoſti relinqueret, deinceps quoties pabulandum

bulandum erat,earum copiarum reditum operiebatur, quas commeatus cauſâ Comes Bergius ad tertium à caſtris lapidem reducebat; quarum præſidio tutos pabulatores ab caſtris in vicina rura quaquauerſum dimittebat. Ita præterea commeatus ſuos inſtituebat, vt quo tempore currus Lyræ frumento onerabantur,partito equitum peditúmque numero,carri auenâ onuſti, pabulum celeriter in caſtra ſupportarent; quibus deinde exinanitis, ad reliquum commeatum ſtipandum primo quoque tempore milites Lyram reuertebantur. Intereà equi alij,qui labore macieque propè inutiles ad gerendam rem erant effecti, in locupletiores ad pabulandum locos in hiberna mittebantur,dum alij redirent, quibus ſua tum quoque ſtatiua ad quietem deſignabantur. Ita duplicatis itineribus,equis recentibus benéque paſtis, pabulum frumentúmque breuiſſimo tempore expediebat; cui officio præpoſitus fuit Alexander Heſius, tormentariæ rei Pro-præfectus, qui celeritatem in onerandis tranſportandíſque curribus labore perpetuo adhibebat.

Equi à macie per quietem recreati.

Alexander Heſius commeatui accelerando præfectus.

At poſtquam Prouinciæ (quibus volentibus frumenti pabulíque vectura fuerat imperata) iam duci obſidionem, & nouas ſemper rogationes prioribus ſubiungi ſentirent, tot curruum continenter ſubmiſſorum impendiis fatigatæ, inpoſterum abnuere velle videbantur; noua iuuandæ annonæ ratio excogitata eſt. Conducti pagis omnibus carri duarum rotarum, quos propter ampliores orbes, vnus plerumque,duo cùm plurimùm, equi vehunt, maiore etiam celeritate,quàm terni illos,qui quaternis rotis, ſed minoribus,voluuntur. Pretium in ſingulos pactum, quod initio grauius, ob itinerum difficultates,melioribus deinde temporibus,dimidio fuit imminutum. Ita minori longè equorum curruúmque impendio,parciore pabulo,pari celeritate, æquali numero,leuiore pretio,res frumentaria fuit adminiſtrata.

Prouinciarum ſenſus ob ingentes vecturas.

Nouum vecturæ genus inuentum.

Vtilitas noui inuenti ad annonæ ſubuectionem.

Fefellerat hæc noua induſtria Mauritium, qui anni tempore confiſus,crediderat, tam duris longiſque ſubuectionibus,

Mauritius opinione falſus.

bus, nos numquam tantas rei frumentariæ difficultates fuiſſe ſuperaturos, præcipuè quòd propinqua iam hiems ſubeſſet, & pagis omnibus exinanitis, conuectum in vrbes eſſet frumentum, pecoráque propter bellum longiùs remota. Dixiſſe glorians apud ſuos fertur, quod olim de Cæſare ad Dyrrachium Pompeius: *Non recuſare ſe, quin nullius vſus Imperator exiſtimaretur, ſi ſine dedecore exercitus Spinola diſceſsiſſet*; adeoq; libenter ſe eam illi gloriam conceſſurum (poſtquam hieme totâ obſidionem Spinola ſuſtentaſſet) cum plus ſe, plus etiam dæmonibus ipſis ſcire, poſſeque. Et profectò, niſi diuina magis quàm humana præſidia res noſtras perpetuò adiuuiſſet, hiemíſque tempus (quod aſperum eſſe conſueuit) mitiſſimum fuiſſet, numquam tantæ expeditionis difficultates vel ſummâ conſtantiâ ſuperaſſemus. Certè aquarum copia, quas caſtris noſtris oppidani per Nouembrem ſupermisêre, cùm clauſis fluminum oſtiis, ad effundendum latè Aa & Merkam, aggerem iacere cœperunt, ſollicitudinis metúſque ſatis nobis attulêre. Sed neq; exiſtimabat Spinola, aut id bellum adeò duci potuiſſe, aut tantâ mole curruum, tantíſque vecturarum impendiis fore opus. Quod onus ſi Prouinciæ iam inde à principio, vniuerſum ſimul ob oculos poſitum vidiſſent, fortè numquam id tantâ voluntate conſenſionéque ſuſcepiſſent, quantâ fide ad extremam vſque obſidionem, ſoluendis quadringentorum curruum vecturis, & peditum ſimul prouincialium ſtipendiis numerandis, ſuſtinuerunt. Quo certè nomine fidiſſimas ſe Regi ſuo probarunt, æternámque laudem conſecutæ ſunt. Præthereà quis prouidere poterat, tantos Europâ totâ motus, vnius Bredæ causâ, excitatum iri? Credebatur vulgò, frumentum cibariáque in hiemem abundè non fuiſſe prouiſa tot capitum millibus, quot in vrbe tenebantur obſeſſa. Ciues copiâ aſſuefactos, belli famíſque inſolitos, inopiam non laturos. Gallos, Scotos, Anglos, Belgas, (quorum plurimi præſidio diſpoſiti) nec expectaturos dum res frumentaria deficere incepiſſet.

Mauritij de Spinolâ dictum.

Deo victoriam acceptam referendam, vel vno certiſſimo argumento oſtenſum.

Spinola opinione falſus.

Prouinciæ quàm Regi ſuo fidæ.

Res quæ non potuere hoc bello prouideri.

ſet.

ſet. Alios naturâ, alios conſuetudine appetentiores eſſe deliciarum. quare veneramus in ſpem futuræ breuî deditionis. Adeò facile eſt bellum pro libidine ſumere, ponere autem, arbitrij alieni. Sed præter ea frumenta, quæ ciuibus viritim fuerant imperata, quæque militi in horreo publico condita ſeruabantur, maximum etiam numerum agreſtes (eo tempore quo Gilſæ nos conſederamus, neque impedire ſimul aditus omnes erat conſultum) in vrbem inuexerunt, belli metu. Præterea Tribuni Centurionéſque omnes ob inſignem quæſtum, quem addictis vindicatíſque mortuorum ſtipendiis faciebant, aſperitates omnes conſtantiſſimè perferre animum obfirmarant; eò etiam diutiùs, quò militum plures incommodis morbíſque necarentur; quòd ſcilicet eo damno ipſis indies creſcerent lucra, & famem ſuam mortuorum ſtipendiis haud grauatè ſuſtentarent, ex inediâ mortem, ex morte compendia captantes. Tantò ſecurius aurum eſt fide. Morientium autem toto obſidionis tempore fuit numerus tantus, vt ſupra quinque mortuorum millia venerint in rationes Libitinæ, quæ tertia pars fuit capitum (quot Bredæ erant) vniuerſorum, cùm cenſa initio eſſent ad millia quindecim. Ita mortuorum parſimonia, viuis fuit annona. Id quod ne nos ciuéſque ipſi indicio animaduerteremus, Senatuſconſulto iam inde à principio cautum erat, ne vlli deinceps, quantumuis locupleti aut nobili, campanarum parentali ſonitu exequiæ ducerentur. Hæ res non noſtram modò, verùm etiam ipſam obſeſſæ plebis opinionem vulgò fallebant (Duces alioqui, qui factione plus pollebant, fidem lucro habebant quodammodò oppigneratam) & perfugarum ex vrbe plurimi renuntiabant, niſi ſubſidium citò mitteretur, diutiùs ſuſtinere non poſſe: quod idem ex ipsâ Hollandiâ Comiti Henrico Bergio erat perſcriptum. Germanus quoque miles, ſtipendiis nouem inter Hollandos functus, à noſtris captus, & ab Iſenburgico Comite pro ciue ſuo agnitus, cùm capitis abſolutus, eâ conditione Bredam ab eo fuiſſet

Quâ re obſeſſi diutiùs obſidionem tolerarint.

Mortuorum ſtipendys atque annonâ viui diutiùs ſuſtentantur.

Quot per obſidionem mortui intra vrbem.

Cautio obſeſſorum, ne mortuorum numerus noſceretur.

Comitis Iſenburgici ſtratagema.

remiſſus,vt quando iam in anguſto res eſſent, rediret ad caſtra noſtra,vitæ præmijque ſecurus;poſt bimeſtre quàm Bredæ fuerat, inter milites ſine ſuſpicione verſatus, redux nuntiabat,milites inediâ ſubactos iam equinâ vitam tolerare cœpiſſe,neque in menſes duos habere frumentum. Optare ipſos vt vrbem Spinola crebriùs tormentis verberaret, vel in ſpeciem ſaltem, vt honeſtiore obtentu ſeſe dedere poſſent.

Inanis quorundam ſpes.

Horum affirmatione læti arrectique ij, qui quæ volunt optántque pro exploratis habent, cùm neque Bergium Comitem deluſum, neque Germanum militem rem tantam eſſe mentitum,neque perfugas omnes falſos fuiſſe exiſtimarent, Spinolam obteſtantur,vt vrbem pilis ferreis pulſari ſinat. Is

Preces ſpe vanâ nixæ.

etiamſi ſatis intelligeret, nihil admodum iis machinis obtineri ſolere inter milites bello aſſuefactos, ciues autem ipſo vſu metum dediſcere, eorum tamen precibus conceſſit, vt ternis è partibus (quà aggeres totidem vrbi imminebant) vrbis muri ædificiáque quaterentur. Commodùm id temporis in caſtra redierat Philippus Comes Mansfeldicus,Tribunus nuper Cuſtodiæ militaris Guſtaui Adolphi Regis Suedorum,Rigâ expugnatâ clarus, quò ipſe copias ſummo cum imperio duxerat. Is adhibitâ ad artem ſolertiâ (vt eſt rerum omnium magiſter vſus) cùm adinueniſſet, magno vſui ad bellum eſſe poſſe nouum quoddam tormentorum genus,quæ maiorem haberent vſum mobilitatis,longiúſque globos permitterent, minore pulueris numero; per cauſam eius rei adminiſtrandæ ex caſtris Bruxellam profectus, conflari fecerat quadragena tormenta ænea, mortaria item vicena terna,ad iaciendas pilas ferueſactas. Triginta ex iis tormentis minuſcula,librarum non ampliùs CLXXX. ſingula globos admittebant pondo VI. decem maiora, librarum ſingula DCCL. capiebant pilas pondo XXV. Horum vſus, etſi pretio pluſquam dimidiato minore, maior erat atque conſuetorum. Minuſcula quippe equis duobus, maiora non ampliùs quaternis celerrimè vehebantur, cùm vetera ſingu-

Comes Philippus Mansfeldicus nouum tormentorum genus vſumq; ſuggerit.

la

la indigerent ſenis.denis,aut denis octonis. Sphæras ferreas, adhibitâ tantùm tertiâ pulueris parte, iaciebant longiùs quàm antiqua. Id compendium Mansfeldicus arte faciebat; nam liquefactum metallum ita igne excoquere nouerat, vt minori æris craſſitudini parem duritiem atque aliis tormentis maximis præſtaret; vnde leuitas tantò maior exiſtebat. Pilæ verò etiamſi minore puluere excuſſæ, eâ tamen causâ longiùs volabant,quòd æneàrum fiſtularum tubi fundo non plano, ſed in cuſpidem excauato ignem extremâ fiſtulæ parte (quâ tubi centrum erat) comprehenderent, contra veterum tormentorum morem, quibus ſupernè inter pilam & planitiem fundi ignis inferebatur. Atque hinc nouorum vis maior,cùm ab extremo centro conceptus ignis in orbem ſimul æquabili flamma perferatur,quæ cauo cuſpidis collecta,tantò vehementiùs celeriúſque pilas expellit.

Pulchra ars fundendi æneas machinas.

Alterum quoque eiuſdem Comitis inuentum admirationi fuit: ferreas pilas puluere nitreo factas, pondo ampliùs c. ſeptingentis paſſibus longiùs atque alius quiſpiam mortario æneo iaculari. Has è longinquo in vrbis mediæ ſinum adijciebat,cùm alioqui omnis mortariorum vſus ſpatio longinquitatis interiſſet, quòd aggeres noſtri ſexcentis minimùm ab vrbe paſſibus abeſſent. Intellectum à perfugis,non minus damni quàm terroris obſeſſis eo pilarum iactu illatum. Ipſi vidimus iam vrbe potiti,ingentes domorum euerſarum ruinas. Vna armamentarij (quo puluis ſeruabatur) tecto deuoluta,cùm ignem non comprehendiſſet,innoxia cecidit; magnam alioqui vrbi ſtragem allatura. Verùm aliæ tormentorum ſphæræ, quibus triplici parte (atque ea præcipuè quam Iſenburgicus Comes obtinebat) vrbem verberabamus, tantum fecêre timoris,vt & domus pleræque vacuæ desererentur, & concio in templum quothebdomadis abſque æris campani ſonitu alienâque horâ acciretur, & miles tandem ſilentibus etiam tympanis in ſtationem ire iuberetur. Aertſenij Prætoris vxor,vt trepidos ciuium animos erigeret, ſub-

Alterum Philippi Mansfeldici Comitis inuentum.

Terror ingens, damnaq; magna vrbi illata Mansfeldianis pilis.

Iſenburgicus crebrò iaculando ciues ad deſerenda domicilia cogit.

inde cùm globi denſiſſimè volarent, carpento per muros vecta, femineo in corpore virilem animum profeſſa, audaciam docebat eſſe pro muro. Cùm eo loci res hoſtium eſſent, inuicem ſibi ſuccenſuiſſe rei malè adminiſtratæ, Ordines fœderati & Mauritius, vulgi ſermonibus ferebantur. Ordines quidem, quòd tantum temporis Spinolæ ad communienda caſtra (adhæreſcendo ad demoliendos Cliuorum muros) reliquiſſet; quòd re nullâ geſtâ (poſt dies XXII. per otium conſumptos) Medenſibus caſtris diſceſſiſſet. Mauritius contrà Ordines recriminari, imperiumque detractare inpoſterum, apud quos ſimul omnium ferè ſententiis, ſimul vſui ſeruiendum eſſet. Ipſis remittere, ſi ſibi magis honorem tribuiſſe, quàm abs ſe ſalutem accepiſſe viderentur. Eâ voce turbati Ordines, veritique ne imperium abiiceret, conclamant eum ſummum eſſe Ducem, neque de eius fide prudentiaque ambigere; ſed ea tantùm in medium attuliſſe, quæ videbantur potuiſſe prodeſſe; pergeret Rempublicam armis tegere, bellum arbitrio ſuo adminiſtrare, oſtenſuros ſe, quàm ſibi cordi Breda eſſet; Nullis vectigalibus parcituros, vel eo ſolo nomine, quòd Naſſauiorum patrimonium eſſet. His ille promiſſis excuſationeq; placatus, ne ſtudium ſuum à Republicâ deſiderari pateretur, ære ſuo priuato equites mille ſcribi armarique iuſſit. Ordines ipſi item alios prætereà mille, ad augendas copias quæ è Galliâ expectabantur. Conſilium inſuper capiunt iaciendæ molis, quâ Merkam flumen haud procul Seuenbergâ intercludant. Vna ſcilicet hæc reliqua eis videbatur Bredæ liberandæ ratio, ſi quoties ex alto ſeſe æſtus concitauiſſet, exæſtuante in ſubiacentes campos freto, aquiſque hibernis (quæ per riuos flumini affluunt) retentis, omne latè humum inundaſſent: idoneum id ſtagnum fore, aut commeatui nauigiis in vrbem inuehendo, aut obruendis caſtris noſtris. Rem igitur operæ maximæ ſumptuúmque immanium aggrediuntur. Onerarias, lembos, ſcaphas (vt ſummam eorum habent facultatem) numero maximo

Ordinum cum Mauritio expoſtulatio.

Aere Mauritij reſponſum.

Ordinum placatus animus.

Ordinum noua machinatio ad Bredam liberandam.

Mole extrudere flumen, & ſtagnum facere meditantur.

maximo ad Seuenbergam mittunt, eò loci, vbi quoddam os eſt fluminis, quod Lamſgatum appellant, & latera decliui ripâ ſunt vadoſa. His omnibus nauigiis ad molem conuehendam erat opus. Tum operis, foſſoribus, vectoribúſq; quamplurimis adhibitis, ligna cædere, ceſpitem circumcidere, ſaxa, arbores, tabulas comportare, ſcaphas onerare, molem denique ab vtraque fluminis ripâ è diuerſo iacere inſtituunt; cùm ecce tridui improuiſo gelu deſiſtere coguntur.

Scaphæ innumeræ ad faciendam molem coguntur.

Operæ faciendæ moli incumbunt.

Ipſâ autem Natalis Domini nocte (quo die primùm ad id opus faciendum ſunt aggreſſi) Stakenbrouckius cum inſigni ſuorum manu Roſendaliâ profectus, ecquid in Iſenburgici caſtra poſſet, à tergo exploratum venit. Intellexerat ab exploratoribus, foſsâ vnâ non maximâ expletâ, facilem aditum eſſe; ad eam explendam non ampliùs ſex ſeptémve ligonibus fore opus. Eo indicio lætus, octodecim ſecum cohortes equitum ducit, comportatis ligonibus non ampliùs ſeptem. Ad locum vbi venit, neque centum ligonibus rem agi poſſe cognoſcit; tranſitum tamen tentari præmiſſis nonnullis iubet. Eques noſter ſtationarius, qui haud procul excubabat, exploſâ fiſtulâ ſignificationem facit, armáque conclamat. Stakenbrouckius, indicio proditus, ſignis ſimul omnibus claſſicum canere iuſſis, quietem caſtrorum turbaſſe contentus, diſceſſit. Aditus alioqui omnes ab Iſenburgico Comite tot ſcrobibus, tot arborum ramis cippíſque depactis erant impediti, vt vix ſingulari homini patere viderentur. Remittente gelu, opifices (etſi ſumma difficultas molis perficiendæ ob rapiditatem fluminis proponeretur) ad opus intermiſſum reuerſi, oblongas vectorias tres, ceſpite ſaxíſque onuſtas deprimunt, faſcibus terráque ſuperiectis, ſimul cœptam ab vtroque fluminis labro molem, diſpoſitis ceſpitum ordinibus, ceruíſque grandibus ad adſtringendam humum interiectis, producunt, alueum medium verſus. Seuenbergâ præterea in ipſâ vrbe, admittendo auertendóque æſtui, oſtia faciunt ad alterum fluminis latus, vt poſtquam æſtus agros com-

Deluſa Stakenbrouckij credulitas Iſenburgici Comitis curâ.

Iſenburgici diligentia in præcludendo caſtrorum ſuorum aditu.

compleſſet, eos ſub aquis eâ ſtagni altitudine tenerent, quâ ad traiiciendos pontones annonâ refertos, eſſet opus. Igitur æſtus commutationem conſecuti, apparant denuò ea, quæ ſunt vſui ad armandas naues.

Spinolæ ſollicitudo de molis cœpta progreſſu.

Spinolam multiplex operis eius cura exercebat. Ergo illud ſtudebat inprimis, vt ſpeculatorum indicio cognoſceret in ſingula diei noctíſque tempora, quidquid eo loci ageretur. Quoties verò Luna aut noua aut plena erat (qui dies, maritimos æſtus maximos efficere conſueuerunt) auxilia iuſta Heydenſibus Hagenſibuſque caſtris addebat, quâ parte ſcilicet irruptio metuebatur. Deinde oſtia riuorum omnium (quibus campeſtres aquæ in Bredanum flumen circa Heydam ducebantur) aperiri, dum æſtus agros omnes inundaſſet; claudi, cùm recederet, iubet; ac tum cùm illi ad inſtitutam molem (humilioribus iam per deceſſum aquis) aggrederentur, ipſe ſubitò apertis oſtiis, reliquam quam retinuerat aquæ vim, diluendo operi ſupermittebat, tardabátque omnem operarum adminiſtrationem. Submiſſis prætereà nautis, noctu ripas Merkæ fluminis, locis plurimis interſcindit, longitudine pedum v. millium: cuius rei duplex conſilium erat. Primùm, vt quas illi aquas ad inflandum fluminis alueum, mole retinerent, Heydamq́; verſus extruderent, ipſe interruptâ fluminis ripâ in vicinas camporum valles aliò deriuaret. Deinde, vt quò plus aquæ extra ripas in latiſſima pratorum ſpatia æſtus detuliſſet, eò maiore impulſu per eius deceſſum in molem referretur. Id quod certò adeò euenit, vt quò anguſtiùs vtrimque molis latera coirent, eò altiùs arena fundo elueretur. Quæſitis denique fabrûm architectorumque omnium ſententiis, qui molem tantam altioribus aquis contineri poſſe negabant; anteuertendum tamen Spinola omnibus conſiliis duxit, ne hoſti locum vllum penetrandi relinqueret. Aggeri igitur illi, quem à nauali ponte Hagam verſus produxerat (ne perfoſſus tranſiri ſcaphis poſſet) alteram craſſiorum arborum ſepem præduci imperat, ſuperné-

Auxilia maiora periculoſis locis diſponit.

Supermiſſis aquis operarum laborem interpellit.

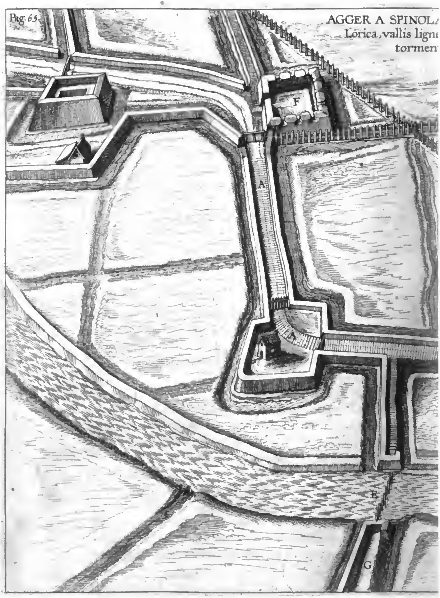
Ripas Merkæ perfodit.

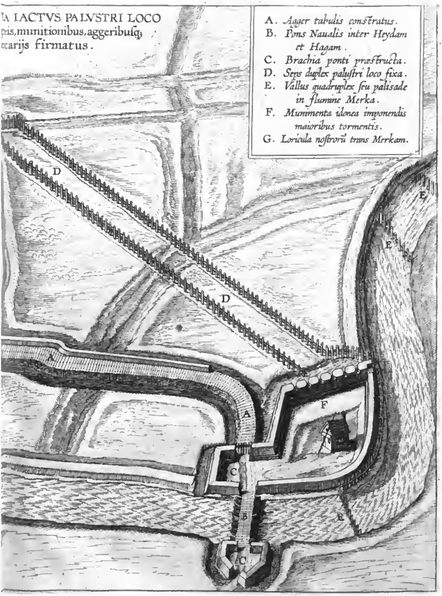
Quo fructu perfoſſa ripa.

Spinola omnia tuta timet, neque architectis temerè credit.

Securiore remedio hoſtium conatus eludit.

Digitized by Google

AGGER A SPINOL
Lorica, vallis ligne
tormen
A
F
E
G

A IACTVS PALVSTRI LOCO
pis, munitionibus, aggeribusq;
carijs firmatus.
A. Agger tabulis conſtratus.
B. Pons Naualis inter Heydam et Hagam.
C. Brachia ponti præſtructa.
D. Seps duplex paluſtri loco fixa.
E. Vallus quadruplex ſeu palisade in flumine Merka.
F. Munimenta idonea imponendis maioribus tormentis.
G. Loricula noſtrorũ trans Merkam.
A
A
B
C
C
D
D
E
E
E
F

ſupernéque tranſuerſis arboribus ad alterius modum vinciri. Tum aggeri ſecundùm id ſepium latus, loriculam imponi, altitudine pedum v. ad diſponendos tegendóſq; libratores. Munitiones prætereà duas, quibus tormenta diſponeret, hinc inde locat. Flumen denique ipſum tertio quartóque magnarum arborum præfixarum vallo, magnis inuicem interuallis, hinc inde intercludit contra obſeſſos, contráque externum hoſtem; vt ſi diſiiciendi operis causâ naues eſſent immiſſæ, oppoſitis arborum truncis earum vis minueretur, neu ponti nocerent, ratéſve perrumperent, ipſæ priùs ad præfixas trabes appulſæ. Inter hanc vtramque extimam arborum ſepem, ad anchoram ſtabant naues hoſtium nuper captæ, malis in proras antrorſum ſubmiſſis, ad excipienda lacerandáque obuiarum nauium vela. Iis pons inſtratus eſt, impoſitáque ponti lorica è tabulis ſaxo effartis. Nonnullæ carinas habebant perforatas, ſed ita occluſas, vt eductis foraminum obiicibus, hauſtáque ingenti aquæ vi, flumen ſubitò ſubirent, nauigationémque intercluſo penitus tranſitu impedirent. Extimæ arborum ſepi prænatabant mali duo, punctim colligati. Ante hos excubabat oneraria completa pice, reſinâ & ſtuppâ, reliquiſque rebus ad incendia præparatis; quæ, ſi hoſtis aduenisset, in aduerſariorum claſſem immiſſa, magnam haud dubiè editura fuiſſet ſtragem. His perfectis, nihilo ſegniùs hoſtes, aggeris à nobis interſecti detrimentum locis vicinioribus reconcinnarunt, geminâ munitione hinc inde ad oras fluminis factâ, ne eruptionibus adminiſtrationem operis impediremus. Simul Bredani, vel vt in laboris partem venirent, & fluminum ſuorum refractâ vi, moles apud Seuenbergam faciliùs perficeretur; vel vt fruſtrà retentatum Decembri opus, aggeribus, quibus flumina ſeparantur, attollendis compenſarent, ad aquas caſtris noſtris ſuperfundendas, eos aggeres denſare altiúſque ducere cœperunt. Eâ re cognitâ, Spinola (cùm Merkam flumen ſolito alueo demouere non poſſet) foſſam bis mille ducentorum

Munitio aggeris.

Duplex aliud in flumine vallum.

Vſus valli.

Naues fluminis impoſita ad impediendum tranſitum.

Naues perforata ad fraudem.

Oneraria præparata ad incendium.

Hoſtes laboris damna reconcinnant, & molem reparant.

Bredani collaborant molis perficienda.

Marchio foſſam inſtituit ad aquas campeſtres in flumen deriuandas.

 pedum

pedum longitudine, propter vrbis mœnia depreſſit (vbi faſtigioſior humus aquas retinebat) quâ ſtagnum omne, riuo circùm vrbis latus ducto, in Merkam auertit, ne aquæ in caſtra ſua altiùs ſupermitterentur.

Aggerum ruina vi aquarum facta.

Quæ foſſa priuſquam perfecta eſſet, aggeres à Bredanis in flumine aucti firmatíque, collectarum aquarum alluuione diſiecti, oſtia munimentaque nonnulla mœnium ſummâ vrbis trepidatione labefactarunt.

Moles labem facit.

Simul propè Seuenbergam ſumma relabentis aquæ vis vectorias tres (quas onuſtas in flumen depreſſerant) fundo fluminis emerſit, molémque omnem ſuperiniectam diſturbauit.

Opera noſtra diuinitus aduerſus tormenta videntur ſeruata.

Cui rei illud etiam diuinæ tutelæ ſucceſſit, quòd quamdiu ea foſſa tot ſimul operarum manibus inſtitueretur, etiamſi ex vrbe perpetuò in noſtros iacularentur, vnius ſolummodò militis humerus minore fuerit glande traiectus.

Hoſtis in mole inſtaurandâ pertinacia.

Nondum Seuenbergani ſententiâ deſtitêre, quantumuis difficulter confieri poſſe intelligebant, quod iam tertiùm quartúmve fruſtrà fuerant machinati. Qui conditionis iniquitatem perſpiciebant, inani ſimulatione eos velle obſeſſorum ſpem ſuſtentare opinabantur. Illi nihilominùs ſuſceptam molem vtrimq; ab ripis fluminis inſtaurādam locant.

Nouæ artes ad molem firmandam.

Ei firmandæ directas ad perpendiculum arbores in flumen defigunt, glebas per manus tranſditas deiiciunt. Interualla arborum ſaxis grandibus, ceſpitibus ſarmentíſq; effarciunt. Ne labor intermitteretur, ceſpites humilioribus locis effoſſos (vnde aquam æſtus depulerat) attollunt in metas, inſtar floporum; vt quos ex aquis æſtu adauctis extantes viderent, lintribus adueherent. Naturam denique ipſam aduerſo mari fluuioque ſuperuadere nituntur.

Iuſtinus Naſſauius pro ſuâ quoque parte admititur.

Iuſtinus Naſſauius ſuos quoque Bredæ aggeres denuò inſtaurare, oſtia munimentáque labefacta reconcinnare inſtituit. Vallos prætereà muróſque aduerſus tormenta attollere, ne ædificiis adeò iaculatione noſtrâ noceretur.

Prudens Marchionis Spinolæ metus.

Spinola, etſi Architectorum affirmatione iam vtcumque crederet, caſtra ſua neq; redundantibus

tibus æſtu cloacis, neque reſtagnantibus oppidi foſſis ſubmoueri poſſe,ex quo nouæ foſſæ ductu, paludes in Merkam ab agris auerterat; tamen quòd ſciret,Hollandos ſcientiâ atque vſu nauticarum rerum valere, viderétq; eos conatu non deſiſtere, exploratores perpetuò Seuenbergam immittebat, non contentus auditione pro re compertâ,niſi viſa etiam abs ſe dicerent,quæ exploraſſe narrabant. Cumque adferretur, molem iam magnâ perfectâ parte procedere,& naues ad anchoram ſtare plurimas ſupportandæ annonæ expeditas,eam in partem conuerſas quà Bredam ventus ferebat: Numinis iterùm curâ, ventus, qui ſecundus ad eum diem flauerat, in contrarium ſe vertit,tantáque ſubitò tempeſtas coorta eſt,vt & trabes, quæ ſiſtucis in flumen actæ, & ceſpes & faſces & ſaxa fuerint alluuione deuecta,& lembi quibus glebas materiámque apportarant, inuicem afflicti, inque littus eiecti, omníſque nauigatio penitus impedita.Deinde verò eæ tempeſtates conſecutæ ſunt,commutatione temporis, continuationéque ventorum, vt ſuſceptæ molis opus neceſſariò duxerint in ſequentem Martium proferendum.

Vſus exploratorum.

Tempeſtate moles omnis difiecta.

Molis ſubſtructio in aliud tempus prolata.

His cognitis, Senatus, ne aut diuturnitate obſidionis eos deficeret annona, aut ob ærarij tenuitatem, ſoluendo militi ſtipendia tandem deeſſent, remediis duobus prouidendum duxit. Annonam in primis parcè diſtribuendo metiendóq; extendit. Nam poſtquam ſemel Septembri menſe frumenti rationes domeſticatim ſubduxiſſet,iterùm Octobri frumenta omnia vrbe totâ adnotaſſet, rurſum eodem Octobri,bidui tantùm interuallo,quæ notata erant eſt admenſus, appoſitis vicatim Centurionibus, numeróque capitum per familias deſcripto. Cùm verò reperirentur apud ciues menſurarum ſiliginis millia XII. in cellâ publicâ millia V.& pecora D.decretum eſt, admetiendas eſſe,quot hebdomadis, militi quidem ex publico horreo menſuras CL. ciuibus, ex aceruo ſuo, menſuras M. cædenda pecora XVIII. quorum libra veniret beſſe cum ſemiſſe.

Senatus Bredani prouidentia.

Ciuium Bredanorum granaria ſæpiùs excuſſa.

Frumenti Bredani numerus initus.

Noua frumenti recenſio.

Sed neque eâ diſpenſatione contenti, Nouembri denuò luſtratis ciuium granariis; frumenta omnia rurſum adnotarunt, vetuerúntque, abſque publicâ auctoritate aut vendi aut efferri, propoſitâ pœnâ XL. Philippæorum. Quâ pœnâ quoque ſanxerunt, vt ciuium nemo ceruiſiam deinceps domi coquere poſſet, ne frumenti plus abſumerent coquendâ clàm lautiore. Ampliusdenique Decembri factum, cùm in publicum conferri priuatis ex ædibus iuſsêre, quidquid alibi frumenti compreſſum tenebatur. Ac ne falli quidem à quoquam poſſent, ipſis Kalendis Ianuariis, ſingulos in curiam vocatos iuſiurandum adegerunt, vti ex animi ſententiâ profiterentur, quantum quiſque ſiliginis, farinæ, hordei, auenæ, ſeu ſuum ſeu alienum, conditum apud ſe haberet. Eâ conditione ac lege, vt qui iuratus numerum profiteri nollet, tantiſper indies ſingulos, penderet florenos decem: qui verò ſciens peieraſſet, periurij pœnis, & ducentis inſuper ſcutis multaretur. Iiſdem pœnis obſtricti piſtores molitoréſque; quibus lege ſumptuariâ interdictum, panem pinſere leuiorem pondo ſex & quadrante; aut frumenti farinæve ſimul cuiquam vendere plus libris duabus. His legibus perlatis, poſtridie Kalendas Ianuarias Senatus Centurionéſque, domos granariáque omnia obeuntes, frumenta ſingulis abſtulêre, interpoſito iuramento, nihil prætereà frumenti clauſum ab iis retineri. Iam ærarij vitio mederi ad hunc modum conati ſunt. Vrbi Præfectus, Centuriones, Tribuni, Pro-præfectíque omnes, iureiurando, quantum quiſque pecuniæ haberet, affirmauêre, vt quid mutui ſinguli dare poſſent, conficeretur. Tum quinque generum nummi ære argentóque conflati, figurâ quadratâ. Argentei quidem, vnius, duûm ac trium florenorum; ærei, aſſis & beſſis cum ſemiſſe. Deinde per præconem edictum, id genus nummos auctoritate publicâ tanti æſtimatum iri, tantíque valituros, quanto pretij numero notarentur. Hæc nummorum argenteorum forma:

Ceruiſiæ forꝰ coquendæ lex.

Frumenta in publicum collata.

Ciues adiguntur iuſiurandum.

Lex ſumptuaria piſtoribus & molitoribus lata.

Bredani ærario publico medentur.

Noui nummi procuſi.

Intereà

Intereà ſiniſtri nobis de Gochemio Cliuiæ oppido nuntij deferuntur. Lambertus Charleſius Neomago ab Ordinibus fœderatis Præfectus, cognito exiguo præſidij numero, mœniúmque labe; collectâ è vicinis fœderatorum vrbibus manu, vrbem, quâ parte introrumpi poterat, adoritur, inuadítque. De nongentis noſtrorum, qui præſidio relicti fuerant, quingenti omnino gerendis armis idonei cenſebantur, ceteris morbo ſenióve confectis. Munimenta madore infirmata, quà mœnium foſſæ vadoſæ erant, tranſitum gregibus præbebant, neque fuerant ſudibus palíſve eâ parte præſepta. Iacobus Tourlandus Gochemio Præfectus, de militum Neomagenſium egreſſu edoctus, vicinos vrbium Regiarum Præfectos admonet, ne quid detrimenti caperent, ſui, vt ſibi videbatur, ſecurus. Stationes vigiliarum in mœnibus identidem obit, pridiéque cum diem quo oppidum oppugnatum fuit, duplicatum numerum militum cuſtodiis diſponit. Octoginta eo loci excubare iubet, vbi muri vitium fecerant, quà per ruinas facilior patere aditus videbatur. Simul quid de hoſtis egreſſu accepiſſet, quid vicinos admonuiſſet, quid feciſſet ipſe, earum rerum omnium rationem Spinolæ per litteras reddit; qui litteris Ioannis Gonſalij VVeſalienſis Præfecti, de ambiguo rerum ſtatu, vnà cum Tourlandi epiſtolâ acceptis, Tourlandum reprehendit, quòd ſui aut oblitus aut ſecurus, aliorum ſollicitudinem ſuſcepiſſet, cùm ipſe tanto locorum interuallo præſidium è caſtris ſubmittere in tempore non poſſet. Hoſtes noctis ſilentio profecti, benè

Charleſij in Gochemium ſuſcepta impreſſio.

Mœnium Gochemenſium vitium.

Excubiæ duplicatæ.

Spinola Tourlandum reprehendit.

manè ſub collapſum oppidi murū conſtitere. Peditum fuiſſe

Hoſtium inopinatus aduentus.

millia IV. equites CD. famâ iactatum eſt. Hi dum per ruinas in faſtigium adnituntur, octoginta vigiles noſtri, præſentiâ

Noſtri militis turpis formido ac fuga.

numeroque improuiſi hoſtis turbati, deſerto optione ſuo, in fugam turpi formidine verſi, hoſti introeundi locum patefecêre, per eam munitionem quam acceperant defendendam.

Hoſtium audacia.

Illi diſtrictis gladiis murum occupantes, portis duabus, foroque haud multò pòſt potiuntur.

Tourlandus arcem & vnam vrbis portam retinet, petitq; è vicinis auxilia.

Tourlandus à ſuorum pleriſque deſertus, cùm ægrè oppugnationem ſuſtineret, hoſte iam portis admiſſo; arcem portamque vrbis reliquam, collecto è fugâ milite, defendendas inuadit. Ad Ioannem Gonſalium auxilia rogatum, VVeſaliam mittit, pollicitus ſe ſuoſq; tantiſper in officio fore. Rehortatur eum Gonſalius, vti priſtinam virtutem retineat, addicítque ſubſidia breui abs ſe aduentura; tantùm permaneat in fide. Ægrè is dies ſuſtentatur. Noctu cùm hoſtium impetum noſtri animo

Noſtri portâ depelluntur.

magno ſuſtinuiſſent, portâ tandem depelluntur. Arx ſola reſtabat. Poſtridie viſa ſubſidia peditum M. qui contrà quàm

Auxiliorum turba ſine ordine admiſſa obeſt ſibi aliiſq;.

Tourlandus fieri mandauerat, arcem poſticâ ingreſſi, pontem feſtinando fregêre, trecentis vltra flumen relictis, qui omnes aut hoſtium telis occiſi, aut viui in eorum poteſtatem

Tourlandus in eruptione ſauciatur.

venêre. Tourlandus eo ponte, quo in vrbem ex arce itur, quemque ipſe abruperat, ſcalis tabuliſq; refecto, eruptionem in vrbem facturus, traiecto ventre grauiter ſauciatur; ac tum demum Centurionibus omnibus viſum, deditionem hone-

Hoſtes Gochemio potiti.

ſtis pactionibus eſſe faciendam. Ita hoſtes poſt triduum arce vrbeque potiti ſunt. Lambertus Charleſius expeditionis auctor, victoriâ quidem vſus, ſed non diu victoriæ fructu lætatus eſt. Nam poſtquam domibus aliquot exſpoliatis, fanis

Charleſij impietas & pœna quas dedit.

direptis, aris ſubuerſis, ſtatuis combuſtis, diuina atque humana omnia promiſcua, nihil denique penſi neque moderati habuiſſet, perinde atque iniuriam facere, id demum fuiſſet victoriâ vti; paralyſi extinctus, dignas ſceleribus pœnas dedit. Apparuit, ipſâ hoſtium ſententiâ, nihil magnum amiſ-

ſo

ſo Gochemio nobis deceſſiſſe, neque tam eius retinendi ſtudio, quàm conſilio auertendi à Bredâ Spinolæ, fuiſſe ab iis interceptum. Bredâ enim iam deditâ, nobiſcum pacti ſunt (nullâ inuicem conditione petitâ) vti id oppidum neutrarum partium ac liberum eſſe cenſeremus. Bredani tamen eâ victoriâ intellectâ, de muro cum vigiliis noſtris colloquentes, Gochemium, per militarem facetiam, eos ablegabant. Sub id tempus, nuntiatum, copias, quas Mansfeldicus accerſerat, haud procul Hannoniæ Arteſiæque finibus (quæ finitimæ Gallis ſunt Prouinciæ) oberrare. Iſabella Archidux, quamuis ſuſpicari non poſſet, Principum quempiam res ſuas florentes cum perditis Mansfeldici implicaturum eſſe; quòd tamen Regias voluntates, vt vehementes, ſic mobiles ſubinde ac varias eſſe non ignoraret, ipſa pro periculi magnitudine, bellum in omnem caſum parare, defenſura fortiter ſi offerretur. Præſidia igitur circa Hannoniam Arteſiamque, tuendorum confinium causâ, conſtituere; Hannonibus Emdanum Comitem pro duce mittere; Arteſiam Hooghſtratano Comiti (qui eam ſummæ Præfecturæ auctoritate obtinebat) tuendam commendare; Comitem Sforzam ad Imperatorias Bauaricaſque copias in Mansfeldici aduentum accelerandas mittere; iubere frumenta pecoráque in remotiores vrbes compelli; vetare in Galliam è Belgis equos educi, vti Galli inde prohibuerant frumenta in Belgas exportari. Spinola quoque ſuſpicatus, Mansfeldicum Gallicis, Anglicis, Germanicíſque auxiliis inſtructum, ad inferiorem Palatinatum reſpicere; Guilielmum Verdugium eorum locorum Præfectum, Germanorum peditum cohortes liberas II X. equitum II. præſidio adlegere iubet, præter admiſſam in ſtipendia legionem Tribuni Gratzij, cum equitibus D. Armauerant ſeſe intereà milites Prouinciis Belgicis imperati, equitũ millia III. peditum millia ferè XV. Præſtò erant cohortes nouæ exeunte æſtate collectæ. Venerat legio Comitis Anholtini peditum millium III. cum alariis equitibus M.

Gochemium liberum ac neutrarum partium oppidum declaratur.

Bredanorum in noſtros ioca.

Fama de aduentu exterarum copiarum.

Iſabella Archiducis prudentia in parandâ defenſione.

Spinola nouo milite ſcripto prouidet Palatinatui.

Præſtò ſunt Prouinciales copiæ & auxilia.

Fines

Imperatoria auxilia duce Marchio Spinelli.

Fines attigerant (admaturante Barone d'Ainſio) Imperatoria auxilia,quę Marchio Carolus Spinelli ſummâ decemendi cum Mansfeldico ſpe ductabat, equites bis mille ducenti, peditum millia III. Prouinciales copiæ omnes Carolo Coloma, nuper Balearium Pro-Regi, cum imperio mandantur; equitum Prouincialium Magiſtro creato Alberto Arenbergio Barbanconij Principe, qui recèns ob id munus à Tribunitiâ Præfecturâ fuerat euocatus. Hi primùm iuſſi ad Namurcum manere, vt Mansfeldicum tranſitu intercluderent,ſi, vt nuper,ad inuadendos fines aduenisſet; ſed mox intellecto eum Mauritij ſeſe caſtris iuncturum, ambo cum copiis Prouincialibus haud procul Antuerpiâ conſedêrę.

Carolo Coloma Prouincialium copiarum exercitus commendatur. Alberto Principi Barbanconio equitatus Prouincialis tribuitur.

Quanta totius exercitus ſumma.

Spinola tanto exercitu lætus,quantum vix vllâ retrò memoriâ Belgæ vidiſſe meminerunt (cenſebantur enim, præter vrbium finitimarum præſidia,peditum millia XXX. equitum millia IIX.) nullum tamen obſidionis tempus ſine ſollicitudine intermittebat, quin Mauritij obſeſſorúmque conſilia,literis interceptis, intelligere niteretur. Huius rei causâ neque inſomniis,neque labore fatigabatur. Varios in ſtationibus inſidiíſque locat,magnis propoſitis præmiis, ſi huiuſmodi litteras excepiſſent. Tres obſeruati vrbem ingredi, cuſtodiis noſtris aut incurioſis,aut celeritate deluſis: eo ferè *loci*,vnde hi viſi elabi,à quærentibus,poſt dies paucos, crumenula inuenta, in quâ geminæ litteræ cerâ oblitæ, aduerſus contumeliam aquæ,ſi fuiſſent per aquam perferendæ. Ambæ Mauritij erant, ad Iuſtinum Naſſauium vnæ, alteræ ad Bredenſem Senatum, notis ſigilliſque propè inexplicabilibus ſcriptæ. In his cùm multorum labor inſudaſſet, vnius Michaëlis Routartij, Regi Marchionſque à Secretis, felicitas vicit. Is diei noctíſque continuato ſtudio, earum ſententiam aſſecutus eſt. Hæc ſumma vnarum ad Iuſtinum erat, quibus alteræ ad Senatum reſpondebant, eodem ſed breuiore argumento.

Spinola ſtudium ad cognoſcenda hoſtium conſilia.

Mauritij littera caſu inuenta.

Litteræ notis ſcriptæ à Michaële Routartio explicata.

Magnâ

» Magnâ ſe animi voluptate intellexiſſe, tantum nuper fru-
» menti numerum apud ciues fuiſſe repertum. Efficiendum
» omnino, vt parcè erogando, etiam extendatur, quò plus tem-
» poris ſibi ſuperſit ad ſuppetias ferendas; cuius vnius rei gra-
» tiâ in Galliâ, Angliâ, Prouinciiſque fœderatis, conatu maxi-
» mo laboretur. Adeſſe eo conſilio Mansfeldicum, vt iunctis
» copiis ſuis, Spinolam auocet ab obſidione. Adfuturas eas
» iam fuiſſe, fuiſſet abſque aduerſis ventorum tempeſtatibus.
» Gallorum equitum millia II. (præter cohortes aliquot Leo-
» dienſi ditione & alibi ſcriptas) Boloniæ; Anglorum pedi-
» tum millia XIV. Douueræ ad conſcendendum eſſe parata.
» Reliquum peditatum in Germaniâ Prouinciiſque fœdera-
» tis ab eo lectum ad millia II. in naues impoſitum, cum aliis
» nonnullis copiis operiri tempeſtatem. Iam ſemel feciſſe ve-
» la, ſed aduerſo vento fuiſſe retrò reiectos. Quod ad Ordines
» ipſos fœderatos attineret, eos nihil laboris ſumptuumque
» prætermiſſuros, ad conatus Mansfeldici promouendos, Bre-
» dámque liberandam, decreto iam nouo exercitu quater mil-
» le equitum, ſupra numerum exercitus conſueti, in Angliâ
» Galliáque ſcribendorum; peditum autem ampliùs millibus
» ſex ſeptémve, ibidem cogendorum. Prorſus vt ſperandum
» ſit, ineunte Vere, confecta fore armata millia peditum XL.
» equitum millia VI. ad Bredam quoquo modo liberandam.
» Quod vti quàm maximo exercitus vrbíſque bono fiat, opta-
» re ſe, vti annona (quod ipſe Iuſtinus ſcripſiſſet) à decimo
» Ianuarij currentis die in centum & octo dies proximos ad
» Kalendas vſque Maias ſuperare poſſit. Et quamquam om-
» nino ſperaret, multò etiam citiùs copias ſuas omnes paratas
» fore, rogare tamen, vti quantum fieri poſſit annona extrahe-
» retur parcendo, quò ſuo alteríque exercitui, qui etiamnum
» in Galliæ finibus conſideret, plus temporis ſupereſſet. Iam
» quòd intelligere cupiiſſet, ecquid ipſe de erogandâ militibus,
» ciuibus, vxoribus liberíſque certâ panis portione cenſeret;
» dignum ſibi æſtimatione viſum, plus vulgò tum edi ſolere,

cùm panis dimenſo erogatur; aliàs non amplius conſueto »
neceſſarióque emi, maximè vbi venum iret. Præterquam »
quòd ea res tumultibus etiam anſas præbere ſoleat, quãtauis »
maxima cautio æquitati ſeruandæ adhibeatur. Quamobrem »
relinquere id omne ipſius Senatus Concilijque militaris ar- »
bitrio, quodcumque ad annonæ parcimoniam ex vſu bono- »
que fore, ſint decreturi. Quid militum equis faciundum eſ- »
ſet (frugibus pabuloque conſumptis) cum Ordinibus ſe tra- »
ctaſſe. Promiſiſſe eos, præſtituros ſeſe id omne pretij quod »
pro viuis amplius quàm pro mactatis, equites fuiſſent acce- »
pturi, modò æqua æſtimatio conſtitueretur. Quare nihil de- »
trectarent ad extremam famem tolerandam cædendos eos »
in publicum conferre. Lactantes vaccas (quoniam lactis »
magna vtilitas eſſet) in vltimæ inopiæ leuamen ſeruarent, »
quamdiu pabuli quippiam ſuperaret. Quamuis autem dubi- »
tandum non eſſet, nuper eum cum Senatu omnium ciuium »
granaria cellaſque ſummâ diligentiâ excuſſiſſe; orare tamen, »
perpetuò circumſpiceret rationes omnes communis acerui »
augendi, ſi quid fortè per fraudem à quopiam fuiſſet occul- »
tatum. Præterea ab Senatu quidem indicatam ſibi populi »
Bredani ſtudioſiſſimam voluntatem, ad omnes obſidionis »
anguſtias ære ſuo priuato frumentóque leniendas, ſed dela- »
tas ab eo quoque querelas, aduerſus inſolentiam præſidiario- »
rum, qui quamuis neque de hoſpitio, neque de foco, neque »
de ſtipendio, neque de cibariorum grauiore pretio, iure que- »
ri poſſent; tamen per licentiam & vim interdiu iuxtà ac no- »
ctu, nihil penſi haberent aut domos ſuffringere, aut hortos »
ſuffodere, aut ſepes hortorum conuellere, aut ſtabula, offici- »
nas ſtationéſq; ipſas diripere; idque ſolius diſciplinæ remiſ- »
ſione, cùm impunè abiiſſet nonnullis nuper ob has noxas in »
vincula abſtractis. Quod exemplum haud dubiè prompti- »
tudinem ardoremque ciuium in obeundis vigiliis refrigera- »
re poſſet, qui iam cauſari cœpiſſent, ſuas ſibi domos, priùs »
mœnibus ipſis, aduerſus domeſticum hoſtem eſſe cuſtodien- »
das.

« das. Quare cupere ſe, vti, ſi ita compertum fuerit, in eos, qui « deinceps peccaturi eſſent, ſeueriùs conſulatur, quò ad ceteros « pœnæ metus perueniret: militum enim eſſe ciuibus iniurias « prohibere, non facere. Velle autem, vti Tribunis Aſſeſſori- « búſque Concilij militaris, hæ ſuæ litteræ traderentur, quò « intelligerent, hiſce ciuium incommodis omnino prouiden- « dum eſſe, qui cetera ſatis premerentur. De nouo hoſtium « aggere, de loricâ aggeri aduerſus Seuenbergam impoſitâ, de « præductâ ingenti è trabibus ſepe, aliunde ſe quoque accepiſ- « ſe. Porrò Ordines non ſuperſedere Bredano flumine propè « Seuenbergam obſtruendo, idque breui fore confectum. « Quamquam quid, alueo illo intercluſo, futurum ſit, à multis « dubitari. Ab his campos latè reſtagnaturos putari, ab illis « diſputari. Iudicaturum ſe, poſt euentum. Certum ſe ſcire, « eſſe ſinum illum tam amplum, vt non niſi immenſis aquis « expleri poſſit, etiamſi flumen retineretur; neque magno au- « xilio fore ad aggerem penetrandum adeò iam ab hoſte fir- « matum. Moleſtiæ tamen aliquid hoſti id opus allaturum, « quando ipſe ſuppetias venturus eſſet. Quare non fore abs re, « ſi in id tempus expeditæ eſſent ab eo naues ad ſe ex vrbe ad- « iuuandum. Hæc erat litterarum ſumma. Extremis ad cal- « cem adiectum erat: Mansfeldici copias denuò quidem ſol- « uiſſe, ſed contrario iterùm vento in portum fuiſſe relatas. « Lambertum Charleſium Neomagi Præfectum, Gochemio « per vim potitum eſſe.

Spinola aduerſus hoſtili conſilia ſe nouis operibus munit.

His acceptis cùm patefacta nobis eſſent Mauritij conſilia, aduocantis flagitantíſque vim tantam militum externorum; Spinola intelligens omne ad ſe bellum eſſe tranſlatum, triúmque adhuc menſium ſpatio in caſtris hærendum fore (quando Bredam tantâ pertinaciâ liberandam Mauritius ſuſcepiſſet, quaſi omnem Reipublicæ ſalutem in eius vrbis periculo poſitam exiſtimaſſet) prorutis primùm iis munitionibus, quas nuper Mauritius Medæ exſtructas deſeruerat, caſtra ſua incredibili labore, vallo admirandæ magnitudinis

circumuenire,iniquiſſimo hiemis tempore inſtituit, ne tantus hoſtium exercitus in incautum à tergo irrumpere ſub

Incredibilis magnitudo noui valli externi.

initium veris, vt decreuerant, poſſet. Is vallus cùm perfectus eſſet,circuitu toto complectebatur paſſuum millia LII. Tantò ſcilicet hic maior erat priore illo ſubitario,continente millia paſſuum non amplius XXX. ſexcentos. Mirabitur poſteritas, neque ipſi, ſi viuerent, crederent Pompeius aut Cæſar; quorum ille, vt magnum,vallo paſſuum millium XV. hic XIIX. ad Dyrrachium contendêre. Ne tamen rationes calculi quiſquam vacillare exiſtimet, numerum paſſuum per caſtra ſingula, fidâ propriâque curâ repertum, in tabulas placuit referri.

Rationes ſubducta in paſſus ſingulorum caſtrorum.

Spinolæ caſtra Ginckenſi pago, cum eâ ſtatione quam à tergo Magiſter equitum Salazarius tuebatur,claudebantur vallo paſſuum millium XXII.ſexcentorum triginta trium: Balanconij VIII. millium ſexcentorum: Iſenburgici XI. millium quingentorum quinquaginta quatuor: Ballionij IX. millium octingentorum tredecim. Iam vrbem Spinola altero item, ſed minoris ſpatij vallo, introrſum circumdare aduerſus obſeſſorum eruptiones cœpit. Is, quòd vrbs priùs dederetur, numquam plenè perfectus fuit; tamē circulo ſuo imperfecto,obtinebat paſſuum millia XVI.

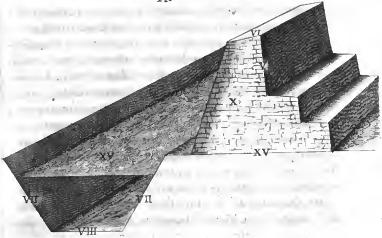
Magnitudo interioris valli.

Vterque autem hic vallus altitudinis fuit pedum X. muris non directè ſed faſtigiatim ſurgentibus: infernè craſſitudine pedum XV. ſuppedaneo ſcamno internè ad vſum iaculatorum in gradus duos ſubſtructo, ſupra quod eminebat lorica, craſſa infernè pedes X. supernè VI. erecta in altitudinem pedum V. foſſa externè depreſſa altitudine pedum VII. latitudine XV. à labro ad labrum, fundo patente pedes non amplius VIII. Tantum quoque firmitatis,duo hæc valla amplius habuêre prioribus duobus,quæ altitudine non excedebant pedes V. craſſitudine VI. foſſa nihilo latiore.

Quæ vallo vtrique inædificata opera.

Horum vallorum maiorum vtrique inædificatæ turres nouæ, aggerêſque multi imponendis tormentis, quibini præterea erant ad ſingulas caſtrorum portas, loricâ extrorſum pro aditu in cubi-

Specimen poſterioris circumuallationis circulo paſſuum LII. *millium.*

cubitum curuatâ. Caſtella item adiuncta, pro locorum periculo ſitúque diuerſa. Singula inſuper caſtra, deſtructis minoribus nonnullis munitiunculis, nouis receptaculis operibuſque multis deinde fuêre ita communita, vt niſi qui viderit, cogitatione aſſequi tantorum operum ſubſtructiones difficilè omnino poſſit. Labyrinthum quemdam munitionum non iniuriâ appellarim. Cenſa in ipſis caſtris (pręter ea munimenta quæ variis in pagis aut ad tuendos commeatus, aut ad impediendas irruptiones fuêre ſubſtructa) opera vniuerſim CLXXIIX. turres nimirum XCVI. caſtella XXXVII. aggeres plani aut murati XLV. Adeò obſidio hæc celeberrimas Cæſaris ad Aleſiam Dyrrachiumque molitiones ſuperauit, vbi caſtella fuere non amplius XXIV. nullis aliis præter vallum munitionibus factis. Dum hæc adminiſtrari cœpta, Mansfeldicus tranſmarinis aliiſque auxiliis comparatis, è contempto iam metuendum ſe ratus, Palatinatum

Singula caſtra magis munita.

Opera quàm multa.

 peten-

Mansfeldici aſtus. Eiuſdem ad Iſabellam Archiducem fallaces litteræ.

petentis ſpeciem ſimulans per litteras Archiducem Iſabellam quàm ſummiſſimè rogat: Vti tutum ſibi iter per fines » ſuos concedat, commeatúque ſupportato iuuet. In animo ſi- » bi eſſe, ſine omni maleficio per Prouincias Regias iter habe- » re, quà ſibi neceſſariò tranſeundum eſſet, ad obſequendum » Angliæ Regi Domino ſuo. Noluiſſe ſe id eâ inſciente tenta- » re, quod ipſa, niſi iniuriâ, negare non poſſe videretur. ſin ta- » men negaret, tum vi ſe facturum viam, quam cauſæ ſuæ æqui- » tas eſſet apertura. Iſabella noti hominis ingenium ſæpiùs » experta, ſilentio ſignificandum duxit, & quàm parum fidei apud ſe haberet, & quàm parum formidaret ſubitarium hebetémque eius exercitum, agri magis quàm belli cultorem, nec ferè niſi coactis per vim tyronibus conflatum, ipſa tam præſtanti multóque milite confirmata.

Iſabella nec reſponſo dignatur vòtam Manſeldici inconſtantiam.

Bredanorum anguſtia.

Bredani intereà dum tantis ſe operibus circumuallari vident, & ſpe longâ Mansfeldici opem expectant, atque ille auxilia mari circumuecta diutiùs opinione tardaret, ingemiſcere ac fatigari. Nimirum iam caſeus, iam aſellus defecerant, iam immanè ingraueſcere cibariis pretia cœperant.

Annonæ caritas Bredæ.

Butyri libra ſtabat aſſibus XXV. olei cantharus coronato vno; ouum vnum aſſibus III. menſura piſorum coronatis X. libra ſuillæ aſſibus XV. Quæ caritas annonæ præſidiatios Anglos, inediæ impatientes, ad infamem cadauerum eſum abiecit.

Morbi ex cibi mutatione.

Alios pleroſq; ciborum inſolentium vſus ſcutbuco (ſic Medici vocant) confecit: omnibus enim defeſſi malis, peſtilentiâ graui conflictati, frumento vetere atque corrupto alebantur, quod ad huiuſmodi caſus antiquitus fuerat paratum.

Ciuium voluntas ad militem ſubleuandum.

Ciues vt militum labores, vigiliarumq; crebritatem minuerent, mœnium muros ſeruandos ſibi delegerunt, extremis militi munitionibus relictis. Quo ab opere nemo, etſi veteranus aut immunis, vacatione vti voluit.

Iuſtini in milites indulgentia, ne tumultuarentur.

Iuſtinus, ne qua militum coniuratio, annonæ ſæuitiâ impatientiáque efflagraret, quò fidos ſibi faceret, opifices egentiores in militum mortuorum loca adlegit, vt ſtipendia facerent, cùm iam

quæſtum

quæſtum non poſſent, eorúmque labori ſuccederent. Præterea alternis excubiis abſolutos, nec niſi tertiâ nocte vigilare iuſſos, laxiùs licentiúſque habuit, ſolitâ diſciplinæ ſeueritate remiſsâ. Tum adhortari eos Tribuni, de pulpito Verbi-præcones obteſtari, ne ſe animo dimitterent, néve turpiſſimam ſub Hiſpano ſeruitutem leni deditionis nomine appellarent; de Mansfeldici venturi fide nihil eſſe dubitandum; quòd ad diem non adeſſe videretur, eos falli; viciniorem opinione eſſe, ſed nuntios, omni aditu præſepto, perferri nequiſſe: Spinolam non animi causâ tot faciendis quotidie munitionibus exerceri; eo ipſo teſte, non ſuâ affirmatione vterentur; auxilia Germanica, Gallica, Anglica, Battauica appropinquare, quorum timore dies noctéſque in opere verſaretur: indignæ mollitiei fore, tam viciñis auxilijs, tantiſper dùm adueniſſent, inopiam ferre non poſſe. Omnes iam aſperitates ſuperatas eſſe, libertatem tantùm expectandam. Ne paucorum dierum impatientiâ, tantæ inediæ toleratæ, conſtantięq́; laudem amitterent. Quæ cùm dicta eſſent, Tribuni, ne aut falſi, ab obſeſſis conuinci, aut viſa auditáq; miſera vrbis conditio, indiciis commeantium ad nos perferri poſſet, decreuêre, ne tubicines aut tympaniſtę à nobis miſſi, mœnibus deinde exciperentur, ſed foris reſponſa expectarent; hîc autem lautè liberalitérque haberentur ad annonæ copiam oſtentandam, conſilio ſcilicet Manliano. Senatus quoque alia omnia circumſpiciens, ciuium Collegiis conuentu omni interdixit, Auguſti exemplo, ne factiones titulo collegij ad facinoris alicuius ſocietatem coirent. A Centurionibus autem obſeruati milites, quoties plures circularentur, eorumq́ue interuentu, coniurationes circulorum impeditæ. His ſimilibúſque remediis vrbi periclitanti conſultum, & ciuium militúmque languentes animi ſubleuati, cùm inopiam deinde ſpe ſolâ ſuſtentarent.

Tribunorum ſtudium ad militum animos erigendos.

Vana ſolatia ad leuandum obſeſſorum mœrorem.

Cautio ne fraus inopiáve cognoſcerentur.

Senatus Bredani ad impediendas ſeditiones ſollicitudo.

Iam tandem Mansfeldicus pedeſtria auxilia nauigiis ad Gertrudibergam appulerat, cùm viſum iterùm pugnare cum

Cælum Mansfeldici nauigationi infeſtum.

cum eo cælum. Venti namque appulſam claſſem ita inuicem afflixêre, vt eliſæ nauium multæ, inutiles redderentur: deinde, tamquam in id tempus totius hiemis frigus fuiſſet dilatum, ſubito gelu flumina omnia fuêre aſtricta, vt annona iis diu ſupportari non poſſet. Eſt ea Gertrudibergenſium conſuetudo, vt parum domi annonæ aſſeruent, fiduciâ perpetuæ nauigationis, vicinorúmque locorum. Hinc tanto militum aduentu exiguum fuit omnibus cibariorum, cùm gelu noua inferri prohiberet. Peſtilentiâ præterea, febribus, ſalo, nauſeâque ex diutinâ nauium concluſione, anguſtiis loci, & odore tetro confecti plurimi (cùm tyrones eſſent propè omnes, tempeſtatúmque ac ſentinæ inſueti) aut mortui aut ſemiuiui in fluctus deiiciebantur. Supra IV. millia mortuorum à nonnullis cenſa. Quidam pro mortuis in mare turbati, natando ad littus euaſêre, & viui etiamnum in oppido degunt. Multorum per littus cadauera inſepulta; plurimorum paſſim in terram reſpuente mari eiecta, grauem vicinis Hollandiæ oppidis peſtem afflauêre. Triſte Anglis commilitonibus ſpectaculum, qui externo ſolo, quò ad ſuppetias miſſi, tam aſperè habebantur. Quod verò longè miſerrimum accidebat, cùm Mansfeldicus eos, quos inuitos iuſiurandum adegerat, in terram exponere non auderet, eodem præcipuè remedio interibant, quo, ne fugerent, ſeruabantur; exſcenſus nimirum prohibitione. Plures tamen ad nos fugâ elapſi, inermes, ſquallidi, ceterorum ſpecimen præbuêre, affirmantes ſe reliquis etiam præſtare, cùm omnes propè & inuoluntarij, & militiæ eſſent inſolentes, vt docendi mox fuerint armorum tractationem, cùm in aciem iam eſſent deducendi. Reperti narrantur, qui puluerem, quem ad crebras iaculationes dimenſo acceperant, vniuerſum ſimul vice vnâ infundebant, fiſtulam ore tenus opplentes, vt immittendę glandi vix eſſet locus, adeò erãt iaculandi periti. Cõſtitit multorum litteris, eas copias ex viliſſimis ordinum omnium coactò fuiſſe conflatas, breuique, quà morbis quà defe-

Incommoda militis ad Gertrudibergam appulſi.

Crebra tyronum miſeraq; mortes.

Anglorum ex communi fortunâ mœror.

Squallor Anglorum militum poſt claſſem appulſam.

Quorumdam imperitia militaris.

Coacta inuoluntariorum copia.

ctionibus,adeò eſſe imminutas,vt de XIV. millibus,vix quaterna ſuperarent. Dum claſſis Mansfeldiana gelu retinetur, ipſum anni tempus variorum nos conſiliorum admonuit. Nordammenſis munitio proxima Seuenbergæ, per æſtatem æſtuariis inacceſſa, iam pedibus propter gelu adiri: Prinſlandia quoque,Roſendalia, atque ipſa Seuenberga occupari facilè poſſe per id tempus credebantur. Dimiſſi igitur in omnem partem exploratores: pilæ etiam ad incendia, quæ hoſtium nauibus inijcerentur,præparatæ. Fruſtrà,cùm glaciatæ fluminum cruſtæ (quæ craſſæ alioqui firmæque videbantur) fragiles adeò eſſent,ob intermixtas niues,vt duorum triúmve ſimul militum pondus ęgrè ferrent. Itinera etiam, niuibus nuſquam æquabili altitudine iacentibus, ſed huc illuc in foſſas vento dilatis (vt incerta à ſolidis diſcerni non poſſent) admodum periculoſa erant,ad explicandum proficiſcentium agmen. Exploratores modò pectore, modò ore tenus extabant; aliquando ſubſtractis niuibus diſiecti aut obruti. Non vox, non mutui hortatus iuuabant. Fuggeriani milites tres ad omnem audaciam exercitati, Roſendaliam in caſtra ingreſſi,poſtquam compotando confabulandóque hoſtium naues exploraſſent, in reditu proditi, vix fugâ euaſere,vno ſauciato captóque. Aliàs Fuggerianis ſuæ artes feliciùs euenerant,paucíque multos frequenter reduxerant captiuos. Sed varia belli doliíque eſt fortuna. Erant nonnulli, qui Spinolam orabant,vt copiis Caroli Coloma, ſuiſque aliquot cohortibus adiunctis, Roſendaliam parum munitam ſineret inuadi. Sciri indicio incolarum,eos adeò metu noſtri perterritos eſſe, vt vaſis collectis ad fugam magis quàm pugnam ſtarent comparati; fieri id ſine damno periculóque poſſe, ſi tantiſper equitatus noſter contra Bergozomium Prinſlandiámque bipartitò obiiceretur. Spinola, cui cauta potiùs conſilia cum ratione,quàm proſpera ex caſu placerent,grauiore examine ſecum omnia pertractans, ratus eam rem nihil admodum ad ſummam victoriæ iuuare poſſe, ma-

Varia pro temporeoblata conſilia.

Conſilia impedita.

Fuggerianorum militum aſtus.

Spinola non facilè incerta conſilia arripit.

luit ſuos integros in neceſſarij certaminis occaſionem ſeruare, quàm aut vniuerſum exercitum hoſtilis audaciæ opinione deterrere, aut hoſtium animos ſucceſſu erigere, ſi paucorum ſuorum pugna infeliciter fortè eueniſſet. Solere nempe in bello, minimis ſępè momentis, maximas rerum fieri commutationes; neque prudentis Ducis eſſe, victorias paruas maioribus periculis conſectari. Quarto Nonas Martias vertebatur anniuerſarius dies Bredæ olim ab Ordinibus fœderatis per fraudem nauigij interceptæ. Hunc diem Bredani quotannis celebrare ſoliti, nunc tantò etiam coluêre ſplendidiùs, quantò in poſterum fortè rariùs celebraturos ſe credebant, parentalium veriùs quàm natalium ritu. Ter quippe minoribus maioribúſque fiſtulis omnibus ſub veſperam exploſis, poſtremam ei memoriæ noctem conſecrarunt. Iam tempus aderat, in quod intermiſſa in flumine molis adminiſtratio fuerat prolata. Id interuallum, quo nautæ opificéſque laborem deſierant, variorum ſtudia excitarat. Quidam ingentis pretij pactione perfecturum ſe opus propè deſperatum recepit. Is, præſentibus iis quos Ordines huic molitioni curandæ præfecerant, loco haud procul à priore delecto, vbi vadoſius anguſtiúſque eſt flumen, ſaxa reticulis (ne diffluerent) illigata demergit; arenæ quoddam tenacis genus (ex Angliâ Galliâve, vt ferebant, ſubuectum) ſaxis aſpergit, ad effarciendas rimas, firmandámque molem. Res ſolito meliùs ire videbatur, cùm ſubitâ cęli mutatione, tanta ſe rurſus aquæ vis, Martiæ Lunæ æſtu (quo maximè tumeſcit Oceanus) ex alto concitauit, tantáque ſimul imbrium ac ſolutarum niuium alluuio vndequaque affluxit, vt & moles cœpta ad Seuenbergam, & pleraque Roſendaliæ, & quædam Bredanæ vrbis ſuburbana munimenta, penitus ſubruerentur. Noſtrorum quoque caſtrorum itinera, munitionéſque nonnullæ vrbi viciniores, ita fuêre inundata, vt niſi lintribus adiri triduo non poſſent; quo tempore caſtra caſtris diſcluſa, graui annonæ difficultate laborarunt, cùm inuicem curribus

Anniuerſarius Bredæ olim Regi erepta dies ab obſeſſis celebratus.

Intermiſſus labor ad molem faciendam reſumptus.

Noua ad perficiendam molem artes.

Moles propè perfecta eluuione disiecta.

Aquæ exundantis copia castris quoque Regys incommoda.

ribus commeari non poſſent, neque ſcapharum tanta ſuppeteret facultas. Eadem fluuio, littori, campis facies erat. Numquam aliàs clariùs intellectum, quanto Dei beneficio exercitus hieme totâ eſſet conſeruatus: ſi enim eadem hiberni cæli duritia, copiáque niuium (quæ breuiſſimo hoc exeuntis hiemis tempore extitit) prioribus (vti aliàs erat ſolitum) menſibus accidiſſet, haud dubiè ſuſceptam obſidionem deſerere vel ſolâ temporis iniquitate debuiſſemus. Nam per paucos illos dies, quibus acriùs frigus ſæuiebat, ambuſti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati ſunt. Nonnullis adeò prærigêre manus pedéſque, vt cultris fuerint deſecandi. Vectores quoque frumentarioſque multos, quos itinerum grauitas, pluuiis, niuibus, luto, ventíſque retardatos in nocturnas profectiones coniecerat, gelu in viis necauit. Ipſe autem commeatus impediebatur adeò, vt trium hebdomadarum ſpatio (quibus niues gelúque perpetuis imbribus ſoluebantur) vix quidquam annonæ inferretur, præter id, quod Germanorum militum vxores, quotidie inſtructis ferè agminibus in vicina municipia excurrentes, humeris in caſtra ſupportabant. Quarum mulierum, cùm alia quoque perpetua in viros ſuos extent obſequia, ligno longiſſimè ferendo, pabulo vndequaque conquirendo, cibariis apparandis, linteis lauandis, ſupellectili dum vaſa conclamantur portandæ, ea certè illarum ratio in caſtris habenda videtur, vt non impedimentorum nomine, ſed honore Mulorum Marianorum cenſeantur. Aquis deminutis, hoſtiles operæ denuò ad inſtitutam molem perficiendam ſummâ iterùm animi contentione ſunt aggreſſæ. Spinola Leurenſis riui oſtia (qui ad Merkam flumen attinebat) ſuffringi, riuoſque nonnullos, qui caſtris ſe noſtris infuderant, obſtrui auertíque iuſſit. Aggerem prætereà, quem à Merkâ Hagam vſque paluſtribus locis iecerat, attolli altitudine pedum III. ne ſtagno, quantumuis inflato, ſuperuadi nauigiis poſſet. Illi vt vim rapiditatémque fluminis à Bredâ refluentis obiici-

Manifeſtum Dei præſidium.

Hiemis etſi breuis, dura damna.

Retardatio commeatus.

Germanorum vxores caſtris vtiles magis quam noxiæ.

Quo honore accenſeri caſtris debeant Germanorum vxores.

Moles denuò inſtaurari ab hoſte cœpta.

Spinola molem impedire nititur riuorum ſuffractis oſtijs, & aggere aucto.

Noua molis perficiendæ ratio.

bus exceptam refringerent, ab vtraque eius ripâ, introrſum promontoria, hinc inde ripis continentia faciunt, proximè ante eum locum, quem immiſsâ mole obſtruere nitebantur. Tum hiatum illum, qui duo inter promontoria, fluminis medio parebat (quâ ſcilicet aquæ iam anguſtiùs coactæ vis maxima ferebatur) præſtruunt trabibus oblongis, tridentis figurâ, paruo interuallo in flumen defixis, quas flumen intercludebat, ſed modicè refractum. Tum molem à tergo inſtituere cœperunt, euentus, vt putabant, ſecuri. Dierum noctiúmque aliquot continuato labore, iam eò rem adduxerant, vt aggeribus ab vtroque fluminis labro ductis, præter oris exigui anguſtias, nihil pænè obſtruendum reſtare videretur. Sed tanta fuit aquæ immenſùm auctæ coactæque vis, vt iam rueret torrentis impetuoſiſſimi inſtar, quæ anteà per laxum alueum eâ ſemper fluxerat lenitate, vt oculis, in vtram partem flueret, iudicari vix poſſet. Ipſe præterea fundus, ebullientibus vltrò arenis, trabes impactas extrudebat, vt præſtructa ſeps penitus collaberetur. Tempeſtas autem eo tempore incidit tanta, vt & quidquid nauium, ſaxorum, ceſpitum, faſcium, arborum, ad firmandam molem fuerat depreſſum, diſiiceretur, & claſſis, quâ Gallicum equiratum Chriſtianus Dux Brunſvvicenſis ſupportabat, in ipſo traiectu grauiſſimè laceraretur, nauibus non paucis depreſſis, multis huc illuc iactatis, quæ curſum vix tenuêre. Ita demum hoſtis, vbi tantos ſuos apparatus malè eueniſſe videt, rem toties fruſtrà tentatam, aliquando ſibi dimittendam iudicauit. Per eos dies, memorabili aſtu, literæ Iuſtini ad Mauritium, Mauritij item Mansfeldicíque ad Iuſtinum acceptæ ſunt, quibus res multæ cognitu vtiles Spinolæ aperiebantur. Non nemo, publicæ rei ſtudio, agreſtem hominem nactus, locorum itinerúmq; peritum, ac quidlibet agere promptum, iacturis magnis adducit, vti tabaco, butyro, caſeóque onuſtus, perfugæ ſpecie (quaſi cuſtodias noſtras fefelliſſet) ad Bredæ mœnia penetraret, nauarétque Iuſtino operam ad litteras Mauri-

Moles vi aquæ & tempeſtate diſſipata.

Claſſis hoſtilis afflicta.

Molis deſperata ſubſtructio.

Aſtus inſignis quo Iuſtini ad Mauritium & huius ad illum inuicem litteræ interceptæ.

Mauritio, ſi vellet, perferendas. Homo fluxâ fide, præmij auidus, cùm domi nihil præter inopiam haberet, fidem vendit. Ita ergo inſtructus, vti conuenerat, ad vrbis muros penetrauit. Apportatæ merces, aduenam eſurientibus fecêre gratum. Iuſtinus ſciendi auidus, de caſtris, de reperto tranſitu, de publicâ opinione, multa interrogat. Ille, vt Sinonius ei erat animus, ſuíque obtegens, rei cuiuſlibet ſimulator ac diſſimulator, vera quædam referendo, quædam veritati vicina mentiendo, fidem ſibi peperit hominis probi. Nam quæ volumus, eadem & facillimè credimus. Rogatus, an quà irrepſerat, tranſitum aliquem cum litteris reperire ſperaret; cùm trepidè primùm affirmaret, animos ſibi tandem pollicitationibus accendi paſſus eſt, ad rem gerendã, quam vnam recuſantis ſpecie, flagrantiſſimè cupiebat. Litteras igitur Iuſtini ad Mauritium obtinet, prœmio propoſito, ſi ablatum ab eo reſponſum in vrbem retuliſſet. Simulator operam omnem addicit. Vbi in caſtra noſtra peruenit, literas Iuſtini ad Spinolam adfert. Id earum erat argumentum:

Iuſtinus à ruſticano circumuenitur.

Ruſtici calliditas.

Ruſtici in Spinolam fides.

Iuſtini ad Mauritium littera.

„ Ganiſum ſe admodum ternis Mauritij literis acceptis, „ quibus intelligebat, & Mansfeldicum cum auxiliis Germa- „ nicis Angliciſque incolumem aduenîſſe, & tantos fieri belli „ apparatus, Bredæ ſubleuandæ. Curaturum ſe, vti, quod ad- „ dixerat, frumentum in extremum Aprilem, aut ineuntem „ Maium ſuperaret, niſi fortè ſubiecto igne combureretur, „ quem crebrò hoſtes in vrbem iacularentur globis incluſum. „ Breui ſe nouas frumenti rationes initurum, ciuium granariis „ perſcrutatis. Machinas hoſtium ab aggere maximo, qui a- „ quariæ molæ obiacebat, ad Balanconij caſtra recèns eſſe ad- „ uectas, contráque myricetum Gertrudibergenſe locatas. Ea „ caſtra à Spinolâ quoque operibus muniri cœpta. Vrbis præ- „ ſidium indies peſtilentiâ, dyſenteriâ, ſcurbuco vehementer „ diminui. Ægros inopiâ medicamentorum, ſalubriúmque „ ciborum, recreari curatíque non poſſe. Ceteros, qui vale- „ rent, non dimittere animos, ſed occaſionem auidè expectare

 rei

rei benè fortitérque gerendæ. Raporum oleum priùs ſem- «
per fuiſſe crematum, quàm in obſonia adhibitum, ſed exi- «
guum ſupereſſe. «

Spinola literas Iuſtini Mauritio tranſmittit.

Mauritius ab eodem agreſti decepitus.

Lectas Spinola iterúmque obſignatas pèr eumdem tabellionem mittit, pollicitus liberale ſtipendium, ſi reſponſum à Mauritio literáſque Mansfeldici ad ſe attuliſſet. Mauritius ratus tutò ei nuntio credi poſſe, per quem (ſummâ nempe fide) Iuſtini literas accepiſſet, reſponſum præmiúmque laboris dat, & Mansfeldico eum allegat, ad litteras ab eodem obtinendas. Idoneus fraudi tabellio, vtraſque Spinolæ adfert, præmióque donatus diſcedit.

Mauritÿ litera Iuſtino reſcripta, Spinola in manus veniunt.

Iis litteris Mauritius Iuſtino ſe purgat de morâ, cauſamq́; «
tardatarum ſuppetiarum confert in aduerſas anni tempeſta- «
tes; obteſtatus, vti annonam hebdomadis pluſculis parſimo- «
niâ extrahere nitatur, etiam vltra extremùm Aprilem. Tan- «
to ſibi tempore ad colligenda iungendáque auxilia opus eſ- «
ſe: fruſtrà alioqui fore tam immanes Ordinum ſumptus, fru- «
ſtrà tot ſtudia ſua. Duras quidem has eſſe preces, ſed fortu- «
nam induſtriâ adiuuandam, maximè quando equitatus om- «
nis Gallicus à Mansfeldico collectus (duabus tantùm cohor- «
tibus, quæ in horas expectantur, deſideratis) iam Boloniam «
venerit, eóque Ordinum naues, ad eos tranſportandos pro- «
fectæ, ſecundo vento ſint. Pedeſtres etiam Gallorum copiæ «
à Duce Candalio partem adductæ, partem in viâ ſint, vt & «
reliquus equitatus peditatúſque per Germaniam pro Ordi- «
nibus ſcriptus. Supplementa denique Gallica, Anglica, Ger- «
manica haud multò pòſt aduentura ad id temporis, quod ab «
eo prorogari vltra Aprilem velit. «

Litera Mansfeldici.

Mansfeldicus Iuſtino conuiuam hoſpitémque ſe breui «
fore pollicebatur; hilariter tum bibiturum illius ſodalium- «
q́ue fortiſſimorum ſalutem. Adueniſſe ſe inſtructum co- «
hortibus peditum C. equitum XL. de ſuppetiis nihil dubi- «
taret. «

Spinola his iterùm de annonæ exiguitate confirmatus,
edoctúſ-

edoctúſque de lento auxiliorum aduentu, 11. Kalendas Apriles, qui Paſchati feſtus erat, Iuſtini animum tentandum duxit, deditione petitâ. Clàm igitur Salazarij Comitis buccinatorem, cum literis ſuis, in hanc ſententiam mittit. Nihil ſe ad hunc diem de Bredâ cum eo tractaſſe ob frumenti numerum, quem in vrbe habuiſſet: aſt iam, quando ſciret etiam, in quem diem certò illi annona ſuppeteret, eaque re æquum non eſſet prolatari ab eo vrbis deditionem; voluiſſe ſe offerre ei honeſtas conditiones, ſi de compoſitione ſecum tractaret. Et quidem ſi temporis aliquantulum poſceret ad ſuppetias expectandas (quas tamen, ob operum ſuorum firmitatem, magnitudinemque circumiacentis exercitus, facilè intelligeret nullo modo vrbi ſubuenire poſſe) id ei conceſſum iri, modò tamen in præſens tractare inciperet, alioqui in poſterum ſimilis gratiæ dandæ cauſam non fore.

Spinola conſcius Bredanæ neceſſitatis Iuſtinum ad deditionem ſollicitat.

Iuſtinus belli Concilio aduocato, acceptas Spinolæ literas legit, inflatúſque promiſſo ſuppetiarum aduentu, annonæque per tot mortuos auctæ incremento, in hæc verba reſpondit:

» Obſtupuiſſe ſe literis Spinolæ lectis, tamque alienâ eius petitione; ampliùs verò, quòd ſe, totque fortes ſocios ſuos, verbis etiam terrere potuiſſe credidiſſet; quibus præter turpem famam nihil formidandum accidere poſſe ipſe affirmaret. Tempore ipſo appariturum, vt malè de vrbis ſtatu fuerit (ſibi blandiendo) inſtructus, quam illi in manus contradere ſperaret, à quo ſeruandam tuendámque accepiſſet.

Iuſtini reſponſum.

Prudenter Spinola (ne militi fatigato animus caderet, iactabundâ obſeſſorum vanitate, qui tantos ſpiritus ſumpſerant) id reſponſum altiſſimo ſilentio preſſit. Quod ſatis fuit ad laboris reliqui breuitatem militi perſuadendam, vulgò ſcitum eſt ſuſpicionibus, Iuſtino miſſum è caſtris fuiſſe buccinatorem, vtique de deditione, vt lubenter plerique ominabantur: quamquam multi opiniones fingebant, & ad id quod ab aliis audierant, ſui aliquid timoris addebant, cùm falli

Spinola reſponſum Iuſtini occultum prudenter habet.

falli aut differri diutiùs ſpes ipſas Spinolæ intelligebât. Tempori igitur compoſitiò relicta, externorúmque auxiliorum aduentus, firmiſſimâ factâ circumuallatione, expectatus. Interea cùm hoſtium copiæ omnes, euocatis vndequaque præſidiis (ciuibus mercede conductis eorum loco diſpoſitis) Gertrudibergam & Sprangam conuenirent, indidemq; miles reliquus, qui Roſendaliæ hibernarat, expectaretur; Spinola ſuſpectas habens eius temporis moras, ratus eos ſimulare aduentum, re autem ludificari velle; Siluamducis, Rinberkam, VVeſaliam (quæ ferè loca ſui à Bredâ auocandi cauſâ tentari poſſe exiſtimabat) immiſſis præſidiis communit. Siluæducis quingentos (quos eius vrbis Præfectus Baro Grobbendonckius legioni recèns acceptæ, ſupplemento ſcripſerat) præter veteres præſidiarios, præſidio diſponit. VVeſaliam peditum cohortes VII. è Palatinatu euocat, quæ vicino Rinbetkæ oppido opem ferrent; ſed literis Mauritij ad Iuſtinum Naſſauium exceptis, cognitum deinde eſt, eorum omnes copias, Bredæ iuuandæ liberandæque ſubmiſſas, haud procul caſtris noſtris abeſſe. His ergo locis, ita vt dictum eſt, prouiſis, Ginekenſe templum (in quo VI. millia ſaccorum frumenti moliti condita erant) cum vicino auenæ tabulario, Mauritius, immiſſis ſpeculatoribus, incendit. Ignis venti magnitudine citiùs ſerpſit, quàm extingui potuit. Ad duo ſaccorum millia (ſaccis aliis ſuperpoſitis ſeruata) poſtridie fuêre ſine noxâ inuenta. Spinola nihil eo caſu ſupra bonum atque honeſtum perculſus, damnum (conquiſitoribus ad frumenta emenda circummiſſis) breuî reſarſit. A Vincentio Laſannio, ſummo annonæ Regiæ ſtructore (dum incendium is ſpectaret) Spinolæ tria ſaccorum tritici millia (quæ in ipſis caſtris clauſa in omnem caſum tenuerat) fuêre oblata. Hollandi hæc detrimenta ita inflatè ſcripſêre, vt quæ vnius templi incendio conſumpta prodiderunt, vix ſex templorum maximorum parietibus contineri poſſint. Cenſa fingunt, quæ eo incendio periêre, XXII. millia

Spinola aduerſus hoſtiles ſimulationes prudentia.

Siluamducis præſidio auget.

Mauritius frumenta noſtra incendio corrumpit.

Quantum frumenti combuſtum. Spinola conſtantia.

Summi annonæ Præfecti Vincentij Laſannij prouida cura.

Hollandorum confecti numeri.

lia

lia ſaccorum tritici, xx. millia ſiliginis, vi. millia hordei, xvi. millia auenæ, iv. millia piſorum & fabarum, cccc. armos carnis ſuillæ, cc. vaſa olei, cc. vaſa butyri, ccc. circulos aſelli ſiccati, cc. vaſa halecum, cc. vaſa carnis ſalſæ, cc. ſaccos ſalis, xxiii. millia caſeorum; magnum numerum farinæ, ſyrupi, ac mellis. His nempe fabulis in maius celebratis, ſpem alere ſuorum, noſtram vulgare inopiam, Hollandi nitebantur.

Spinola armamentario conſulit.

Spinola per literas monitus de armamentarij periculo (cui ignem quoque, vt nuper templo, ſubiicere hoſtes molirentur) duplicatis cuſtodiis, altetáque circumductâ foſsâ, ſeruari cautiùs fecit; pulueris nitrei numero ferè dimidiato in nouum armamentarium tranſportato, ne, ſi periculum incidiſſet, vniuerſus ſimul accenderetur, exercituſque egeret.

Ingentia vectigalia à fœderatis Ordinibus excogitata.

Ad belli reliquum quod ſupererat patrandum, cùm intelligerent Ordines fœderati, ærario præcipuè prouidendum eſſe, cuius modò rei nomen reperiri poterat, hoc ſatis eſſe ad exigendas pecunias iudicantes; præter tributum in ſingulorum capita pridem impoſitum, vrbibus pagíſque omnibus ducenteſimum pretiotum merciúmq; omnium exegerunt.

Aes à ſocijs in commune collatum.

Coniurati prætereà ſocijque ſexcenta ſcutorum millia repræſentatione, ſexcenta collybi detractione per argenrarios qui menſas exercebant, numeranda Ordinibus ſubmiſère. Eo pecuniæ numero conflato, hoſtibus abundè in id tempus fuit: nobis contrà anguſtè ab ærario eſſe cœpit. Quippe cùm ad rentandam Genuam eo ipſo rempore, quo diſtrictæ Hiſpani Regis copiæ ad Bredam adhæreſcebant, nec auelli ſine dedecore poterant, exercitus Gallicus per monres victor procedebat, plurimorum negotiatorum fides apud exteros (quos Genuæ obſidendæ metus deterrebat) anguſtior eſſe cœpit: arque ita, quod hoſtes diu ſtuduerant, tum anguſtiis ærarij ingentibus nos premebamur. Varij ergo cogendi æris modi propoſiti. Pecuniam inſequentis anni mutuam à publicanis omnibus Regiis præcipere. Vectigalia publica vrbi-

Anguſtia ærarij Regij in Belgio.

Negotiatorũ anguſta apud exteros fides.

Varia æris cogendi artes.

N bus

bus in mutui pignus dare. Paciſci cum militaribus Tribunis, vt ſinguli in menſem vnum alterúmve legionum ſuarum Centurionibus, aut militibus, aut vtriſq; ſtipendia ab Rege ſoluerent. Si id graue foret, ipſi ſaltem Tribuni ſuíque Centuriones (qui priuatis opibus pollerent) nullis ſtipendiis per bimeſtre contenti, ea ſinerent gregariis procedere; quod poſtremum Tribuni plerique polliciturì videbantur, ſed in pręſens omittendum iudicatum, ne nouitas inopiam indicaret. Tandem Dominarus Regios oppignerare feudi conditione placuir, milirique hac ratione ſubuentum eſt. Per eos dies ad recentes Italiæ motus componendos, Hiſpaniæ Rex Gonſaluum Corduam Italici exercitus ſui Legatum creauit. Gonſaluus Bredanis in caſtris iam inde ab expeditionis principio fuerat, cum eóque & Comite Salazario, Spinola conſilia ſua omnia communicarat, aduerſum alios obſcurus, hiſce duobus intectus. Ille etſi militiæ artibus inſtructiſſimus, & fuſi fugatíque nuper Mansfeldici victoriâ celebris, iis ſe tamen hîc moribus præſtitit, quales nonnemini Velleius modeſtiſſimos appinxit; actu, otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eoque aſſequentem omnia; ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem; vultu vitaque tranquillum, animo exſomnem.

Tribunorum quorumdam voluntas in Regem.

Remedium ſuuando honeſtiùs aratio inuentum.

Gonſaluus de Corduâ Italici exercitus Legatus creatur.

Qui mores Gonſalui.

Allati hoc tempore nuntij de morte Regis Anglorum, Hollandicas Mansfeldianáſque molitiones non leuiter tardauerunt. Angli magno numero quotidie ad nos, deſertis ſignis, perfugere; noſtros Mansfeldius à ſuis captos, nullâ lytri exactione remittere; affirmare ſibi nihil inimicitiæ cum Hiſpano Rege intercedere. Quâ re animaduersâ, Henricus Naſſauius, euocatis Roſendaliâ copiis, collectíſq; confinium omnium præſidijs (quaſi breui de ſummâ rei decreturus) ne otio defectionem meditarentur, tyrones quotidie ad militiam certis exercitijs erudire inſtituit. Spinola, vt in tempore auxilia copiáſque præſtò haberet, Henricum Bergium cum equitatu ſuo, nonnulliſque Imperatoriis auxiliis, Hooghſtra-

Angli Regis mors.

Ambigua Mansfeldij fides.

Henricus Naſſauius vires omnes iungit.

Spinola copias propiùs admouet, vt ad manum præſtò ſint.

tæ

tæ imponit. Arcem municipiúmque ipſe cognoſcit, muniríque facit. Inde ad Bredana vſque caſtra certis interuallis turres maiores ſex, ſecundùm Hooghſtratanum flumen ædificat. His interuallis perpetuas militum cohortes (quæ ferè inuicem contingerent) conſtituit,vt breuiſſimo tempore exercitus vniuerſus ad Bredam aut Hooghſtratam hoſti pro neceſſitate occurrat. Comitem Anholtinum cum auxilijs Germanicis, Carolum Colomam, & Principem Barbanconium cum Prouincialibus copiis, alijſque nonnullis extraordinarijs,per vicinos Antuerpiæ,Mechliniæ Lyræque pagos diſponit. Pro eâ exercitus magnitudine,equorúmque numero, tanta pabuli inopia eſſe cœpit,vt aut equino fimo, aut aridis arborum foliis, aut myricis,equi pabulabundi veſcerentur. Auenæ ſatis afferri non poterat, quâ tot currulia ſarcinariáque iumenta, præter ephippiatos militum equos, ſuſtinerentur. Aduentitius miles liberioribus populationibus aſſuefactus,ac noſtræ diſciplinæ inſolens; non contentus priſcâ illâ militaris furti indulgentiâ,argentei vnius in diem, haſtæ,haſtilis,ligni, vtris, follis aut facis; initio domos prædari,pagos vaſtare,commeatus noſtros hoſtili more carpere; ſubinde etiam petulantiùs ob ſtipendij dilationem vociferari,quaſi imperia recuſaturus. Legiones noſtræ, quibus non aliæ vmquam ad eum diem egerant innocentiùs, doctæ hoſtem odiſſe potiùs quàm ſuos,eaſdem quoque exterorum artes (vt in vitia ſemper prompta ſunt militum ingenia) maleficiis imitari, & eorum nomen licentiæ ſuæ accommodare cœperunt. Spinola, Ducibus admonitis, leniundam magis quàm exagitandam eorum hominum vim in tali tempore exiſtimans,capitis quidem pœnam in paucos ſanxit, ſed inſtructis Centurionibus, vt veniam abs ſe peterent, ſupplicium eis condonauit,ratus non eſſe id tempus animaduerſionis. His locis ſparſi dum noſtri conſiſtunt, Mauritius Hagæ Batauorum extremum diem clauſit, vel hoc nomine felix, quòd viuus non luxerit amiſſæ Bredæ ſuæ deditionem.

Ingens pabuli inopia.

Extraordinary militis licentiâ, mores exercitus noſtri infecti.

Spinola moderatè ob cauſas punit externa meloſis licentiam.

Mauritij Naſſany Auriaci Principis mors.

N 2 Eius

Breda Mauritio prima laetitia, & ſupremus dolor.

Eius adhuc ſpirantis extrema verba, poſt quæ aliud nullum fecit, hæc fuiſſe feruntur: *An dedita, an liberata eſt Breda?* vt facilè quiuis intelligat, illius vrbis amittendæ dolore confectum, cuius olim recuperatæ gloriâ primum decus famamque pepererat, cuiuſque nunc tuendæ causâ incredibili ſuo Ordinúmque ſumptu, Europam propè vniuerſam concitarat.

Hēricus Fredericus Naſſauius Arauſij Princeps fratri Mauritio Imperator ſurrogatus.

Vtrimque ab vtriſque caſtris defectio multorum abnuentium.

In demortui locum ad bella adminiſtranda Henricus Fredericus Naſſauius Mauritij frater, Princeps militiæ artibus omníque vrbanitate cultiſſimus, Ordinum fœderatorum voluntate adlectus eſt. Eo temporis interuallo, quo Mauritio inferiæ datæ, quo nouus exercitui Imperator dictus, multi Prouincialium noſtrarum copiarum, militiæ pœnitentes, domum è ſtatiuis diſceſſêre. Equites quoq; veterani non pauci, militiæ duritiam abnuentes, prolati ſtipendij tædio, ab ſignis abiêre. Sic & maiore indies numero Galli à Mansfeldianis caſtris ad nos cateruatim deficiebant, queſti ſe deceptos eſſe ſpe inuadendi Palatinatus, neque ſeptem menſium ſpatio vel vnicum ſtipendium feciſſe. Horum ibi voces nonnullæ audiebantur, ſeſe contra Marchionis Spinolæ exercitum non ituros, ſi ducerentur. Adoleſcens Gallus, arte Pharmacopœus, in caſtris Mansfeldianis deprehenſus, compertus ciues ſuos ad defectionem ſollicitaſſe, inter pernices equos religatus, Metij Suffetij ſupplicio, viuendi finem fecit. Ad Bredam milites noſtri, cum obſeſſis ex vigilijs colloquentes, factâ pactione, ne telum vllum interim traijceretur (vt vna caſtra ex binis iam facta viderentur) ſubinde iocis inuicem laceſſebant. Noſtri illis tabaci paululum aut caſei; illi panis ſui fruſta noſtris adijciebant. Poſt paucos dies, reuerſo ad caſtra nouo belli Imperatore Henrico Naſſauio Arauſij Principe, obſeſſi auxiliorum vicinitate læti, globos liberaliùs in caſtra noſtra permiſêre. Vnus tabernaculo Spinolæ, tum fortè abſentis, per tectum illapſus, lecti conopeum abſtulit, & cubiculi menſas duas fruſtatim diſcerpſit:

Initia tumultus in caſtris Mansfeldianis.

Seuero exemplo ſeditio compoſita.

Bredanorum vigilum cum noſtris colloquia.

Obſeſſorum maiores ſpiritus noui Imperatoris aduentu.

Spinola bis graui periculo defunctus.

pſit: vt lectica olim *Auguſti (tabernaculo egredi ab amico moniti) concurſu hoſtium confoſſa atque lacerata eſt, quaſi ibi cubans remanſiſſet. Vix quatuor dierum interuallo, cùm cognoſcendi loci causâ Spinola equo albo vehens vrbem propiùs adequitaret, altera tormenti maioris pila fręnum ei ſub ore equi abrupit, habenis in manu relictis. Vt credi poſſit, aut ſummos belli Duces certiore Numinis in tutelâ eſſe, aut quantò ſibi quiſque in prælio minùs parcit, tantò videri tutiorem. Spinola his periculis defunctus, aduocatas vicinorum auxiliorum copias, diuerſis interni externique valli partibus præſidio diſpoſuit. Anholtinum extremis Barbanconij caſtris, contra Ooſterhautanam planiciem, quà Manſfeldicus impreſſionem facturus credebatur, conſtituit; Beauuoixium nuperis Mauritij caſtris aduerſus Medenſem pagum oppoſuit; Ioannem Naſſauium planiciei Chamenſi præfecit; Baronem d'Ainſium, Tribuni titulo, cohortibus Germanorum liberis præpoſitum, à tergo Ginekenſium caſtrorum ad tuendam equitatus ſtationem collocauit; legionem Marchionis Spinelli hos vtroſque inter diſpertiuit. Alios alijs locis diſtribuit. Equitum cohortes quotidie è ſtatiuis duplicato numero ad caſtrorum cuſtodiam in ſtationes venire iuſſit, multúſque deinceps ipſe ad nocturnas vigilias fuit, eâ præcipuè parte, quà introrupturum hoſtem arbitrabatur, quò ſe noctibus ſingulis conferebat, donec hoſtis retroceſſit.

Suetonius.

Spinola vocatis in caſtra vicinis copijs ſe munit.

Numquam aliàs magis ſe viri virtus oſtendit. Nocturnæ vigiliæ, aut interruptus per momenta ſomnus, numquam minùs affabilem effecêre. Experrectus tam vegetis intuebatur oculis, tam præſenti attendebat animo, vt dormiſſe non videretur; ſomnum autem tam citò recuperabat, quàm abrumpebat, adeò curis omnibus procuratis dormiebat ſecurus. In veſtibus, omnis lenocinij negligens, cultúſque incurioſus, intra tamen Ducis dignitatem. Circa cæli temporíſque ſæuitiam indifferens; & ſeu plueret, ſeu ningeret, ſeu ge-

Spinola in caſtris indoles.

 laret,

laret,ſeu venti flarent, ſeu veſper ſeu nox eſſet, ſuſque déque habere. Inedia illi ſæpè duos dies continuata. Lectus frequenter in rhedâ, aut aliquo militis tuguriolo. Nulla cibi, quietis,corporis proprij ratio. Perpetua grauiſſimorum negotiorum moles, & ſupra fidem labor. Animus difficultatum omnium victor, idemque ferè in aduerſis ac proſperis vultus, in cuius pacatâ hilaritate militum ſpes acquieſceret. Conſilia nec ſuo ſolius arbitrio probata,nec alijs communicata quàm neceſſariis; non impetu præcipitata,ſed quæ morâ valeſcerent. Altum ſecreti ſilentium. Auditio nouorum conſiliorum iuxtà ac diffidentia, tamque lenta credulitas, quàm promptus anxiorum rumuſculorum contemptus. Prouidere,conſultare,ſcribere,audire,imperare, caſtra obire, inſtar quotidiani luſus. Numquam fatigationem excuſationi obtendere, numquam aditu prohibere. Affabilitas cum milite,cum agreſtibus,cum exploratoribus, incorrupto ſemper Ducis honore; nec niſi quando opus. Cultus & beneficia erga infenſos aut auerſos, qui belli ſtatum potentiâ corrumpere poſſent,maiora quàm in amicos; nullus cetera maleuolentiæ metus.

Tabelliones hoſtium capti.

Capti Hagenſi pago tres,qui faſcem ingentem literarum, tabaci quoque bonum numerum,lagenáſque olei (quo ſcurbucum curaretur) vrbi inferre conabantur: ij literas Henrici Auriaci Principis Iuſtino inſcriptas, in ſiluas abdiderunt, dum caperentur. Quæſtio habita in vnum, qui aliàs ſæpiùs ad vrbem incurioſis vigilijs per caſtra penetrarat. Is tormenti dolore locum literáſque indicauit. Scribebat Iuſtino Henricus:

Litteræ Henrici Naſſauij ad Iuſtinum.

« Mauritium fratrem ſuum fato conceſſiſſe. Eius ſe loco « ab Ordinibus fœderatis Imperatorem exercitus creatum eſ- « ſe. Nihil eâ re moraturum ſuppetias: adfore cum exercitu « (qui citiùs parari proficiſcíque non potuerat) poſt triduum, « Dungenſi in pago, ſecundo ab vrbe lapide, vnde vel è ſum- « mâ turri videri poſſent: facturum tentaturúmque omnia

ſoluen-

» ſoluendæ obſidionis cauſâ. Ipſe tantummodò annonam,
» admetiendo minuendóque extraheret, ſuorúmque patien-
» tiam,propoſitis tanti tam lecti exercitus ſtudio ac voluntate,
» impendijſque maximis Ordinum,confirmaret. Illud etiam
» ad ſe ſcriberet,quâ parte,quid,quáve ratione faciendo,exiſti-
» maret Spinolæ caſtra faciliùs perrumpi poſſe; quam in rem
» ſibi cum ſuis ſuppetias venturo, ſtudia vireſque omnes con-
» iungeret.

Varius obſeſſorum animus ob literas acceptas.

Obſeſſi, qui eiuſdem exempli literas perlatas ad ſe clàm acceperant, hiſce nuntiis mixtam dolori voluptatem capiebant. Lætitiam ſuppetiarum nuntius, dolorem Mauritij prudentiſſimi vigilantiſſimíque Principis mors exprimebat. De ſummo turris culmine deſpectus latè in campos erat: viſis auxilijs concurritur; fit gratulatio inter eos, atque omnium animi ad ſpem excitantur. Cornu, fugæ noſtræ præcinere ex turri; de mœnibus, vt vaſa colligeremus, vociferari: obliti ſeque & Bredam ſuam prædam nobis eſſe; nos autem, non ipſos, feræ huius venatores. Poſtquam Dungenſi in pago hoſtilis exercitus conſediſſet, Henricus Naſſauius copias ſuas noſtris propiùs admoturus, turrim Ooſterhautanam (quam ad ſpeculæ vſum XXI. Burgundiones noſtri cuſtodiebant) præmiſsâ non paruâ peditum equitúmque manu, adiectis feruefactis pilis aliquot, oppugnatum venit. Burgundiones cùm recuſarent hoſtis ſeſe arbitrio permittere, priùs omnem fortunam experiri maluerunt, quàm turpem deditionem, nullis pactis conditionibus, facere. Hoſtes portis tormento ſuffractis, in turrim templúmque iniecto igne (cùm nihil vltrà valerent) re infectâ diſceſſere. Occiſi Burgundiones quinque, ſeptem incendij flammâ perſtricti. Ex tanto hoſtium numero fauciati deſideratíque multi, quos noſtri ſaxorum iactu obruerant, cùm pulverem, incendij metu, prudenter faſtigio turris deuoluiſſent. Ita minimâ manu non paruus exercitus impeditus. Burgundiones aduſtis vultibus, ceruſsâ atque vnguento delibutis, pulchra vulnera oſtenden-

Obſeſſorum inane gaudium.

Henricus Naſſauius fruſtrà Ooſterhautanam turrim tentat.

Viginti & vnus Burgundiones hoſtium bonam manum ſuſtentant, pelluntq́.

tes,

Burgundionum virtus præmio ornata.

tes, ſtipendij vnius repræſentatione, perpetuóque augmento, à Spinolà honorati ſunt. Optio, qui vigiliis præfuerat, vexillo donatus.

Hirundo cum ſchedio à Bredanis miſſa.

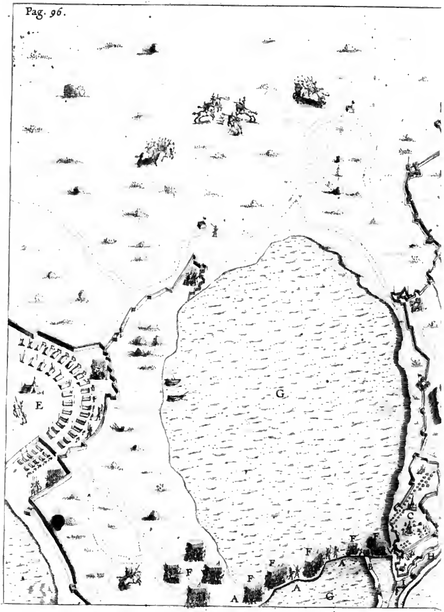
Obſeſſi, cùm iam neque literas acciperent, neque tutò tabelliones vrbe egredi poſſent, hirundinem, quæ ſchediolum pennis alligatum ſublimè perferret, emiſere. Iſenburgici milites auem chartæ indicio obſeruatam, funiculíque impedimento delapſam, capiunt, ac Comiti Iſenburgico tradunt, qui deinde Marchioni Spinolæ tranſmiſit. Hæ ſchedio notæ erant inſcriptæ, 1-69-2-76. Iam ſumma orbe toto exſpectatio erat excitata noui alicuius ad Bredam euentus. Huc Regum Principúmque omnium oculi, atque arrectæ aures. Ipſe Turcarum Imperator pro vario belli exitu hanc illámve in partem videbatur arma conuerſurus, aut pacturus pacem. Adeò non de Bredâ, ſed de gloriâ, de exiſtimatione, ob ſubmiſſa tot vndequaque auxilia, iam agi cenſebatur.

Henricus Naſſauius caſtra noſtra aſſultat.

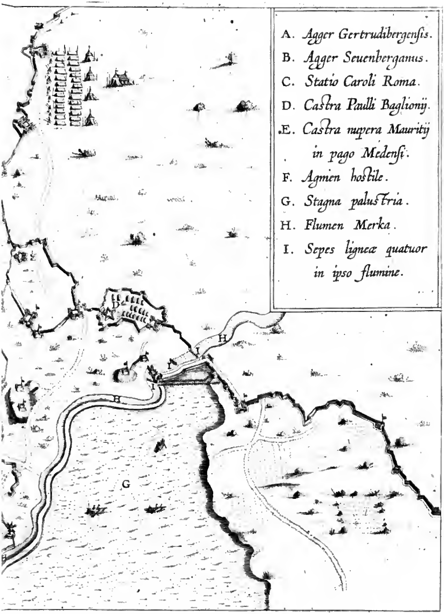
Idibus Maij, poſt noctis medium, Henricus Naſſauius fortunam tentaturus, etſi accepto aliquo detrimento, tamen ſummâ exercitus ſaluâ, extrema Heydenſis pagi caſtra (loco & ad committendum prælium & ad introrumpendum ſatis alieno) oppugnari fecit. Aggeribus nempe non amplius duobus Seuenbergano & Gertrudibergenſi aditus ei patebat. Horum ille fluuio interlabente abſciſſus, vallóque paruo extrorſum præfectus; hic foſſis ſiccis duabus interſectus, turri, loricâ, & caſtello non vulgaris formæ munitus erat. Sed nimirum nouo belli Imperatori, nominis obtinendi cupîdo, fraternæ felicitatis æmulatione inflammata, iam facilia omnia ex difficillimis redegerat. Hoc igitur aggere Gertrudibergenſi Anglos iaculatores lectiſſimos, haſtatóſq; è triariis ducentos antemittit, omnes cataphractos, ductore Tribuno Verio Anglo, quem ceteri Angli comitabantur, Gallis Germaníſque ſubſequentibus, vt Anglos ſuſtentarent; vniuerſi ad millia ferè VI. Tormenta maiora impedimentáque extremo in agmine erant. Equitatus à latere ſtabat. Ipſe Henricus

Angli ducenti triarij impreſſionem ſuſcipiunt.

Ordo agminis hoſtilis.

Digitized by Google

Digitized by Google

ricus Naſſauius in mediis copiis conſiſtens,euentum operiebatur. Spinola eius molitionis indicio accepto, celerrimè ad Paulum Ballionium & Carolum Roma ijs caſtris diſpoſitos miſit admonitũ, vt præſtò in armis ſint; hoſtem eâ nocte iis caſtris, quid poſſit, experturum. Illi ſubitò cuſtodias procubitoréſq; ſtationibus locare,militem diſponere,Duces Præfectóſque omnes admonere,ceteráque quæ ex vſu ſunt procurare. Primo diei crepuſculo adeſt hoſtile agmen,celeriúſque ſtationarium militem pro caſtris excubantẽ oppreſſit,quàm renuntiare eius aduentum ſociis à tergo poſſet. Prouiſum ei vitio fuiſſet, ſi vel eques vnus in aggere excubaſſet; & fortè poterat tantillâ ſollicitudine vniuerſus ille hoſtium exercitus deleri: certè quin maior fuiſſet clades, dubitari non poteſt. Angli ſummâ animi fortitudine audaciáq; turriculam adorti,ſigniferum cum paucis qui inerant Italis,iactu feruefactarum pilarum depellunt,inque muros connituntur, nonnullis interfectis. Deinde iaculatoribus poſt turrim locatis,& in foſſas interſecti aggeris ad præeuntium tutelam depreſſis, brachio caſtelli foribus obiecto,eâdem audaciâ felicitatéque ſuccedunt, ſignúmque ab latere caſtello inferre, & manibus pedibúſq; in muros adniti conantur. Scalæ nimirum & harpagones in extremo agmine ab aurigis metuentibus relicti erant,cùm vehicula promouere non auſi,diffugiſſent formidine tormentorum. Ita maximarum molitionum ſucceſſus, res ſæpè minimæ interpellant. Tum primùm nos quoq; turriculæ foſſarúmque noſtrarum vitium experti ſumus;quibus ſingulis ſi ſeps lignea iuſto interuallo fuiſſet præfixa (vti fuerat conſtitutum, ſed vel obliuione, vel materiæ aduehendæ moleſtiâ prætermiſſum) neque hoſtis tam facilè penetraſſet, neque feruefactas pilas adijcere potuiſſet, neque in foſſis ipſis tectus delituiſſet aduerſus tormẽta. Itali igitur qui Seuenbergani aggeris loriculam tuebantur,admiſſo iam propiùs hoſte dilapſi,vacuam ei munitiunculam reliquêre, cùm tueri, hac parte apertam, omnino non poſſent. Angli hoc animo certabant,

Spinola prodita hoſtium molitio.

Hoſtium aduentus expectatur.

Malè ſtationi prima prouiſum.

Angli Italos turriculâ depellunt.

Angli loricam præ caſtelli foribus inuadunt.

Vitium munitionum noſtrarum animaduerſum.

Itali alij in tempore ſe recipiunt.

Anglorum pugnantium fortitudo.

tabant, vt nullum aliud tempus ad conandum habituri videretur, neq; res eis vlla deerat ad virtutem. Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Legatus, ſuis laborantibus Camillum Phœnicem cum cohorte ad turriculæ tutelam ſubſidio ſummittit; ſed is fugientes neque aduentu ſuo confirmare, neque ipſe hoſtium impetum ſuſtinere valuit. Ita quod ſubſidio additum, periculum augebat. Eum ergo vbi retrocedere, cum ceteris turri depulſis, Carolus

Caroli Romæ prudentia & illuſtris audacia facinus.

Roma videt, ſcuto redeuntis brachio detracto (quòd ipſe eò ſine ſcuto venerat) prior gladio ſtricto ſcutóque pugnam inclinatam inſtaurans, Anglos fortiſſimè obſiſtentes Cæſarianâ audaciâ adortus, generoſiùs eò vnde venerant ſubmouit,

Hoſtium clades.

corúmque impetum retardauit. Tum præcipitare ſeſe de turri aceruatim, qui noſtros ipſi deiecerant. Alij paulatim ſe recipere. Multi vulnerati cæſíque cadere. Non pauci per paludes ſalutem ſibi exitúmq; quærere. Qui ſignum caſtello inferre conabatur, haſtâ traiectus occubuit. Terni, qui proximum caſtello brachium inuaſerant, præ caſtelli foribus cęſi; ceteri qui cominùs certabant, omnes, traiecto ferè capite ceruicibúſque, tam pulchris vulneribus occubuere, quàm pulchram mortem pugnando fortiter merebâtur, digni vincere, niſi noſtri etiam fortiùs melioríque pro causâ decertaſ-

Eminùs ſtantium diſcrimen & ſtrages.

ſent. Qui eminùs iaculabantur, tormenti maioris perpetuis ictibus, pleriq; miſerandum in modum diſcerpti laniatíque, manibus, pedibus, capitibus mutilabantur; cùm nulla ferè in confertos pila fruſtrà adijceretur, quæ non plures ſimul trucidaret, ob varios aggeris flexus. Extremi Angli Gallíque ob anguſtias aggeris difficilè prioribus ſuccedere, receſſu dato, potuêre; ita ſe conſtipauerant. Quo animaduerſo, noſtris

Hoſtium pulcher receptus.

eos vrgentibus, illi paulatim ſeſe recepêre. Tantum Henrici Naſſauij præſentia valuit, ne terrore periculóve turbarentur. Receptus igitur nihilo perturbatior acceſſu fuit, ita ordines

Verij Angli Tribuni conſtantia.

quiſque ſuos tenuêre. Præ ceteris eo prælio ſpectata Verij ductoris excellentiſſima virtus, primo in agmine ſtantis. Is

inter

Digitized by Google

inter confertas pilas, pari ſemper animi conſtantiâ, recedentibus nouos, læſis integros, feſſis recentes ſubmittebat, donec certamen lento vtrimque receptu dirimeretur. quamquam apparebat, ſingulos ita prælijs exercitatos, vt quid fieri oporteret, non minùs commodè ipſi ſibi pręſcribere, quàm ab alio edoceri poſſent.

Ipſorum gregariorum exercitata virtus.

Ea pugna (cùm aduerſus ventus aliò ſtrepitum omnem tormentorum differret) neque ex vrbe, neq; ex aliis caſtris noſtris, audita eſt. Nuntij duo, qui ad Spinolam dimiſſi, aut ignari aut perturbati, proximâ eum ſtatione quot noctibus excubantem pręteruecti, ab Ginekâ, è ſolito ſcilicet tabernaculo, accerſitum currunt. Ita peracta priùs pugna, quàm vel Spinolæ nuntiata fuit.

Nuntiorum in quærendo Spinolâ oſcitantia.

Manè viſa primùm miſerandæ cladis facies. Agger conſtratus cadaueribus, nec aliud quàm mixtus puluere cruor, & infecta ſanguine humus: effuſa tormentis ilia, præſecta capita, manus pedéſque diſſipati, & laniata cæſorum corpora, ſpectaculum horribile quaqua viſus erat.

Quanta in aggere cædes.

Miſeranda corporum lanicna.

Pars in paludes ſe præcipitauerant; pars ſemiuiui graue ſuſpirabant, qui à noſtris in caſtra ducti, deinde obiêre. Supra ducentos periiſſe, Henrici Principis ad Iuſtinum literis cognitum; cùm quingentos omnino cęſos eorum perfugæ memorarent. Octoni denîve inter eos Centuriones, ordinúmve ductores, alijque natalibus illuſtres. Cecidêre è noſtris non ampliùs duodenis, deníſve quinis. In his peditum Centurio Camillus Phœnix, caſtelli portam defendens. Dexterâ mutilatus, dum fortiſſimè pugnat, Ioannes Baptiſta Vrſinus peditum Præfectus.

Pauciſſimi è noſtris caſi.

Ita qui Bredam olim Regi malè ſeruarant, immanè quantum exarſerint animis, vt vitium virtute delerent. Spinola, locis iis, quæ hoſtis obtinuerat, inſpectis, aggerem loricâ maiore, brachióque obiecto, muniri, tranſuerſis longuriorum ſepibus quaternis diſtingui, vallo laterali ad caſtellum adiecto, ad vſque ripas fluminis diſcludi, & hîc munitione quadratâ aliiſque id genus operibus firmari; tormenta denique plura diſponi iuſſit.

Heydenſia caſtra nouis operibus inſtaurantur.

Vallum præterea vetus, quod myriceto Ooſterhautano obiacebat,

Planiciei Ooſterhautanæ proſpectum.

bat, longitudine paſſuum ferè bis mille, muro craſſiore firmari aduerſus ictum tormentorum imperauit, nouis munitionibus aggeribúſque nonnullis extrorſum adiectis, veteribúſque mutatis. Atque vt ingens erat id ſpatium (quod Teteringam & Heydam intervallo erat complexus) multo pedite equitéque expleuit, magnis è ſtramine argilláque ſtationum domiciliis ædificatis. Huius victoriæ nuntios (ne obſeſſi ignorarent) miles noſter ex vicino vndique vallo publicauit, ſuppetias vrbi miſſas, per iocum militarem exclamando.

Obſeſſis ſuarum ſuppetiarum clades nunciatur.

Eâ famâ perculſi obſeſſi, cùm neque ſuppetias aduenire viderent, & Maurinij recèns amiſſi memoria obuerſaretur, & equinâ iam miles veſceretur, & reliqua annona ingraueſceret indies, adeò, vt butyri libra veniret florenis VI. vitulus dies ſeptemdecim natus XLVIII. porcellus CXV. tabaci libra florenis C. quòd granaria & arcæ omnium denuò excuterentur, & quidam qui frumentum compreſſiſſe fuerat compertus, in cuſtodiam eſſet abſtractus: quòd piſtoribus ſumptuariâ lege interdictum, panem vendere, niſi militiæ Præfectis; Præfectis, niſi ſelibram panis militi in diem erogare; quòd omnibus bis coctum panem facere (quia integer diutiùs ſeruari abdíque poſſet) prohibitum eſſet: has ob res, effractis piſtorum domibus, ſeditio Gallos Angloſque inter coorta, Tribunos haud parum ſollicitos habuit; ſed mox auctoribus tribus in vincula abductis, priſtináque emendi panis licentiâ conceſsâ, compreſſa priùs ſeditio, quàm vagata fuit. Prætor Præfectíque ceteros hortatu in officio continuêre; vitia præſidij omnia non aliter ac corporis vulnera obtegentes. Poſt exiguum tamen temporis, cùm granaria horreáque omnia excutere denuò inopia coëgiſſet, ciuitate in claſſes triginta duas tributâ (ne vel tuguriolum minimum præteriretur) non ampliùs vicenis quinis menſuris ſiliginis repertum fuit.

Annona Bredana grauitas.

Annona parcimonia militem torquere plus nimia incipit.

Seditio cœpta, ſopita.

Prætoris Præfectorūq; diligentia.

Exiguum frumenti Bredæ repertum.

Henricus Naſſauius, viſâ Anglorum clade; perculſus, ancepſque quid ageret; dum ſuos in caſtra receptos continet,

Henrici Naſſauij fluctuatio.

multóſque per fugam amittit, cum ſuis conſilia capit, an iterùm impreſſionem in nos faceret, an alio, an eodem aditu, an potiùs abſtineret. Spinola vicinis copiis omnibus hoſtem diu noctúque expectans, id ſimul agebat maximè, vt quid tandem Naſſauius ſtatuiſſet, indicio aſſequeretur. Tabellio ille noſter dexterrimus, viſus rei huic opportunus, niſi quòd Henrico Naſſauio non item vt Mauritio eſſet notus. Igitur arte in notitiam ductus. Cùm in caſtris noſtris clàm retineretur, eius vxor ad Henricum Naſſauium in caſtra profecta, de morbo, quem maritus ſuus ferendis per hibernas aquas Mauritij ad Bredam literis, contraxiſſet, multa cum eo queſta, reliquum promiſſi præmij, ſed inſoluti, exegit. Ille ſpe fidi tabellionis nanciſcendi lætus, liberaliùs etiam ſoluturum recepit, ſi modò ſuas vnas, vt plures fratris, in vrbem maritus ferre velit. Vxor mariti morbum cauſari, & periculum. Tandem flecti vxor haud inuita, & inuitè tamen operam ad perſuadendum polliceri. Abit vxor: redit maritus ſemiclaudus, quaſi pedibus hiberno gelu debilitatis. Paciſcitur cum homine, vt putabat, fido, Henricus Naſſauius, ſuaſque Iuſtino in vrbem perferendas tradit. Tabellio rem longè, vt aiebat, difficillimam tentare pollicetur, acceptíſque cum ſtipendio literis diſcedit. Acceptas ſtatim Spinolæ in caſtra adfert, perpetuoque ſtipendio donatus abit.

Spinolæ indeſeſſa vigilantia.

Vxor ruſticani tabellionis fraudem orditur, & Henricum Naſſauium circumuenit.

Monebat iis literis Iuſtinum Henricus acceptæ nuper « cladis, dum tentaret Heydenſia caſtra. Ex eo die, firmiore « etiam vndequaque vallo nos videri cinctos, neque perrumpi « poſſe. Meminiſſe quàm in paucos dies obſeſſis iam ſuppeteret « annona. Quare ne temporibus excluſus dedecoris ali- « quid cum ſociis accipere, prolatando, tandem cogatur, tem- « peſtiuè prouideret, neque nimiâ ſuâ pertinaciâ, omnium for- « tunas perturbari vellet. Indicium autem faceret hiſce literis « acceptis, exploſo ſub medium noctis triplici tormento, igni- « búſque poſt horæ interuallum, ſignificatione de turri factâ, « quot dierum cibaria etiamnum ſupereſſent obſeſſis. Securus «

Argumentum litterarum Henrici Naſſauij ad Iuſtinum.

intereà,

„ intereà, ſi qua ſe obtulerit ferendæ opis occaſio, eam promptiſſimè abs ſe atque à toto exercitu arreptum iri. Priùs in vrbem aduenerat aliud earumdem literarum exemplum, quàm aut Spinola ſuum accepiſſet, aut notis quibus literæ ſcriptæ eſſent,explicatis,eas intellexiſſet.Eques quidam Comitis Styrum, viarum omnium peritiſſimus, claro die per caſtra noſtra in vrbem euaſerat,quem aduentantem Bredani nouem diſploſionibus tormentorum læti accepêre. Id igitur nocturnum indicium, præmiſſo trium tormentorum ſono,priùs factum erat, quàm quid eo ſignificaretur, nos certum ſcire poſſemus, etiamſi ſuſpicaremur. Vndecies ignem ediderant,dierum totidem annonam ſupereſſe indicantes.

Henrici Naſſauij literæ per caſtra noſtra à Ioanne Hannen claro die Bredæ inferuntur.

Bredani ex ſummâ turri ignibus ſignificationem faciunt, quot dies ſe ſuſtinere poſſint.

Per eos dies ex Hiſpaniâ redux in caſtra videndi ſtudio venit Sereniſſimus VVolfgangus VVilhelmus,Bauariæ,Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux. Occurrit aduentanti Spinola procul caſtris, proprióque diſcedens tabernaculo, Heroëm tantum,quantâ potuit maximâ voluntatis ſignificatione, accepit. Gratulatum ei machinarum omnium feſto ſono, ceteroque militaris lætitiæ plauſu. Aliis deinde diebus opera omnia circumductus,obſidij magnitudinem firmitatemque eſt admiratus. Narrabat, ſibi dixiſſe Galliæ Regem (cùm per eos redux haberet iter) credere ſe non poſſe, Bredam à Spinolâ eâ obſidione occupatum iri. Multa tamen id temporis felicem nobis obſidij exitum pollicebantur. Quotidiana Gallorum à Mansfeldico fuga,hoſtis in ſubueniendo mora, annonæ intra vrbem penuria; obſeſſorum cum morbis conflictatio,medicamentorum caritas tanta, vt tabaci illati, quantum alibi conſtiterat ſcutis non amplius quatuor, venierit in vrbe florenis mille ducentis; quo remedio ſcilicet aduerſus ſcurbuci morbum vtebantur. Octidui præterea interuallo hoſtilibus caſtris abacti equi ſupra ſexcentos,vt malè cuſtoditi paſcebantur. Hanc prædam talione redhibere cùm ſperaſſet Pro-præfectus equitum Marquettæ Dominus, ſexaginta octo cohortium equeſtrium numero com-

In caſtra Spinola venit Sereniſſimus VVolfgangus VVilhelmus, Bauariæ, Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux.

Opinio Galliæ Regis de obſidione Bredanâ.

Ingens tabaci pretium.

meatum

meatum noſtrum improuiſò aggredi parat. Sex igitur cohortibus Randvvickio Duce præmiſſis, ceteris in inſidias abditis, vectores (qui incomitati aliud contra Bergij imperia iter inierant) inuadere, equos abigere, carros ſarcináſque diripere, annonam effundere. Henricus Bergius, periculorum prouidus, etſi huius profectionis ignarus, iamdudum cohortès equeſtres aliquot excubare iuſſerat ad omnes viarum aditus, ne quà hoſtes improuiſò introrumpere poſſent. Quod vt certiùs efficeret, inprimis grauiſſimè ſanxerat, ne quiſquã Ductorum, quando excubandum eſſet, à cohorte abeſſet. Præterea, vti quàm longiſſimè ab caſtris, cohors ſtationem collocaret. Deinde, vti procubitores aliquot bono ab ſtatione interuallo cohortem præirent. Denique, vt ſtationarius eques aliquis ante procubitores vigilaret ad captandum hoſtis aduentum: quo audito, ille ſignum ederet, reciperetque ſeſe ad procubitores. Hi, viſâ maiore manu, retrocederent ad cohortis reliquæ ſtationem. Cohors arma expediret, pugnarétque, niſi impar numero foret; tum ipſa demum ad caſtra rediret. Hoc modo nimirum & retardari hoſtis aduentus, & cuſtodiæ, etſi procul poſitæ, ſine periculo ſeſe recipere, & caſtra tota armari in tempore poſſe videbantur. Fortè igitur eius diei cuſtodiæ obuenerant Hermanno Comiti Bergio, Henrici Bergij filio, iuueni animi magni, patriæque virtutis imitatori. Is audito (vt propè aderat) tumultu, collectáque non magnâ ſuorum manu, interritus inuolat in plenum ſpoliantium agmen, ſemel, iterùm per medios vectus, ſternit nonnullos, perturbat terretque ceteros. Hos in fugam agit. Hi alios de totius equitatus noſtri aduentu monent. Ita præoccupatus eorum animus, timore & fugâ primorum, nihil de reſiſtendo cogitabat. Equos dimittunt, ſarcinas proijciunt, relictâ prædâ diſcedunt. Ne vnum ergo commeatum hoſtes tantis aduocatis copiis, tam longo obſidionis tempore, tam iniquis longíſque itineribus, vmquam intercipere valuêre. Henricus Naſſauius occaſionum haud ſegnis, ne ſtudij

Tentatur ab hoſte commeatus noſter.

Circumſpecta certaq; ſtationum collocandarum ratio à Bergio præſcripta.

Hermanni Bergij Comitis virtus.

Hoſtilis equitatus conſternatio ex paucorum fugâ.

Ne vnum quidem commeatus ab hoſte interceptus.

Henricus Naſſauius incendia molitur.

ſtudij quidquam (vti dixerat) prætermitteret ad ſoluendam obſidionem, lixas ruſticanoſque vernas aliquot, nummis pollicitationibúſque corruptos, ad ignem caſtris noſtris, armamentarioque, ſi poſſent, inferendum ſubmiſit. Spinola, incendiariis aliquot deprehenſis, ne quid detrimenti ſua caſtra acciperent, prouidit.

Incendiarij capti.

Henricus Naſſauius, rebus omnibus fruſtrà tentatis, caſtriſque Dungenſi in pago ſuccenſis, VI. Kalendas Iunias in Langeſtratam noctu retroceſsit. Receptum tot nominibus obſcurum, noctis ipſius tempeſtas, ventorum turbine, denſiſſimoque imbre inſigniuit. Miles vix è veſtigio progredi, tormenta in luto hærere, ordines turbari.

Henricus Naſſauius deſperatá obſidionis ſolutione diſcedit.

Spinola, diſceſſu accepto, Iuſtinum Naſſauium Henrici Bergij literis (quòd is & Naſſauiis ſanguine iunctus eſſet, & patrios gentis mores linguámque calleret) monendum duxit, quid de vrbis ſuppetiis iam retrogreſſis ſperare deberet.
» Scribit igitur Iuſtino Bergius, promittítque Spinolæ verbis;
» effecturum ſe vt honeſtis conditionibus in deditionem ac-
» cipiantur, ſi de compoſitione agere velint; quare ad certum
» tempus locumque, ſecum collocuturus, ex vrbe prodiret.

Henricus Bergius nomine Spinola deditionem petit.

Iuſtinus (ne feſtinando quidquam peccaret in famam)
» corniculario remiſſo reſpondet: De auxiliorum ſuppetiis
» quid eſſet, à triduo ſe Henrici Naſſauij literis eſſe edoctum.
» Si quid amplius ipſe ſciret, id literis indicare ne grauaretur; ſe
» febri affectum prodire non poſſe. Spinola poſtridie literas ipſas Henrici Naſſauij autographas, notis (vt erant) perplexas, alterúmque earum exemplum literis perſcriptum, Iuſtino mittendum, Henrico Bergio dedit, ne deditionem proferret. Iuſtinus cognito, quòd res omnes ſuæ ſuorúmque
„ paterent; Henrico Bergio, pro eius in ſe voluntate, gratias
„ egit, promiſitque cum Spinolâ ſe compoſiturum, ſi is mo-
„ dò honeſtis conditionibus, quibus tot fortes ſodales ſui ci-
„ uéſque, digni haud dubiè videbantur (quodque ipſe verbis
„ eius ſcripſerat) paciſci decreuiſſet. Henricus Bergius impe-

Iuſtini Naſſauij reſponſum.

Spinola ipſas quas interceperat literas Iuſtino Naſſauio mittendas, Henrico Bergio dat.

Iuſtinus deditionem pollicetur.

 tratis

Spinola Bergium promiſſo liberat, & honeſtas deditionis conditiones offert.

Spinola Bergio rerum omnium agendarum licentiam permittit.

tratis Spinolæ literis, quibus Iuſtino, militibus, ciuibúſque “
Bredanis honeſtas deditionis conditiones pollicebatur, ſi “
modò omni præcisâ morâ tractationem ordirentur, neque
diem poſtularent longiorem; eas ſtatim Iuſtino miſit: affir- “
mans (vt iiſdem literis ſcribebatur) arbitrio ſuo rerum om- “
nium agendarum licentiam eſſe permiſſam; quare poſtridie “
obuios ex vrbe mitteret, itineris medio, ſuas noſtráſque mu- “
nitiones inter, qui, quas ipſe peteret conditiones, ſcripto of- “
ferrent; ſe contrà eodem loci ex caſtris eſſe conuenturum. “

Miles à vallo perficiendo dimiſſus.

Ad id vſque temporis interioris valli noſtri circulus perpetuo nautarum militúmque ſtudio perficiebatur, nec multum operis addendum reſtabat, nondum plenè perfecto; cùm operæ Comitem Bergium fortè conſpicatæ, militari facetiâ eum appellant; ecquid vallo perficiundo opus ſit, ſi iam de compoſitione tractetur. Ille deſinere eos vix iuſſerat, cùm ligones abijciunt, exilientes lætitiis; ad otium haud paulò quàm ad laborem paratiores. Iuſtinus has vtraſque Spinolæ & Bergij acceptas, Tribunis in belli concilium vocatis, proponit. Reſpondendum decernitur: Placuiſſe, quæ Spinola, quæ Bergius pollicentur. Quo Senatuſconſulto concepto, miſſis literis rogatur Henricus Bergius, poſtridie poſt “

Literis Spinolæ & Bergij lectis, decernitur cõponendi locus & tempus.

ſeptimam è caſtris prodire, miſſóque corniculario, de aduen- “
tus ſui loco monere; adfore ex vrbe, qui conditiones publico “
nomine petituri ſint. “

Henricus Bergius è caſtris prodit in colloquium cum obſeſſis.

Poſtridie, qui vltimus Maij dies erat, Henricus Bergius multâ Nobilitate ſtipatus, ad horam dictam è caſtris prodit, miſſóque buccinatore, Iuſtinum de aduentu ſuo docet. Egredientibus ex vrbe, quibuſcum tractandum erat, Nobilitatem eminùs reſiſtere Comes Bergius iubet, ſolóque Regis Marchioníſque Spinolæ Secretario Routartio comitatus procedit. Medio itineris remanentem Legati acceſſere, Protribunus De la Caze, militari cuſtodiæ Principis Præfectus de Dyden, Centurio Zouche, Prætor Aertſenius, Conſul, paucíque Senatores. Acceſſit denique Tribunus

Obſeſſorum Legati ex vrbe obuiàm Bergio prodeunt.

Haute-

Hauteriuius. Hi literis fiduciæ datis, pactionis conditiones ſcripto conceptas obtulêre. De iis vltrò citroque actum, nec niſi capita duo reiectanea fuere, de tertio dubitatum. Conuentu ſoluto, in tertiam pomeridianam colloquium reiectum. De prandio noſtri intra extimam munitionem ſub tabernaculum eâ causâ expanſum (ſpectantibus confertim omnibus de muro) admiſſi. Hîc pertractari compoſitio cœpta, negatúmque quod diſplicuerat manè: de Religionis nimirum libertate hęreticis ciuibus concedendâ, eorumque cadaueribus in cœmeterio ſepeliendis. Diſputatum deinde de tormentis maioribus quatuor, mortariíſque æneis duobus, vnà cum præſidio educendis. Id parum obſeſſis, nimium Henrico Bergio viſum.

Offerunt obſeſſi pactionis conditiones, quam petût.

Reditur in ſecundum colloquium.

Spinola & Bergius ad petitas conditiones accedunt, duabus tantùm negatis.

Igitur Routartius ad Spinolam allegatus eſt, rogatum quid cenſeret. Reſpondit Spinola, nec tantillum ſe negare velle. Obſeſſi reſponſo læti, gratias egêre. Tum rebus eò adductis, merenda illata eſt. Mox Iuſtinus Naſſauius vrbi Præfectus, ceteríque Tribuni, præcipuáque quæ inerat Nobilitas, aduenêre. Noſtri etiam, qui magno numero haud procul aberant, congreſſi, inuicem lætas miſcuêre gratulationes.

Marchionis Spinola in deditos liberalitas.

Obſeſſorum noſtrorumq́ue mutua gratulationes.

Kalendis Iuniis miſſus ad Spinolam Præfectus militari cuſtodiæ Principis de Dyden, cum gemino pactionis exemplo, vt prior vtrique ſignum ſuum Spinola inſcriberet, referrétque mox ipſe alterum, à Iuſtino ſignandum, remittendúmque, altero retento. Tum currus MCC. nauéſque LX. petita ad ægros ſanóſque, cum vaſis, vniuerſaque ſupellectili exportandos. Currus conceſſi plures petitis, nauéſque quotquot Bredano in flumine erant. Obſides deinde vtrimque dati. A Bredanis, Protribunus Dela Caze, & peditum Anglorum Centurio Ogle. A Spinolâ, Optio Franciſcus Loſanus, & Germanicæ cohortis Pręfectus, Carolus Philippus le Comte. Hæc autem capita fuêre pactionis ſcripto editæ, quâ Regi Breda dedita eſt:

Exemplum conditionum ſignandum Spinolæ allatum.

Currus naueſq́ue conceſſa ad ægros & ſupellectilem euehendam.

Obſides dati.

I.

Capita pactionis petita à Gubernatore præſidioq; Bredano.

BREDAE Gubernator, Tribuni, Præfecti, Magiſtratúſque reliqui militares, milites, ſeu equo ſeu pedibus mereant, vrbe egredi permittuntor. Conſueto militiæ ritu armatis, inque ordines tributis, diſcedendi poteſtas eſto. Pedites explicatis vexillis, pulſatis conſueto ſono tympanis, pleno armorum apparatu, pilis in os inſertis, incendiariis funibus vtrimque ardentibus, baltheis à puluere, fomite incendiario, glandiúmque numero inſtructis: equites clangente tubarum ære, ſignis euolutis, armati, vehentéſque (quo more in hoſtem tendere ſolent) abeunro. Nemo ſtipendiariorum (cuiuſcumq; fuerit gentis) vllâ omnino de causâ (ne quidem ſtipendij olim Hiſpano Regi aut Archiducibus aut Infanti Iſabellæ facti) retinetor. Breuiſſimo commodiſſimóque itinere Gertrudibergam in Hollandiam, abſq; omni interpellatione, maleficio, iniuriáque, incolumi vitâ, corpore, armis, equis, vaſis, ſarciníſque (eâ fidei pactione, quâ conueniet) omnes proficiſcuntor. Ampliùs, educendi vxores, liberos, familiam, ſupellectilem, vaſa, equos, carros, arma militum ſeu mortuorum, ſeu ægrorum, ſeu fugitiuorum, nullâ inſpectionis (per quemcumque prætextum admittendæ) obligatione, facultas eſto.

II.

Verbi-præcones, recognitores, publicani, eorúmque ſcribæ, Architecti, honorarij rei machinariæ adminiſtri, Iudex Senatus militaris, artifices incendiorum, Præfectus cuniculariorum, iaculatores tormentarij, legionum cohortiúmque chirurgi, opifices machinis addicti, nautæ, tabelliones, operum curatores, latrunculatores, foſſores cunicularij, fabri lignarij ac ferrarij, annonæ ſtructores, aliíque munitionum machinarúmque opifices omnes, eorum vxores, liberi, ſerui, equi, arma, ſuperiore capite continentor, eiuſque gratiâ fruuntor.

Naues

III.

Naues quæcumque Bredæ in præſentiâ reperientur, tam à Tribunis militaribus quàm aliis appulſæ,cum omnibus armamentis in Hollandiam dimittuntor. Et quidem à nautis gubernantor,onerantorque tam eorum familiis quàm re familiari,armis,ſupellectile; impedimentis quoque Tribunorum, Præfectorum, aliorumque Magiſtratuum militarium. Ægris prætereà, eorumque curatoribus, reliquiſque quibus per eam opportunitatem in Hollandiam nauigandi fuerit libido,complentor. Eâ re fluminis intercluſi viæ patefiunto; in dies deinde duodenos, à primo ſignatæ pactionis, priùs quàm præſidium excedat, patefactæ ſeruantor; vt tutò dictæ naues cum oneribus, ceteriſque quæ inerunt rebus, iter habeant,dum ad reliquas bellicas applicuerint in Blaec, vnde ſeſe, quò viſum fuerit, recipiant, vtpote quæ iure mobilium rerum accenſę dominis,quorum erunt,cedere debeant. Conceſſo duodecim dierum interuallo,naues ab omni iniuriâ,laceſſitione,noxâque immunes ſunto; neque à curſu ſuo aut illæ aut earum vectores auertuntor aut interpellantor. Excutere eas quocumque demum prætextu, nefas eſto. Si autem,vel quia flumen non fuiſſet patefactum, vel quia nauigari nequiiſſet,earum iter fuerit retardatum,nihil eius moræ de conceſſo duodenûm dierum ſpatio præſecator; ſed id omne vacuum,liberúmque eis cedito; vt nautæ, aliíque ſeu flumine ſeu propter flumen, (quibus id commodius foret) iter tutò capeſſant. Si verò ex his, quædam, eorum qui Bredæ remanere vellent,eſſent naues,eæ nihilominùs ad exportandos vectores impedimentáque præſidij, quàm mox ad dominos reuerſuræ,commodantor.

IV.

Carrorum æquus numerus (quem Bredæ Gubernator poſtulabit) ad euehendas Gertrudibergam ſuas, Tribunorum,Centurionum,Magiſtratuum militarium,reliquorumque præſidiariorum ſarcinas ac vaſa (quique inde in Gine-

kenſia caſtra,fidei publicæ interpoſitione,reducetur) à Marchione Spinolâ ſubminiſtrator.

V.

Gubernatori fas eſto exportare vnà cum præſidio machinas quaternas,& mortaria duo,quorum ei eligendorum optio data fuerit, adiuncto eorum apparatu, pilarúmque ac pulueris numero tanto, quanto ad iaculandum ſexies opus cuique erit. Eas autem machinas cum omni curruli vectorióque inſtrumento educet aut terrâ aut flumine, arbitratu commodóque ſuo. Has ob res Marchio Spinola equos currules alióſque vnà cum curribus ductoribúſque (ſi fuerit à Gubernatore rogatus) ad trahendas machinas, mortaria currúſque machinario inſtrumento addictos,commodato.

VI.

Auriaco Principi fas eſto, res mobiles omnes, quas in arce aut vrbe habuerit,eum in locum regionémve, quò aut ipſe aut alius (cui earum curandarum cautio erit) voluerint, exportare. Aut eæ in Bredanâ arce tantiſper aſſeruantor, dum de iis Auriacus Princeps conſtituerit, interuallo minimùm ſemeſtri. Tum verò nauibus nautíſque qui ex Hollandiâ ad eas euehendas venerint, liber commeatus, nullo oblato impedimento,præſtator.

VII.

Si fortè nonnulli eorum, qui duobus prioribus capitibus continentur, vrbe egredi, vnà cum præſidio, ob inualetudinem nequirent, iis, donec vires valetudinémque inſtaurarint,remanendi cum vxoribus,familiâ,ſeruitiíſque ſine noxâ in vrbe facultas eſto. Tum primo quoque tempore, tabulæ pacati certíque commeatus, quibus tuti quò libuerit proficiſcantur,iis dantor.

VIII.

Nullus militaris Magiſtratus,aut miles, aut cohorti Præfectus,ſiue is vnà cum præſidio, ſiue poſt reparatas à morbo vires diſcedere pararit (perinde ac nullus ſuperiorum pactio-

num

num capitibus comprehenſus) retineri valeto, ſed dictorum capitum gratiâ quiſque liber abito. Creditores autem ſolis debitorum nominibus, aut æquis ſolutionum ſtipulationibus contenti acquieſcunto.

IX.

Gubernator, Præfecti, Magiſtratus militares, milites iam dictis capitibus contenti, aut alij quicumque ſtipendiis ſeruitiíſque fœderatorum Ordinum aſtricti, qui Bredæ habuerint domicilia, fundos, hereditates aut res mobiles (comprehēſis etiam Præfectis, adminiſtris, equitibus cohortium Comitis Culenburgici, Comitis Styrum, & Domini à S. Martino; vti & viduis & liberis quoque earumdem aliarúmque cohortium quæ ab hinc biennio vrbi fuerint præſidio diſpoſitæ) annuum & ſemeſtre ſpatium habento, numeratum à menſe poſt ſignata pacta, quo res ſuas pro placito exportent, vendant, oppignerent, alienent, permutent, tractent iure moréque conſueto. Præterea eo toto temporis interuallo fruuntor penſionum vectigalibus, elocationum mercedibus, hereditatum ſuarum fructibus reliquis, partis aut pariundis: ad ſummam, rebus omnibus intra vrbem ad eos attinētibus.

X.

Milites ſeu præſidiarij ſeu caſtrenſes (qui etiamnum in vrbe aut in caſtris capti detinentur) quamprimùm à conditionibus ſignatis, nullâ lytri mercede, ſolâ expenſorum æſtimatione ex conuentis factâ, remittuntor.

XI.

In præſidiarios nulla de ſpoliis actio eſto repetundarum, ſed præda omnis eorum inſtrumento familiari accenſetor.

XII.

Poſt compoſitionis capita ſignata, Gubernatori Bredano certum hominem, qui fide publicâ commeet, ad Auriacum Principem allegare fas eſto.

XIII.

Conditionibus latis, induciæ ſunto, vtrimque tamen ſuis

ſuis quiſque munitionibus, vti antè, ſeſe contineto, neque diu noctúve appropinquandi ius eſto.

XIV.

Priùs obſides bini dantor quàm præſidium excedat. Ij cateruas comitantor vſque Gertrudibergam, ibidémque duodenûm dierum ſpatio, quo flumen patefactum iri, pactáque explenda conuênit, remanento. Eo ſpatio lapſo, ſi nihil fuerit pactorum violatum, reuertuntor.

XV.

Pactione factâ obſides vtrimque numero conditionéque pares traduntor, noſtríque nobis, vrbe deditâ, reſtituuntor.

XVI.

Amplius etiam conceſſum, vt obſides è præſidio Bredano dati, quàm citò præſidium fuerit deductum, remittantur, ad iter vnà cum præſidio faciundum.

XVII.

Gubernator præſidiúmque Bredenſe ſpondent, Bredâ ſe egreſſuros die Iouis proximo, quinto vertentis Iunij, benè manè.

Scriptum in imâ cerâ.

Nos Iuſtinus Naſſauius promittimus effectum daturos, vt ſeruentur ea quæ ſuperioribus pactionis capitibus continentur, hactenus, quatenus ad nos ſpectant. Quâ fide, de Tribunorum militaríſque Senatus ſententiâ, eam hodie ſignauimus, poſtridie Kalendas Iunias, M. DC. XXV.

Iuſtinus Naſſauius.

I.

Capita compoſitionis petita à Senatu populoq; Bredano.

VENIA & amneſtia omnium quæ admiſſa fuerint ab ciuibus & inquilinis Bredenſibus, cuiuſcumque ſint conditionis (ſeu ante ſeu poſt vrbis receptionem anno M. D. XC. ea admiſſa ſint) promittitor, præſtatórque. In nullum quæritor, nullíve malum conciſcitor, ne prætextu quidem læſæ Maieſtatis, alteriúſve cuiuſcumque noxæ.

Ciuibus

II.

Ciuibus & inquilinis omnibus, tam abſentibus quàm præſentibus, cuiuſcumque conditionis, ſiue ij obnoxij ſint ſeruituti ſacramentóve Ordinum, vel Auriaci Principis, vel ciuitatis, ſiue ſint immunes; vrbem biennio proximo inhabitandi, vitâ incolumi, nullâ in eorum Religionem inſtitutâ quæſtione, nullâ in alia ſacra iurandi lege (dum ipſi vitam modeſtè procul omni offensâ degant) poteſtas eſto. Vt eo biennij ſpatio deliberent, placeátne domicilium figere, an migrare. Quòd ſi migrare decreuerint, arbitratu ſuo abire permittuntor. Bonorum quoque ſuorum liberè potiuntor, vt ea aut efferant, vendant, alienent, obærent, oppignerent pro voluntate; aut recipienda adminiſtrandáque redemptoribus locent. Eorum verò fortunæ, qui intra extráve vrbem teſtati aut inteſtati diem obierint; vel heredibus inſtitutis, vel proximis ſanguine obueniunto.

III.

Cuilibet ciuium inquilinorúmque (ſeu iuramento ſeruitutíque fuerit obnoxius, ſeu liber) cui poſt hęc pacta conuenta placuerit aut migrandi domicilij aut alterius rei causâ vrbe excedere, id ei facere quocumque tempore, pro libitu, quà terrâ quà aquâ, cum vxore, liberis, familiâ, ſupellectile, mercibus, aliiſque rebus mobilibus, liceto, nullo quamcumque in ſpeciem oblato impedimento, nullà aliâ atque harumce pactionum auctoritate. Iis verò qui voluerint aut domicilium figere, aut recipere ſeſe in Regna, regiones, Prouincias, loca, vel neutrarum partium, vel tributis obnoxia, perpetuò abſque omni moleſtiâ commeandi, mercatus negotiorúmve causâ, per vrbes, locaque Hiſpano Regi ſubdita, deque rebus ſuis mobilibus aliiſque ſtatuendi arbitratu bonóque ſuo ius faſque eſto. Catholicis autem ad reuiſendas occupandaſque ſuas intra vrbem domos, nullo alio atque præſentium conditionum præſidio opus ſit.

I V.

Qui rerum curandarum cauſâ in fœderatas Prouincias proficiſci voluerint, iis quater quotannis eò contendendi, (præmonito Gubernatore, à quo commeandi auctoritatem neceſſariò accipient) copia fiat; quam is, niſi iuſtâ causâ, recuſare non valeto. Ij deinde redeunto intra ſpatium biennij conceſſi ab hiſce pactionibus ratis; vt aut pergant vrbem deinceps incolere, aut domicilium locis immunibus vectigalibúſve ponere. His autem in locis non aliter atque alij iam dicti, & dictâ commeandi facultate, & reliquo quocumque harumce pactionum fructu gaudento.

V.

Verbi-præconibus liberè diſcedendi cum vxoribus, liberis, familiâ, fortunis rebúſque mobilibus, abſque omni maleficio damnóve, cautio eſto. Has ob res carri iis aut naues, ſpatiumque iuſtum rebus ſuis procurandis præſtantor.

V I.

Qui poſt vrbem interceptam, aut Seniorum, aut Diaconorum miniſteria adminiſtrarint, nec non ij qui munus aliquod Eccleſiaſticum geſſerint, hac iuxtà compoſitione comprehenduntor.

V I I.

Adminiſtri quoque, actóres, ſubſtituti, Quæſtores, alijque cùm ciues tum inquilini, qui aut ærarium, aut rationes, aut ſtipendiorum numerationem, aut aliud munus quodpiam tractarint, hiſce conditionibus continentor. Libera autem cum rebus ſuis omnibus, cum ſupellectili & chartaceis inſtrumentis, excedendi copia; iuſque vtendi prçtereà conuentionis huius præſidio, perinde ac ceteris, eſto.

V I I I.

Eâdem immunitate, quotquot in vrbe ſunt nautæ, qui ſuas hîc naues habẽt, quas & deducere ſecum poterunt, fruuntor.

I X.

Si vrbi à nauibus curribúſque, ad commodandum ciuibus & in-

& inquilinis (qui vnà cum rebus ſuis ſupellectilíque diſcedere vellent) haud ſatis eſſet prouiſum; eis intra conceſſi biennij ſpatium, alias eâ cauſâ naues currúſque ex Hollandiâ aut aliunde accerſere, (qui deinde reuerti liberè harumce tabularum licentiâ poſſint) fas eſto.

X.

Ciuibus huiuſque vrbis inquilinis, nullæ indictiones onerave ampliùs iis, quæ per vniuerſam Brabantiam minoribus maioribúſque vrbibus ex æquo impoſita ſunt, iniunguntor.

XI.

Præſidium cùm equeſtre tum pedeſtre, optimâ quâ fieri poterit ratione, quantoque minimo ciuium damno, per vrbem tribuitor.

XII.

Hac item conuentione continentor, quicumque abfuerint aut ſuâ aut vrbis cauſâ; vti liberè in vrbem redire, pactiſque conuentis gaudere poſſint. Agreſtes quoque qui in vrbem perfugêre, rus ſeſe recipere tutò poſſunto.

XIII.

Qui aliorum ſacrorum cultor, intra pacti biennij tempus, diem in hac vrbe clauſerit, honorato loco terræ mandator in horto aliquo vrbano; aut pro illius conſanguineorúmque arbitrio cadauer extra vrbem effertor.

XIV.

Senatuſconſulta, decretáque omnia capitalis ſubſellij, quibus interceſſum hucuſque non fuit, rata ſunto, & effecta dantor.

XV.

Quicumque antehac vrbi pecuniam mutuam dederint, & mutuum repetere, & verſuram redhibere poſſunto. Quotannis verò à Senatu, quibus reditus pendendi ſunt, ſui fructus, eorúmque reliqua penſitabuntur.

Hæc omnia quæcumque hoc fœdere ſancta atque perſcripta fuêre; aſſenſa, rata, atque conuenta ab Marchione

 Spinolâ,

Spinolâ, vrbíſque Legatis, ſignata ſunt; promittente eodem Marchione, ſe operam daturum vti ſanciatur publicis quoq; Sereniſſ. Hiſpaniarum Infantis tabulis, maiore eius ſigillo ſignatis, intra dies quindecim. Actum 11. Iunij, M. DC. XXV.

Quorumdã obtrectatio aduerſus clementiam Spinolæ.

Multi, quibus pronum erat ad aſperiora ingenium, auditis tam bonis lenibúſque conditionibus, mirari Spinolæ aduerſus hoſtem clementiam; nonnulli remiſſionem etiam criminari. Aiebant, oportuiſſe grauiùs decernere, & aut ſub haſtam obſeſſos mitti, aut non niſi armis traditis eos accipi in deditionem debuiſſe, qui præfractâ ſuâ pertinaciâ eò ſe periculi adduxiſſent, vt fame etiam enecti fuiſſent, ſi vel biduo ampliùs fuiſſent incluſi. Et cur vltrò honeſtarum iis conditionum optio offerretur, quibus vel conceſſa vita, beneficij nimij loco eſſe deberet? Saltem expectandum tantiſper à Spinolâ fuiſſe, dum id eis eueniſſet, quod plerumque hominibus nimiâ pertinaciâ accidere ſolet; vti eò recurrant, atque id cupidiſſimè petant, quod priùs contempſerunt. Oraſſent nimirum priùs ipſi deditionem, quàm vltrò eis fuiſſet oblata.

Ciuium remanentium querela.

Deinde, cur egredi priùs deterior pars ciuium, incolumi ſupellectili impedimentíſque ſinatur, quàm ea pecunia ab Senatu Catholicis remanentibus eſſet ſoluta, quæ ad exſtruenda opera, numerandáque ſtipendia, publico communíſque fuerat ſacramento extorta? Ita nimirum ſapienter queri videbantur, qui priuatis rationibus aſſuefacti, res etiam Imperij maximas eodem pede metiri conſueuêre; neſcientes Principum diuerſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum, ad famam dirigenda. At Spinola plus ſapere eos intelligens qui leniùs ſequiunt, clementiæque famam ſeueritatis nomine eſſe opportuniorem, cùm quantum publici intereſſet, tam diu diſtricta ad Bredam Regis arma, quàm citiſſimè expedire (ob Gallicos, Italicos, Germanicos, Danicoſque motus) non ignoraret; maiore in lucro minimum etiam temporis compendium ponebat, quàm Bredæ totius non magna ſpolia, aut tantillum hoſtium (qui fortiter ſeſe defenderant)

Alia priuatorum, alia Principum iudicia. Clementiæ nomen huic tempori opportunius.

Plus lucri è compendio periculoſi temporis quàm ſpoliis hoſtium aut dedecore.

rant) pudorem; veteris illius memor, *Eſſe vbi damnum facere, quàm lucrum, præſtet.* Et verò plus etiam Regis ſui (quem hoc loco gerebat) Maieſtati clementiæque, quàm gloriæ ſuæ aut vindictæ conſulendum exiſtimabat. Sordidum, de tanto relicti apparatus numero, nec tantillum abeuntibus, vel ad diuturnæ patientiæ ſuæ laudem, teſtimoniúmque virtutis, concedi. Supererant quippe in vrbe tormenta maiora XLIII. fiſtulæ (quas muſquetas vocant) CCCCL. de quibus CL. efferri quoque, fractarum loco, permiſſæ. Minores fiſtulæ (ſeu arcabuſij) CCC. pulueris pyrei pondo millia CXXXV. funium ad incendendum puluerem, libræ millies XXXIV. pilarum maiorum millia II. mediocrium numerus ingens: plumbearum glandium libræ millies XL. matriculæ ad faciendas è plumbo glandes, XV. ſphæræ minores è ferro excauato, ad incendia præparatæ, bis mille & centum; maiores (quibus bombarum nomen dedêre) CCCXLIV. circuli incendio inferendo facti CL. pilæ ad incendenda opera XL. ſalis vaſa C. picis, nitri, ſulfuris, bituminis, vaſa XXX. clauorum grandium vaſa VI. pinnæ ferreæ oblongæ vndecies mille: ſtipitum, pinnis geminis armatorum, numerus immenſus: ligonum millia IV. vnci ſeu roſtra ad aperiendum humum, M.DC. vehicula, quæ manu truduntur ad moliendam terram, M. ſcaphæ V. rudentum volumina VI. harpagones XL. equina iuga CXXX. funium currulium paria XC. tabulæ abiegnæ propè innumeræ: pons linteus vnus, gerræ ſeu crates, poſt quas tormenta collocantur, plurimę, nec pauciores ad expediendum ſubitarium pontem. Horum omnium ſyllabus ſcriptus datus Thomæ VVingardio, tormentariæ rei Pro-tribuno.

Summo Duci maieſtatis ratio habenda præ priuatâ gloriâ.

Sordes auaritiæ Imperatori vitanda.

Apparatus belli in deditâ vrbe reliquus.

Iam ciuium remanentium æs alienum credebat Spinola tam cordi Ordinibus ipſis fœderatis eſſe debere, quàm ſuam ipſorum fidem atque auctoritatem, quæ penitus eſſet in Republicâ collapſura, ſi vel ſemel vrbis cuiuſpiam obſeſſæ ciues fefelliſſent; quare nihil pro hac curâ ſibi laborandum.

Sapientiſſimum Spinolæ iudicium de æris alieni ſolutione non curandâ.

 Præ-

Spinola prohibet conuitium obſeſſis fieri.

Præſidio hoſtili educendo dies v. Iunij dictus erat. Vetuerat Spinola, ne quis per facetiam militarem, cuiquam egredientium conuitium faceret; modeſtò adeò victoriâ vtendum reputabat. Ad eum diem curribus nauibúſque abundè paratis, miles noſter ad ternas vrbis arcíſque portas cuſtodiendas eſt diſtributus. Comes Hermannus Bergius equeſtribus cohortibus v. egredientis præſidij agmen vſque Gertrudibergam eſt prægreſſus. Inter denos quoſque currus, paruæ equitum noſtrorum additæ cateruæ, ad tutelam ſarcinarum. Agmen ordiebatur Bergaignij cohors equeſtris, altera item equeſtris claudebat. In his duabus vix equitum quidquam, præter ipſa ſigna; adeò defecerant equi. Pedites medium obtinebant. In his procedebat Iuſtinus equo vehens, obſidum vno comitante Carolo Philippo le Comte. Legionem quiſque ſuam, Tribunus; Centuriones, cohortem præcedebant. Signa ferebantur explicata, permiſſo tympanorum pulſu. Cenſa peditum millia ferè tria (nam ægri nauigiis deuehebantur.) Egregia ſanè manus, ſeu corpora ſpectares, ſeu arma; maiorque quàm in noſtris ſplendor. Nimirum elegantiùs lautiúſque noſtris habiti fuerant hoſpitio & foco; neque panis defecerat ante egreſſus diem.

Spinolæ in egredientes humanitas.

Spinola inſigni Nobilitatis coronâ ſtipatus, vrbem inter & valli circulum interiorem triumphi ſui pompam pulcherrimam victor ipſe ſpectabat. Ducum exeuntium ſingulos, Gubernatorémque inprimis Naſſauium, inſigni canitie venerabilem, eiúſque vxorem ac liberos, Emanuelis Portugalli filium, & duos Mauritij Principis nothos, humaniter ſalutans, eorum viciſſim compoſitis in conſtantiam vultibus vocibúſque, ac modeſtâ ſignorum ſubmiſſione, reſalutabatur. Vox nulla ignominioſa laceſſentium inuicem audita, ſed vultus taciti arridebant. Agmine prætergreſſo, gratulationibus adſtantium accurrentiúmque confertim omnium oppreſſus, communis beneuolentiæ officia non hilariùs quàm modeſtiùs admiſit, ſuâ cuique laboris operæque

Spinola in admittendis gratulationibus modeſtia.

ræque laude in tantis tam longæ obſidionis moleſtiis aſſignatâ.

Ad Iſabellam, ad Regem, ad Cæſarem nuntij victoriæ miſſi.

Ad Iſabellam Archiducem, qui lætum prçſidij diſceſſum nuntiaret, Ioannes Medicæus Tribunus allegatus, cui Iſabella inſigne ex auro adamantibúſque niceterium, Regiâ planè munificentiâ, donauit. In Hiſpaniam ad Philippum IV. cum iiſdem nuntiis miſſus Ferdinandus Guzmannus, Hiſpanicæ legionis Tribunus. In Germaniam Cæſari Ferdinando Auguſto, Theodorus Camargius Protribunus primos deditæ vrbis nuntios tulit.

Comes Anholtinus cum ſuis Mansfeldicum noſtrum ſubſequitur.

Comes Anholtinus, auditâ Mansfeldici ab caſtris profectione, dimiſſus cum ſuis, præeuntem ſtatim eſt ſubſecutus. Victoriæ fama in Galliam, Angliam, Italiam, Germaniámque perlata, fidem vix etiam apud amicos inuenit. Vrbs fuit, vbi fabella fuſi ab hoſtibus Bredani commeatus, voce circumforanci proclamabatur, libróque vendebatur excuſa, eo ipſo die, quo deditionis nuntij eódem perferebantur. Quin ex ipſâ Hiſpaniâ quoque ab Rege allatæ erant in Belgium litteræ, quibus admonebatur Iſabella, videret etiam atque etiam, an non magis è re eſſet, Spinolam tam longâ dubiaque obſidione auocari: adeò aſpere ſcilicet multi ad neceſſarios ſuos, auctoritate pollentes, in Hiſpaniam ſcripſerant, deſperatione vrbis potiundæ.

Victoria magnitudo fidē apud multos ſuperat.

In Hiſpaniâ obſidio pro deſperatâ habetur.

Spinola vrbem expurgari iubet.

Archidux Iſabella Bredam venit.

Pompa quâ Iſabella excepta.

Archidux Iſabella ad victam vrbem, militémque victorem viſendum, venire ipſa decreuit. Spinola ſolis vrbis portis cuſtoditis, domibus, vicis, arce, templóque expurgari iuſſis, Iſabellæ ad tertium ab vrbe lapidem obuiàm iuit. Equitatus propè omnis aut Antuerpiam ad ducendum præmiſſus, aut itineris medio ad excipiendum inſtructus, aduentantem feſtâ triplicíque fiſtularum exploſione excepit, tamquam thyaſus hilaritatis. Peditatus variis ordinibus partitus, non minore fremitus lætitiæque ſignificatione alluſit. Hagenſi portæ, quâ Bredam Iſabella inuehebatur, affixum Program-

Programma legebatur, quod inuidiæ verbulo dempto placuit emollire:

Programma chronicum portæ Hagenſi affixum.

phILIppVs hIspanIæ reX
gVbernante IsabeLLa CLara eVgenIa
obsIDente spInoLa
hostIbVs frVstra In sVppetIas ConIVrantIbVs
breDa
VICtor potItVr.

Iſabella Deo victoria auctori honores prius decernit, quam ſibi lætitiæ ignes fieri mandat.

Primus Sacris Bredæ operatur Illuſtriſſ. Alphonſus Cardinalis de la Cueuâ, Regis Hiſpani Legatus.

Quæ in templo Bredano viſenda.

Machinæ vrbis maiores omnes ſemel, iterùm, tertiùm è mœnibus ſonuêre. Feſtos ignes, aliamque lætitiæ publicæ ſignificationem, pro ſuâ in Deum veneratione, fieri priùs Archidux vetuit, quàm Deo, præcipuo victoriæ auctori, in ſummâ æde poſtridie eſſet litatum. Poſtridie igitur Ill^mus Alphonſus Cardinalis de la Cueuâ, Regis Hiſpani Legatus, Sacris primùm operatus eſt, Iſabellâ eiuſque Gynecæo ac populo vniuerſo præſente. A Sacro, templum Iſabella obiit, vetera Religionis (ſi quæ ſupereſſent) monimenta inſpectura. Reperta hinc inde vacua ſepulchralium imaginum loca, veſtigia hæreticæ pietatis in Maiores vitâ functos. Integrum adhuc Engelberti Secundi Naſſauij quondam Comitis inſigne mauſoleum, è marmore candido nigróque, ab Henrico nepote ædificatum. Alterum, quod Engelberti Primi & Ioannis Naſſauiorum erat, direptâ Marianâ ſtatuâ mutilatum. Id factum inſtinctu Sibyllæ, ſi Dîs placet fatidicæ Flaminicæque, Henrici Boxhornij Bredani Verbi-præconis, Flaminis Dialis, quondam inter Pontificios Sacerdotis. Illa, Sibyllino nempe oraculo, poſt ſextum Bredanæ obſidionis menſem, vaticinata, vrbem hoſti ceſſuram, niſi Virginis Matris ſtatuam ad id tempus eo loci conſeruatam, demolirentur, quam tot retrò annis Maiorum ſanctiſſimorum Religio eâ in vrbe fuerat venerata; ceteri verò à Religione alieni nec auſi fuerant ſartam ad id tempus tectámque violare. Quâ in re, neſcio quid amplius reprehendendum cenſeam; an torpentis Senatus populíque in tanto proculcatæ antiquitatis

Sibyllæ vxorius Boxhornij audax impietas.

flagitio

flagitio tolerando patientiam, an in credendo ſtuporem; an mulierculæ audaciſſimæ impudentiam, aduerſus ſtatuam Matri Virgini conſecratam ab Illuſtriſſimis Naſſauiorum Proceribus, impoſitámque tumulo ſuo ad memoriam poſteritatis. Parietibus templi Epigraphe vna alteráve, de captâ olim Bredâ inſcriptæ, Deo Regíque Catholico ignominioſæ, fuêre deletæ. Hæc earum loco affixa, ad ſignandum annum quo Breda recuperata:

Programmata ignominioſa deleta, alia inſcripta.

aMBrosI spInoLae
VIgILantIa
breDa
eXpVgnata.

Sacri cærimoniâ peractâ, templi turris ſub noctem, accenſis innumeris propè laternis ignibúſque, vel ex ipsâ Hollandiâ ardêre viſa. Vrbs tota facibus piceatíſque doliis luxit. Tum machinæ iterùm omnes ſonuêre. Spectaculum verò longè pulcherrimum, corona perpetuorum ignium collucens ambitu XVI. millium per orbem valli interioris, quem Spinola, haſtis ſtramine faſcibúſque præfixis, à milite iuſſerat confertim ſtipari incendíque, intermicantibus perpetuis fiſtularum ignibus, qui eminùs ſtellarum ſubitò fulgentium euaneſcentiúmque ſpeciem iucundiſſimam referebant.

Feſti ignes admirandi.

Eluxit autem Iſabellæ Principis optimæ in Bredanam ædem duóſque religioſos Ordines, Capuccinorum & Sacerdotum Societatis IESV, liberalitas, non minor quàm pietas in propitiando exorandóque Numine ad vrbem eam obtinendam. Publica omnium vox fuit: Iſabellæ, Aulæque eius, continuatis precibus, imperatis ad templorum omnium puluinaria ſupplicationibus, effuſis in miſeros largitionibus, Bredam eſſe recuperatam, non armis. Et certè diuina adfuiſſe præſidia humanis ſtratagematibus præſentiora, negare nemo poteſt. Cui autem hæc accepta referemus, niſi illius notæ Pietati, cui vetus illud acclamare non iniuriâ poſſumus: *Vna mulier fecit confuſionem in domo Regis Nabuchodonoſor.*

Iſabellæ in religioſos Ordines liberalitas, pietáſque in Deũ.

Dei potius quàm hominum victoria.

Iſabellæ Religioni poſt Deum victoria referẽda.

Iſabella Religioſa donatio.

In vrbem ergo venit Iſabella vt auitæ Religionis inſtauratrix,in caſtra, vti Ducis munia per eos dies obiret. Anniuerſarium Sacrum in Auguſtiſſimi Sacramenti honorem (cuius peruigilio tractari primùm de deditione Bredæ cœpit,octauo autem die præſidium exceſſit) fieri decreuit. Capuccinis ad emendam Bredæ domum quatuor florenorum millia; Sacerdotibus Societatis IESV, qui quaternis caſtris diuiſi,militum ſalutem toto obſidionis tempore procurarant, millia quinque ad ſubleuandos emendi Collegij ſumptus,eleemoſynę nomine erogauit. Veteri Virginum cœnobio, ruiníſque Ginekenſis templi (quod Mauritius incendi fecerat) inſtaurandis, non exiguum pecuniæ numerum eſt elargita. Quæ omnia tam inſignis Religionis argumenta, cùm ſummo Religionis Præſidi Vrbano VIII. Pontifici Maximo,Alphonſus Cardinalis de la Cueuâ,Hiſpani Regis Legatus,indicaſſet,has ei Pontifex literas reddidit.

Iſabella in res ſacras largitio.

Vrbani VIII. Pont. Max. ad Alphonſum Cardinalem de la Cueuâ litera.

« Dilecte fili noſter, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Poſtremas literas tuas fuiſſe ſenſimus aureas illas phialas, plenas odoramentorum, quæ cæleſtium animos oblectant, & mortalium ægritudines conſolantur. Reſpirauimus aliquantiſper in altitudine ſæuientis maris fluctuantes, vbi in Bredenſi vrbe adſpeximus triumphantem Religionem. Non obliuiſcitur Deus miſericordias ſuas, & Principibus cęlum propugnantibus militant legiones Angelorum. Certè victoria iſta inter tot coniurantis impietatis opes, & naturæ ipſius obluctantis difficultates quæſita eſt, vt quamuis illuſtre in omnes ætates futura ſit documentum bellicæ fortitudinis,omnipotentis tamen bellatoris beneficium habeatur. Edomita enim eſt non ſolùm hoſtium vis, ſed etiam ſæuitia fluminum. Nunc autem præclaros tanti triumphi fructus Auſtriaca Princeps colligit,dum validis viribus Religionem munit. Neque ſapientiùs id curari poſſe arbitramur,quàm Sacerdotum officiis, & artibus earum Religioſarum familiarum, quibus in recuperatâ vrbe Cœnobia patefeciſtis.

» feciſtis. Tibi verò peramanter benedicimus, qui primus,
» plaudentibus Angelis, & gaudente Eccleſiâ, tremendum ſa-
» croſanctæ Miſſæ Sacrificium in iis aris peregiſti, quas nuper
» hæretica temeritas violarat. Porrò autem laudamus pieta-
» tem tuam, cùm Romanæ Purpuræ ornatus ſplendoribus, te-
» ipſum in præſenti opportunitate dignum tanto Sacerdotio
» præbeas. Pia conſilia poſſunt te in huius triumphalis gloriæ
» ſocietatem adducere. Militum enim fortitudo, impietatem
» ex mœnibus vrbium exterminat: Sacerdotum pietas, ex ani-
» mis populorum. Tantum nomini tuo decus exoptantes,
» patrocinium noſtrum tibi peramanter pollicemur. Datum
» Romæ apud ſanctam Mariam Maiorem, ſub annulo Piſca-
» toris, die IX. Auguſti, M. DC. XXV. Pontificatus noſtri anno
» ſecundo.

Iſabella in milites cura & donatiuũ.

Iſabella Religionis officiis perfuncta, militi in caſtris ſti-pendium menſis integrum perſolui, veſtes ad x. millia fieri donatiui nomine imperauit. Sequentibus deinde diebus, in-

Iſabella caſtra obit.

terna externâque valli vtriuſq; opera ſpectatum circumiuit, militiæ cultrix iuxtà ac Religionis. Intereà Spinola ingenti

Spinola in vrbem commeatum inuehi curat.

commeatu vrbem diuturnâ obſidione exhauſtam inſtruxit, domóſque collocando præſidio deſcripſit. Iſabella vrbi gu-

Præfectus Bredæ datur Baro Balanconius, vir à virtute notus.

bernandæ Præfectum Baronem Balanconium, Burgundicæ legionis Tribunum, conſtituit. Eius viri virtus, modeſtia, vi-gilantiáque tam erant ſupra inuidiam notæ, vt nulla mili-tum natio non ei id munus iure meritóque diceret eſſe defe-rendum. Ciues, qui vel famâ probitatem eius acceperant, gubernacula ei deſtinabant, tradíque obteſtabantur. Adeò virtus celari non poteſt, cognitáque amatur. Tum Senatus

Senatus populo Bredano dictus.

populo dictus. Creatus poſtliminiò Conſul Henricus Mon-tens, Iuris prudentiâ clarus, honeſtâque canitie grauis, qui id munus tum quoque adminiſtrabat, cùm vrbs iam vltimùm Regi per fraudem onerariæ nauis eriperetur, Religionis pa-triæ ſemper tenax. Collega datus Cornelius vander Locht, pacato vir ingenio, auitæque Religionis cuſtos. Senatores

Gubernationis norma Bredanis ciuibus præſcripta.

ceteri,quos virtus & fides ſua Reipublicę commendarat.Ciuibus eadem gubernationis ratio legéſque conſtitutæ, quæ Siluæducenſi vrbi. Quamquam initiò multis de cauſis præſtari omnia non potuêre. Senatus, auſpicato Magiſtratu, Gymnaſium publicum Profeſſoribus Societatis IESV moderandum dedit; quem ordinem ſcilicet Philippus Arſcotanus Dux, Archiducis Iſabellæ iuſſu (literis eius in Curiam allatis) commendatum miſſus erat.

Gymnaſium inſtituendæ iuuentuti Bredanæ à Senatu Societatis IESV, Profeſſoribus delatum.

Quantum denuò Bredæ præſidium impoſitum.

Opera, valli, foſſaq; diruta.

Rebus omnibus ita ritè conſtitutis, commeatibus expeditis, deſignato præſidio peditum millium III. equitum cohortibus VII. vallos,foſſas, operáque quibus vrbem circumuenerat Spinola, prorui iuſſit: ſeruari oſtendíque poſteritati digna, niſi iam ſui vſu, qui maximus fuerat victoriæ tantæ obtinendæ,immortalitatem eſſent conſecuta. Exercitu deinde per interualla præmiſſo, Archiducem Antuerpiam eſt comitatus. Pedites, agminibus Hooghſtratam Bredámque inter partitis, præteruehentem militaris lætitiæ plauſu ſalutarunt. Equitatus haud procul Hooghſtratâ,maximâ in planitie ab Henrico Bergio explicatus, militares ludos bello ſerio ſimillimos præbuit. Turmæ quindenæ hinc inde è diuerſo in alas diſpoſitæ,mutuo occurſu, ſimulatáque dimicatione, dulcis illius belli faciem exhibuêre, qualem inexperti ferè ſibi cogitatione machinantur. Tubarum clangor,equorum curſus atque receptus,pulueris ex humo excitatio, galearum loricarúmque ſplendor,ferri diſtricti fulgor, barritus concurſantium, ignis & fumus, ſtrepitúſque exploſarum fiſtularum, machinarum maiorum interludentium è longinquo ſonus,omnia denique pugnæ ſpectacula, præter ſanguinem & cædem,

Archidux cum exercitu diſcedit Bredâ.

Ludicrum equeſtre à Comite Bergio præbitũ.

——metuenda voluptas
Spectanti,pulcherq; timor.

Atque omnium pulcherrimum, ipſe Henricus Bergius cataphractus duos inter amicos Principes auxilio quaſi accurrentes, VVolfgangum VVilhelmum Bauariæ,Iuliæ, Cliuiæ,

Mon-

Montiúmque Ducem, & Ducem Saxoniæ Rudolphum Maximilianum,qui ſimul tres, ludo incruenti belli peracto, ad Archiducis Iſabellæ victricis currum, ſubmiſſis gladijs ſalutabundi accurrêre. Tum Spinola, caſtra tertio ab Antuerpiâ lapide metatus, lætiſſimis omnium qui eum quærebant oculis vocibúſque, vnà cum Archiduce acceptus, vrbem inuectus fuit.Hooghſtratæ cum ſuis Henricus Bergius relinquitur,ad reliquum commeatum Bredæ ſupportãdum.

Archiducis & Spinolæ in vrbem Antuerpienſem ingreſſus.

Hooghſtratæ Bergius ſupportando reliquo commeatui relinquitur.

Vltimo ergo commeatu,qui Bredam inuectus fuit, priuſquam hoſtis in æſtiua abiret,Bergius lemniſcum laureæ Spinolæ appenſurus,hoſtem in inſidias elicere ſtuduit,inuitatu emiſſariorum paucorum, quos ad caſtra præmiſerat, ceteris in inſidijs conſtitutis, qui tum ſubitò exiſterent inuaderentque.Sed hoſtis,ſeu prudentiâ ſeu metu,cùm caſtris non prodiret,Bergius re nullâ geſtâ diſceſſit.

Inſidiæ hoſti à Bergio ſtructæ irrito euentu.

Iſabella dum Antuerpiæ manet, Rubenij pictoris excellentiſſimi penicillo expreſſa,cælóq; in æs inſculpta,ſe Ciuicâ coronatam,auguſtâ ſanè in tabulâ vidit.Digna ſic pingi poſt nobiliſſimum triumphum, nec alterius atque Apellis illius manu. Victrici præbita in Scenam Dauid à Gymnaſio Societatis IESV, nouo dramatis genere, quo poſt Actus ſingulos,tota ſimul rei geſtæ hiſtoria mutatarum perſonarum viuis imaginibus iucundiſſimè exhibebatur. Spectarunt pro Iſabellâ,reliqui Aulæ Magnates. Paucos poſt dies quàm intellectum,mouiſſe hoſtem,ſuis in præſidia dimiſſis, noſter quoque exercitus quaqua verſus in æſtiua diſceſſit. Bruxellam verò vt Spinola cum paucis venit, nouas iterùm gratulationes (etſi celato aduentu vitaret) inuitus coactúſque, accurrentibus omnibus, admiſit. Nuntiis intereà in Hiſpaniam perlatis,Rex Philippus geminâ victoriâ lætus, Bredæ Bayaaúmque Braſilienſium recuperatarum, Marchioni Spinolæ pro tot exhauſtis laboribus, tot hoſtibus ſine clade ſuperatis, vrbe tam inexpugnabili ſubiugatâ, ampliſſimum Caſtellæ munus, ſummam Ordinis S.Iacobi Præfecturam admini-

Iſabella victricis icon inſignis à Rubenio expreſſa.

Dauid Tragœdia Archiduci dicata à Collegio Societatis IESV Antuerpiæ.

Hoſte in præſidia abeũte, exercitus noſter miſſus in æſtiua.

Honor Spinolæ ab Hiſpaniæ Rege delatus.

ſtrandam dedit. Nimirum aut id præmium tantæ victoriæ eſſe debuit, aut liberalitas tanti Regis, maiora etiam quàm peti poſſent tribuentis. Vrbanus autem Pontifex Maximus, rerum ad Bredam geſtarum magnitudine excitatus, Iſabellæ inprimis, deinde Spinolæ ſuâ fortitudine felicitatéque, præſtantiſſimis literis eſt gratulatus: quarum exempla cùm ob ſingularem elegantiam, tum ob ſummam ſapientiſſimi Pontificis auctoritatem, publicanda iudicaui. In hanc ſententiam Iſabellæ Archiduci ſcribit:

Vrbani Pont. Max. litera ad Archiducem Iſabellam.

« Eleuauit Dominus potens in prælio, brachium ſuum ſuper gentes, quæ cogitabant ſeruis ſuis mala, & dextera Omnipotentis glorificatur in vobis. Triumphantes gaudio ob clariſſimam Bredæ expugnatæ victoriam, eiuſmodi elogio alloquimur Nobilitatem Tuam, quæ muliebris virtutis laudes ſupergreſſa, ad propugnationem Religionis orthodoxæ feliciter conuertit arma Auſtriacæ potentiæ. Dimicauit militia cæleſtis exercitus in caſtris Tuis; & bellicæ fortitudinis conſtantia, docuit nobiliſſimas nationes, ad tam inſignis obſidionis ſpectaculum commigrantes, nullam arcem in terris tam validis opibus ac propugnaculis muniri, quam cæleſtibus auxiliis armata caſtrenſis virtus non expugnet. Decertaſtis cum hoſte periculorum contemptore, & inauditi terroris artifice. Ipſum è carceribus ſuis immittere in Auſtriacas legiones meditari videbatur Oceanum. Fluminibus ſæuientibus maritima oſtia occluſit, vt caſtra Nobilitatis Tuæ nouo veluti mari ſuperfuſo abſorberent. Ceciderunt impij in foueam quam fecerant, & Dominus regnauit. Auitis ſedibus tumultuantes fluctus cohibuit Oceanus, & abierunt in ſicco flumina. Gratulamur Tibi victoriam totius Eccleſiæ votis expetitam, cui Roma Nationum omnium mater plaudit, quam hiſtoriarum teſtimonia conſequentibus ſæculis oſtentabunt. Eà verò quàm benè vtatur Nobilitas Tua, ex famæ voce & miniſtrorum noſtrorum literis accepimus. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà ſtationes mili-

tum

» tum in aggeribus excubant: ille verò Angelorum legionibus » eas vrbes armat, in quibus Catholica fides, cuſtos publicæ » tranquillitatis, dominatur. Scimus quàm ſollicitâ pietate, & » quàm prudentibus actibus cures, vt è Bredenſibus populis » eliminetur hæreſis, parens perfidiæ, & ſeditionum nutrix. » Quare cùm locum minimè relinquas Pontificijs hortatio- » nibus, meritò laudamus & extollimus nominis tui gloriam, » & accuratiſſimis precibus commendamus Deo Nobilita- » tem Tuam, vt ex tam ſalutari triumpho eos fructus perci- » pias, quos optat Eccleſia, & formidat impietas, Tibique A- » poſtolicam benedictionem peramanter impertimur. Da- » tum Romæ, apud Sanctam Mariam maiorem, ſub annulo » Piſcatoris, die IX. Auguſti, M. DC. XXV. Pontificatus noſtri » anno ſecundo.

» Spinolæ verò ad hunc modum gratulatur: Triumphat » cælum in victoriis Nobilitatis Tuæ, cuius palmæ hæretico- » rum ſanguine nutriuntur, & Catholicæ Religionis caput » coronant. Breda expugnata monumentum erit Nationi- » bus atque ætatibus vniuerſis bellicæ virtutis Tuæ. Diſcet or- » bis terrarum, hoc etiam tempore in Italiâ naſci eos Duces, in » quibus Cæſarum & Scipionum gloria refloreſcat. Domuiſti » hoſtes pollentes opibus, furentes irâ, & contemptores mor- » tis. Flumina occluſis oſtiis iuſſa ſunt curſum mutare, & ag- » mina indignantium aquarum in caſtra Nobilitatis Tuæ. » Perdomuit omnia fauor cæli, & fortitudinis conſtantia. » Certè quam Auſtriacæ potentiæ vrbem præripuerat prodi- » tio metuens lucis, & in doloſis latebris deliteſcens, eam per » Nobilitatem Tuam recuperauit virtus & ingenium. Ibit in » ſæcula Bredenſis obſidionis memoria, atque ab eâ artes bel- » landi, & exempla fortitudinis, diſcent Duces poſteritatis. » Inter Italiæ præſentes tumultuantis, & Principum diffiden- » tium procellas, è Bredâ receptâ, adeò lætus hic diuinæ cle- » mentiæ radius Pontificiis ſollicitudinibus affulſit, vt Te tan- » ti auctorem boni, Apoſtolicarum literarum teſtimonio or-

Vrbani Pont. Max. litera ad Marchionem Spinolam.

R 4 nare

nare decreuerimus, patrocinium noſtrum pollicentes No- «
bilitati Tuæ; cui diuturnæ vitæ robur precamur, & Apo- «
ſtolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum «
Romæ apud Sanctam Mariam maiorem, ſub annulo Piſca- «
toris, die IX. Auguſti, M. DC. XXV. Pontificatus noſtri an- «
no ſecundo. «

Hac vnâ victoriâ, Ordinum fœderatorum existimatio lapſa.

Magnæ, ſed veræ laudes, Pontificio iam oraculo confirmatæ. Et certè, quàm magna ea victoria ſit, neque hoſtes adhuc ſentire, recente nimis plagâ; neque nos, nouitate lætitiæ, ſatis poſſumus æſtimare. Quod vnum aut par aut maius victoriâ quantauis maximâ duci debet; cùm non de Bredæ, ſed famæ honoríſque iacturâ fuerit decertatum, Eius vrbis deditio, quam tantis Europæ motibus, tot Prouinciarum conuocatis auxiliis, tot ærarij exhauſti ſumptibus, tuendam fruſtrà fœderati Ordines ſuſcepêre; Hiſpano Regi, Iſabellæ Archiduci, Marchioni Spinolæ, nomen peperit immortale.

Chronographicum:

REX
BREDAM CEPIT
QVINTA
IVNII.

APPRO-

OBSIDIO BREDÆ
PERFECTA.
H
C
F
K
I
L
N
L
N
L
E
N
M
K
G

Digitized by Google

APPROBATIO.

OBSIDIO Bredana, deſcripta à R.P. HERMANNO HVGONE, verè ſine fuco refert, quàm potenter Deus omnipotens faueat Catholicis caſtris: vtpote, Auctor ferè in omnibus tamquam oculatus teſtis, doctè & cum fructu oſtendit quàm mirabilis ſit Deus in operibus ſuis. Bruxellæ, x. Nouembris, M. DC. XXV.

Henricus Smeyers S. Th. Lic. Scholaſticus Bruxellenſis, Librorum Cenſor.

CVM Priuilegio PHILIPPI IV. Hiſpaniarum & Indiarum Regis Catholici, & Potentiſſimi Belgarum Principis, ad ſexennium.

Signat.

J. Cools.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXVI.

Digitized by Google

Google